

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אוסר בכבוד'

'ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד כי הם חיינו ואורך ימינו', כך אמרין בברכה שניה דק"ש של ערביה. והנה המציאות מראה כי אין אדם שחוב בעצם חייו אלא הם לו מכובד מאלו, וכיון שכך מה נתינת טעם היא זו – להא דנשמח בד"ת ובמצוות – כי הם חיינו.

עוד יש להתבונן, הרי שמחה באה מתוך תחושה ברורה ולא מתוך ידיעה גרידא אפי"ו, ומדוע פירקו מאמונה גמורה, ומדאמרינן שנשמח ש"מ דאותה התחושה הברורה עשויה להיות נחלת כל איש ישראל אם רק ירצה בכך, מה היא א"כ הדרך לזכות בה.

הנה בספר שם משמאל על שבועות הביא 'קושיא עצומה' מאביה האב"י אהא דאמור (שבת פח). דבשעה שהקדימו ישראל נעשה לשמור ידו ש' ריבוא מלאה' ש' קשור לכל אחד ב' כתרים כנגד נעשה ונשמע וכיון שחטאו ירד מאה עשרים ריבוא מלאה חלה אפיקו, ומדוע פירקו שניהם הלא לא ביטלו אלא נעשה [כן במבואר בדב"י (ג) 'אבדת' נעשה שמור נשמע]. 'יעו"ש מה שתי' לפי דרכו.

הן אמת עוד קודם לכן צ"ב, דהמשמעות היא שמעלת הקדמות נעשה לשמור היא שזיכתה אותם בקשירת הכתרים, ובלא התקדמות יתכן שלא היו נקשרים כלל. גם מאי שנא קשירתם דסו"א בס' ריבוא מלאים לעומת פירוקם דבעי ק"כ מלאים (יעו"ש תוס' שם).

הנה הקדמות נעשה לשמור קרייה רז שמלאה' ש' משתמשים בו, בשא"י ברכו' לו מלאים גבורי כח עושי דברו לשמור בקול דברו, ברישא עושי וחדר לשמור (שבת שם). וביאר בספר פחד יצחק (שבועות ד) דהואיל ופירוש מלאך שליח הרי שכל מהותו אינה קיום השליחות שצוהו בה, לכן גם אינו עושה ב' שליחויות ומהות אינה מהחלפת שלישים. כך ש'שמעתי' של המלאך אינה ענין לעצמה אלא חלה בו כתוכן השליחות ותו לא מיד.

והכי איתא באבות דר"י (פכ"ב) 'כל שמעושי מרובין מוחכמים חכמות ומתקיימים שנאמר נעשה ושמעו', וביאר ריו"י (שע"ת ב' דע"י שקיבול עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו, יעו"ש באריכות לשון הזהב, וסיים בזה"ל 'ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרובים ממה שהוא יודע' עכ"ל.

זהו א"כ גידור של מעלת הקדמות ישראל נעשה לשמור, חיות שכל כולה תורה. העמידו עצמם כגוף לשמור ההשכלה באופן שהמשכלות יחולו בעצמותם ויהיו את התוכן הגמור של מהותם. הם קבעו את חיותם כך שלא תהא לה לשמיעה כל משמעות מוחית חוץ לעשייה שתופעל כתנועת החיות של החיבור אשר בין המשכיל למושכל.

אדם חי חיינו שנשמעו מחוברת לגופו, כמה שיותר מחוברת א"כ יתכן חי. עד כמה שפרודים הם אין עליו שם חי. אשר על כן רק החיבור באיחוד המוחלט בקיום החכמה בעצמות – מכת מעשיהם המרובים שעי' הקדמות הנעשה – היא שזיכתה אותם בב' הכתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. גוף ונשמע.

כשיזכו להם שקדום ס' ריבוא, מלאך אחד לכל שני כתרים, שכן זכייתם דוקא מתוך החיבור והאיחוד שבתכונם היתה. אולם לכשהתנצלו מעדיים פירוקם ק"כ ריבוא, שכן באבדתן את ה'נעשה' הפרידו בינו ובין ה'שמע', הלכך מלאך לכל כתרי. ומובן כי הפסידו בזה גם את מעלת ה'נעשה' בפני עצמו. שכן אם אי מעשי מרובין מוחכמות אין חכמותו מתקיימות, על כן לא נשאר לו כתרי אחד.

מחבר הספר אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בידועים ובברכה של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבל שטר תר"ן בדרימ המחודר לכל אשה ריבית
info@osher-b.org

ובבול רוח, ומבאר ביבמות (ק"כ) שזה פטור מגלות, מומית ב"ד אינו פטור בגלל זה, אמנם אין ראיה מכאן לדין זה, ד"ל דמירי בבית מושבי ולא פירסם, וא"כ שייך ידיעה בלי ראיה, מ"מ לא שייך ראיה בלי ידיעה, שהרי צריך לדעת אם הרג ישראל שלם, או עבלי או טריפה, והיינו כשהיו לפנינו אחד שלם ואחד טריפה, אבל בלא הכי הולכים אחר הרוב וא"צ לבדור שאינו טריפה. (תו"א א), וכן בעידי קנס צריך ידיעה אם בעל ישראלית בתולה, או נכרית או בעולה, וע"כ ס"ל לריה"ג שהמשיבעי עידי קנס פטור. וכתבו התוס' (ד"ה דאי) שמבואר כאן שרב אחא סובר שהולכים אחרי אומדנא גם בדיני נפשות. עוד כתבו שיש אומדנא שמעילה בדיני נפשות כלפינו, כגון שעלתה לו נשיכה על ראשו וניקב קרום של חמ.

לר"ש לומדים גז"ש "תחטא תחטא" משבועת הפקדון.
ואין ללמוד משבועת הפקדון בק"ו, שהרי היא חמורה משבועת העדות שחייב אף בנשים ובקרובים ובפסולים, וחייב על כל שבועה ואף שלא בפני בית דין, ומיירי דווקא בתביעת ממון, כ"ש שבועת העדות שחייב רק באנשים רחוקים וכשרים, ואינו חייב אלא אחת אלא שהביעם בפני בית דין, דלא מיירי אלא בתביעת ממון, דאיכא למיפרך דשבועת העדות חמורה שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג, משא"כ שבועת הפקדון.

ל"ד: והא שבשבועת הפקדון אינו חייב במושבע מפי אחרים לר"ש, אין ללמוד לחייב משבועת העדות, דמפי עצמו בשבועת העדות עצמה נלמדת בק"ו מומפי אחרים. והא דמזיד אינו כשוגג בפקדון, יליף ר"ש ממעילה, דמזיד לשבועת הפקדון ב' דברים, שכן בשניהם נאמר מעילה, והנהיה בכל, ונהנו בעבירה שבידם, ושניהם בקרבן קבוע ולא בעולה ויורד, ויש בשניהם חיוב חומש ואשם, (ועודת אינה נהוגת אלא בראייה להעיד, ולא נהנה, וחיוב קרבן עולה ויורד, והה טחטא, ואינו חייב חומש), אבל עדות דומה רק בה' דברים, בשניהם נאמר תחטא, ודינם עם ההדיס, ושניהם בשבועה, ובאים ע"י טענה וכפירה, ונאמר בהם אוא"ן, משא"כ במעילה.

הגמ' אומרת שאחרי שלומדים גזירה שוה לא שייך למיפרך שבפקדון פטור במושבע ובמזיד, דגם דינים אלו לומדים בגזירה שוה, ואין ללמוד שבבועת העדות מושבעות הפקדון לפטור מהו, דכיון שבבועת העדות נכתבה ליד שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו, ורק בהם כתיב ונעלם, מומילא מבואר שבשבועת העדות חייב במזיד.

מתי המכחיש הוזהר כפרן-

הטוען לחבירו שנתן לו מנה בפני עדים, ועדים ראווה מנבחיין והנתבע לא ידע מהם, (והתוס' ד"ה ועדים) כתבו שע"י העדים לא ראו אם זה פרעו או הלואה. אם טען לא היו דברים מעולם, הוזהר כפרן, ואינו נאמן עוד בשבועה. שאף שאין העדים יודעים אם נתן לו הלואה או מתנה, הוא הרי הכחיש לגמרי שהיתה נתניה, ואם טען שזה היה מנה שלו, אף אם באו העדים פטור. הקשו התוס' (ד"ה אתו) למה כן הוזהר כפרן על כל הממון, ואילו באומר מנה לי בידך והלא כפר הכל ובאו עדים שהוא חייב חמישים, מושל חמישים ונשבע על השאר (ב"מ ג.) ולא אמרין שהוזהר כפרן על הכל ופרע את הכל. ותרצו שכאן משמעות דבריו שאם עבר מעולם ליד עמוד זה הוא חייב, ולכן כשעדים העידו שעבר שם הוזהר כפרן על הכל, אבל שם לא הוזהר כפרן אלא על חמישים, ואותם הוא פורע.

הטוען לחבירו שנתן לו מנה ליד עמוד זה, והנתבע טען שלא עבר כלל ליד אותו עמוד, ויש עדים שהשתין שם מים, לריש לקיש הוזהר כפרן, ולרב נחמן יכול לומר שכונתו שלא היה בקיש הוזהר. וכלשון בתרא בר נחמן אמר שהוזהר כפרן, ורביא אמר שכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולא אדעתיה, שאין לאדם לשלם לא לביב כל המקומות שהוא משתין בהם לזכורם.

לאחר שנתבאר (י"ט - כ"ט) דיני שבועת ביטוי (-שקר) ושבועת שוא (-לחיים), עברה הגמרא (ל) לבאר דיני שבועת העדות, שבועת הפקדון (ל"א), ושבועת הדיינים (ל"ח), וכדלהלן.

שבועת העדות - עדים שידעו עדות שעשויה להועיל לבעל דין לזכות בדין של ממון, ובעל הדין תבעם להעיד עבורו, והם נשבעו שאינם יודעים את העדות (-כפירה), והשבועה היא שקר, ומוחמת כן נגרם לבעל הדין הפסד ממון, חייבים קרבן עולה ויורד, דכתיב (ויקרא ה' א') 'ונפש כי תחטא קול אלה והוא עד או ראה או ידע, אם לא יגיד ונשא עונו'.

שבועת הפקדון - מי שיש לחבירו תביעת ממון עליו, כגון שתובע ממון שהפקיד אצלו או שהלוה לו, והנתבע כופר, ונשבע על כך לשקר, והודה, חייב לשלם את הממון בתוספת חומש, וכן חייב להביא קרבן אשם, דכתיב (ויקרא ה') 'נפש כי תחטא ומעלה מעל בד', וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וכו', והיה כי יחטא ואשם, והשיב את הגזילה וכו', ושילם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו וכו'. ואת אשמו יביא לך, איל תמים מן הצאן'. דיני שבועת הפקדון מבוארים בפרק שבועת הפקדון (ל"ו-ל"ח).

שבועת הדיינים היינו שבועות שהדיינים משיבעים בתביעות ממון שבין אדם לחבירו. ובשונה מהדיינים הקדומים שבהם עיקר הגדול הוא לגבי חיוב קרבן על השבועה, בשבועת הדיינים הגדול הוא מתי הנתבע צריך להשבע כדי להפטר מחיוב ממון, (ואם הנתבע נשבע לשקר שבועות אלו והודה חייב קרבן חומש ואשם, ואם היו לתובע עדים שיכלו לעזור לו בגדול הממוני, והם נשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, חייבים קרבן עולה ויורד), ולפעמים השבועה מוטלת על הנתבע שאם הוא נשבע על טענתו הוא נוטל את הממון שתבע, ולהלן יבואר מתי אדם חייב שבועה מדאורייתא כדי להפטר מחיוב ממון (-מודה בנאקצת, עד אחד, שבועת השומרים, לגלול שבועה), ובאיזה אופנים יתיקנו חכמים שהתובע ישבע ויטול (שכיר, גזלן, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה, וחוננו על פנקסו), עוד יבואר דיני שבועות דרבנן כגון שבועת היתומים ושבועת היסט.

דיינים נוספים שמתבארים במסכת שבועות: דיני מחיקת השמות. (ל"ה). המקל בשם. (ל"ו). דיני טוען ונטען. (ל"ט - מ"ב). דיני המלוה על המשכון ואבד המשכון, ושמיטת כספים במלוה על המשכון. (מ"ג ד"ד). דיני שומרים (מ"ט).

ענייני מסכת עבודה זרה יבוארו להלן לפני תחילת המסכת.

מנין שאין חיוב שבועת העדות אלא בעדות על תביעת ממון-

לרבי יוסי הגלילי לומדים מ"והוא עד או ראה או ידע" דאריירי בעדות המתקיימת או רק בראיה, כגון שראו רק נתינת ממון ואינם יודעים את הנתניה היתה מתנה או הלואה או פרעון, והנתבע אומר שאם יש עדים על נתינת הממון יחזיר לו, או רק בידיעה.

ל"ד. ואף אי נימא דס"ל כרבי אחא המחייב ממון או נפשות בעדות על פי אומד, כגון גמל האוחר (-בועט). ולרש"י נראה שזה לשון תשמיש של גמלים, ששכבא לשמש הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבו. בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו, ובנפשותיו כגון שרדף אחרי חבירו לחורבה ונמצא חבירו מת וביד הרוגף יש חרב שמוטפת דם, (ורבי שמעון בן שטח פטר באופן זה אע"פ שודא הרגו, דבעינן שני עדים, ואמר שהקב"ה 'פרע ממונו, ונשכו נחש ומת. וכתבו התוס' (ד"ה על) שהיה חבר, וכמ"ז חבר א"צ התראה, ואף שזה היה בחבורה שיש פרכוס

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד'

אבל אחו"ל אבדת נעשה - שמור נשמע, היינו שהמאור שבה מחזירנו לנוטב. כלומר בבחב של התורה ליצור את לומדיה, לשנות ולפתח את מחותם לעושים"אם לוקמים ע"מ לפעושת.
דהנה על-אף שגם הדינא עליו להקדים נעשה לשמעו כפי יכולתנו מ"מ אנו במדריגה של 'נעשה' מוחלט שתהיה תועלת העשייה בטבעה רק מנח המושלשות, אבל כל תוספת מותרת תורה אפוא הראוי מותרת נדבך נגזג של חיות בעצמותו של הלומד, להיות חלות הנשמע'וה'נעשה' באין כאחד.

אנחנו החיים הנריאים קיימים אינם מחוים גורם לשמחה, אולם כל תוספת חיים ודאי מחדשת שמחה גדולה, וכיון שתורה ומוצות אותו, למדו על כן בשמח דברים תורתך ובמוצותיך, מתי תורה ודמיה מצוות, אלא תורה היא ההשלכה והמוצאה היא הנעשה'. בהם נשמח כי הם חיינו.

גם שגמח בחלקיך בפינה זו להמשיך לעסוק בעניינים המצויים בהלכות ריבית לאסוקי מנעמתא אליבא דהלכתא [אם כי כבר מילתנו אמורה כזכ"ס חסד הכותב כאן כחוראה אלא לעורר].

בגליון שבע העליון דיון באחד שהלוח לחבירו תיקוק ברב קו לנטיעה שמוחיה 6 ה, ולארז וזנ כשאב אלה לפעו עלה מחיר נטיעה זו או 6 ה, אבל מותר להחליז לו תיקוק ואז רק 6 ה.

והעמודו את בסיס הדיון על ההבחנה האם הערך הצבור ברב קו נחשב ככסף או כזכות נטיעה, שאם ככסף הוי ריבית קוצצה שהרי לוח 6 ופרע 8, ואם חשיב כזכות נטיעה הוי כסאה בסאה ויצא חשבון דשריי.

למודח י"ל דהוי ככסף כיון שאם נשאר בערך צבור מרות ממוחיר הנטיעה א"ל למנש את הכרטיס, וכמזכ"ל אין שום רווח בהנטינת ערך צבור קודם התיקירות מחוירים, אלא בכל מקרה התשלום לאחר ההתיקירות הוא כפי התיק. נאודיך נדא דהוי כזכות נטיעה שהרי אין לו זכות לדרוש כסף אלא נטיעה.

ברם לבאר טעות היא, דגם אי נימא שהיא זכות נטיעה, הלא הזכות נחשבה שאין בה יכולת נטיעה אלא רק זכות של 6 שיכול להשלימו ל 8 ולנסוע. ודמי לנלוה אחר כסאה על סמך שער בשטוק דצריך לנכות חסירות (ד אברהם קסב א') כיון דגם ברשותו היה נחסר ואין שייך בה התירא דברשותיה אייקר.

אבל באמת נראה דשריי תיקוק בעד תיקוק גם כאשר עלה מחירו אף אי נימא דערך צבור הוי ככסף, דהנה עוד יש לזון האם כאשר מתקף עובר התיקוי חובת החברה עוברת לחבירו מדיון עובד כנעני, כלומר מהמחיר הוי את החברה עבור חבירו, או שנעדיין חובת החברה הינה למתקף אלא שהוא מרשה לחבירו לנסוע במקומו. וזו שאלה באומדן עתה תן של החברה וזן של המתקף.

אי נימא דחובת החברה עוברת לחבירו הרי שהנטע חייב להחזיר תיקוק מדיון ערב, שהמתקף הוציא הוצאה בציווי, אבל אם חובתה נותרת למתקף הרי שנעצב מעשה התיקוק עדיין לא הוציא הוצאה, עדייין החברה חייבת לו, אלא שאת פעולת הנטיעה שפועלת החברה עבור העביר לחבירו, נמצא שחייב לחבירו מעולת נטיעה, והוי כנכש ואנכש (נ"מ עה). דשריי כסאה בסאה ויש לו.

במשה חזק, אנו הנה אילו בדיוק אחרי מעשה התיקוף תיטול הנטיעה באותה החברה ודאי שמתברר שהמתקף הוא זה שישל לבתבע מחתברה, שאותו היא מכירה. כמזכ"ל במקומה שאחרי מעשה התיקוף עובר חבירו חווי בו החברה ורועה לנוטב בעצמו מסתבר שהתנה חזרתו לא את נכס שכבר נזה חבירו, א"ל את חובת החברה העביר לחבירו אלא את תועבת הנטיעה [לפי"א אם בחירו חזר לו ולא נטע לא יחוייב מדיון ערב בדבעם התיקוף לא הוציא הוצאה אלא החברה עדיין חייבת לו ויכול לנסוע בעצמו או למכור את הנטיעה, אכן י"ע שמוע יחוייב מדיון ערב ולא אפי' גרמי במידה ובפועל לא היה למתקף מזה לעשות עס זכות הנטיעה שנכבתה עליו]. והוי כנכש ואנכש דשריי אף אם התייקר.

ברם בספר נתיבות שלום (עמ' תשכ"ה) נקט דאסורה פסיקה לחברה המועסקת פועלים, דאף שהחברה נטרכה לו לפעולת הבאת הפועלים והעסקתם לביצוע הומונתו והוי כקנה אותה לפעולה זו, מ"מ התשלום אינו בעד פעולה זו בלבד אלא גם בעד עצם עבודת הפועלים, וכיון שעבודה זו אינה ברית קטורה בה הקדמתו מעות. וכתב שכן שמע מהגר"ש ש"אלישיב ומפוסקים נוספים.

ולפי"ז בדיון שהלוח מחוייב נטיעה למלוה כ"ש דאסור מדרבנן [אכמור, אבל אם ערך צבור הוי ככסף ובין אם הוא זכות נטיעה], דעיקר החיוב הוא הנטיעה על לפעולת הגוף לתיקוק, והנטיעה גופה אינה ברית קטן.

איברא דקשה להלום חוראה זו, חדא דבפשוט החברה מחוייבת את התוצר, תשיג אותו איך שתשיג, ואפי' אי נימא שמוחייבותה היא עצם העבודה מ"מ הלא ברור שאין כל קשר בין המושלם לבין הפועלים [שמלביד מזה שפשוט כן מן הסבאר איהו א"ל תפ"ל להחיר משום שהפועלים קטנים לון, א"ל לא שייך לומר שהתשלום בעד עבודתם, אלא ע"כ התשלום בעד ארגון ופעולת החברה להעבידים.

אנחנו אם נפרש שהתקופת כוללת השלום עבור הוצאת רוק היתרה היא שכר טירחה, אסור כי יש כאן הלוואה, אבל מלבד מזה שלא משמע כן דבריי חשב ה"ל צא לא מסתבר כלל שזו העסקה, ודאי שכן חורא זו ע"פ.

נתיב אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בידורם ובכרתם של קרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
הקבלת שטר חוב בדבר המבורח ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

ל"ה. מתי יש חויב בשבועת העדות-

המשביע עדים שיעידוהו ששלוני אמר שיתן לו מומון פטורים, ידליפין 'תחטא תחטא' משבועת הפקדון דבעינן **תביעה המחייבתו ממון**, אבל כאן הפלוגי יכול לחזור בו.

המשביע עדים שאם ידעו לו עדות יבואו ויעידו פטורים, מפני **שקדמה השבועה לעדות**, וכתוב "ושמעתי קול אלה והוא עד" שבטבעה שהשבועה יתרה על עדתו.

המשביע בקוצה של אנשים שיעידו לו, פטורים, אף אם עדיו ביניהם ועמדו לפניו, דכתיב "והוא עד" שצריך **לייחד את העדים**. אבל אם אמר שהוא משביע את כל העומדים כאן חייבים, דזה נחשב שיידח עדיו.

אם העדים ידעו עדות עד מפי עד, או שאחד מהם קרוב או פסול (אפילו אם יש ב' עדים מלבדו, תוד"ה או), פטורים, דכתיב "אם לא יגיד" - בעינן **ראויים להגדה**.

אם השביעם ע"י עבדו או ע"י הנתבע פטורים, עד שישביעם התובע עצמו, דכתיב "אם **לוא** יגיד" רק אם לא אמר לו **לתובע**.

באיזה לשון צריך שישביעם-

אם אמר משביע אני עליכם, או מצוה אני עליכם, או אסורכם אני, מבואר במתני' שחייבים. לרב יהודה איירי שהוסף בשבועה האמורה בתורה, או בצוואה האמורה בתורה, או באיסור האמור בתורה. ולבאי איירי שהוסף ואמר בשבועה - שהזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו.

בשמות ובכינויים - המשביע את העדים בא' ד' -אני, או ב'ו' ה' -שם הויה, או בשד' או בצבא'ות, או בחנון וברחום, או בארך אפים, או ברב חסד, ובכל הכינויים חייבים. (ולרבי חנינא בר אבוי (ל"ה): אינו חייב בשבועה או בקבלה בכינוי אלא בשם, ידליפין מהנבעת סוטה), אבל אם אמר בשמים ובאש, פטורים. וחנון ורחום ארך אפים ורב חסד, אף שהם שמות הנמחקים (וכן הגדול הגבור הנורא האדיר החזק האמין העוזו, ורק א'ל ואולוקר ואולוקים ואולוקים ואהיה אשר אהיה וא' ד', וי' ה', ושיד' וצבאו'ת, אינם נמחקים), מ"מ הכא היינו במי שהוא רחום ונבון, אבל חסד אינו שם, אבל בשמים ובארץ י"ל שכוונתו לשמיים וארץ עצמם.

דיני מחיתת השמות

ל"ה. כתב חלק מהשם - אם כתב א'ל מאלוקים, או י'ה משם הוי"ה, אסור למוחקם כיון שהם שם בפני עצמם, אבל שד משד'י, או אד מאדנ'י, או צב מצבקות, מותר למוחקם, (ור"ה גרס שאד מאדנ'י אינו נמוחק, ושמוא הטעם משום שבשם המיוחד יש להחמיר יותר, תוד"ה בפר"ח), ולרבי יוסי אף צבאו'ת כולו נמוחק, מפני שד' נקרא כך על שם ישראל שנאמר "והוצאתי את צבאו'ת את עמי בני ישראל מארץ מצרים", ואין הלכה כרבי יוסי.

אותיות שכתבם טפלות לשם, לת"ק נמחקים בין שכתבם על השם כגון לד', בין שכתבם אחרי השם כגון אלקינו, ולאחרים אם כתבם את השם אין נמחקים מפני שקיידםם השם, וכן הלכה.

איזה שמות בתנ"י קודש שאיהו חול

כל השמות האמורים לגבי **אברהם** הם קודש, חוץ מהא דכתיב "ויאמר אדני אם נא וכו', ו"ו"א שגם זה קודש, וכדבריהם אלא הא דתניא גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה.

כל השמות האמורים **אצל** הם חול, חוץ מהא דכתיב "אל נא אדני' הנה נא" שכוונתו לקב"ה שבידו להמית ולהחיות.

כל השמות האמורים **אצל נבות** הם קודש, אבל **במביה** הם חול, ולר"א א'ל במביה הם חול, חוץ מהא דכתיב "כל ימי היות בית האלוקים בשלח" שהוא קודש, וי"ה קודש.

כל השמות האמורים במעשה **פילגש בגבעה** ל"ה הם חול, שאין הקב"ה מבטיח שיצליחו ולא מקיים. ולרבי יהושע הם קודש, ומה שלפי ניצחו אלא בפעם השלישית, משום שרק אז שאלו אם ניצחו.

כל **שלמה האמור בשיר השירים** הם קודש, דהכונה שיר למי שהשלום שלו, חוץ מ"האלף לך שלמה", וי"א שגם זה קודש, וכמו שאמר שמואל שהכונה שאלף יהי לו' ואין לקחת (לרשי' הכנה לעבודת המלך, ולתוס' ד"ה קדשלא) מיירי בהוצאה למלחמת הרשות) אלא שישית מהעם, אבל "הנה מטתו שלשלמה" הוא חול שפחד מאשמוזא.

כל **מלכיא האמורים דבניאל** הם חול, חוץ מ"אנת מלכא מלך מלכיא" וכו' שלא היה קורא לנבוכדנצר מלך מלכיא, וי"א שגם מלך האמור בפקסו "מרי חלמא לשנאך" וכו' הוא קודש.

ל"ו. אלה היינו שבועה, וארור יש בו נדוי (א-א אמרו חכם בלשון נדוי צריך לפרוש ממנו) קללה (אם קולל אדם את חבירו בלשון ארור הוא יקלל את הוי"ו המקלל) ושבועה (אם אמרו אדם לחבירו לשם שבועה וקיבלו עליו שבועה היא), ואמן שנתה אחרי שהשבועהו יש בו שבועה כמוציא שבועה מפיו, ואם אמר אדם לחבירו ד מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן יש בזה קבלת דברים וחייב לקיים תנאו, והאמנת דברים שאם שמע תפילה או תחינה ראוי לענות אמן שיהי רצון שיהא אמת כך.

האומר לא לאו או הן הן רצו זה כשבועה, והיינו שיש להזהר בזה ויש על זה קצת עונש, אבל אין זה שבועה ממש, תוד"ה ורוא.

דיני שמות וכינויים בבאחד

המקלל (מכורז ה' השם) באחד השמות או הכינויים שחיובו הוא כשמוקלל שם בשם, לר"מ חייב סקילה דכתיב "איש כי יקלל אלוקיו", שהרי כבר נאמר "ונוקב שם ד' מות יומת", ולחכמים על שם המיוחד (ויהי-ה) במיתה ועל הכינויים באזהרה -אלוקים לא תקלל.

וכן נחלקו לגבי קללת אביו ואמו, שלש חמשים (רבי מנחם בר יוסי) וכן חייב סקילה עד שיקללם שם המיוחד. ולר"מ חייב אף בשאר השמות ובכינויים.

ואם קילל בהם את עצמו עובר בלא תעשה לכו"ע, דכתיב "רק השמר לך ושמור נפשך מאד", וה'שמר' ו'פן' ו'אל' הם לא תעשה.

וכן המקלל את חבירו באחד הכינויים עובר בלא תעשה לכו"ע, דכתיב "לא תקלל חרש".

אין לומר מהמנהג יכל ד' או את הפסוק "גם אל יתצך לנצח" וכו' לקריאתם, אבל ד'כינוי' לומר כנגד אחרים יכרו ויכהם, כדי שלא יקלל את מי שעימו.

האומר לעדים יכחד ד' בשחפת וכו' אם לא תעידו לו, א' שהיה קורא קללת האמורות בתורה ואמר יככם ד' אם לא תעידו לי, חייבים, ואם אמר אל יכך או יכרך או ייטיב לך אם תעידני, ר"מ מחייב וחכמים פטורים. הגמ' אומרת שצצריכה להפוך את השיטות, שהרי ר"מ לא סובר מכלל לאו אתה שומע הן דס"ל שכל תנאי שאינו פסול נתאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי, ואפי' באיסורא דאית ביה ממונא כמו שמוצינו לגבי סוטה שמפסיקה כחובתה ש"הנקי" כתיב והיינו חניק, אבל אם היה כתוב "חניק" לא היינו שומעים קללה מכלל הדיברה, אבל באיסורא גרידא אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, דכמצינו בשתתוי יין ופרועי ראש במיתה, דכתיב בשתתוי יין "זלתי במיתה" ומכלל לאו אתה שומע הן, ופרועי ראש וקושיו בספר יחזקאל לשותיו יין ולא, פליג' איש עליה.

וכתב רש"י שבלאו איפוך ליכא לתרועה, דא"כ לר"מ שבועה דמתניתין זה רק אסור בלי ממון, ואם בזה רבנן פטורים א"כ מנא לנו ששתוי יין במיתה, ותרועה תהו' (ו"ה ה') שרבנן פטורים במתני' משום דבעינן שם המיוחד, וקושיו תהו' שהמאור (קידושין ס"א) מביאה הרבה פסוקים שמדברים על איסור בלי ממון, ומבואר שגם בזה צריך לנפול. ותרועה שבי' א"ת בחקותי" ו"אם תטיב" ו"אם תאב"ו ש' מכה מצות שיש בהם ממון, ו"הוא יתחטא" ג"כ ש' לענין ממון כגון מטמא תרומה. והוא דאמבאר (נדרים א') שגם בנדר סובר ר"ה שסבכל לאו אתה שומע הן, אומר הר"ר י"ט דדוקא באיסור חמור אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן, כגון שתתוי יין ופרועי ראש דבמיתה, והא דבעינן פסול בשבועה גבי "וא תקנה מאלתי", ההם איכא ממונא, דכתיב "כול טוב אדוניי ביד".

שבועת הפקדון

דיני שבועת הפקדון

מי שיש לחבירו תביעת ממון עליו, כגון שתובע ממון שהפקיד אצלו או שהלוה לו, והתבעה סופו, ונשבע עד לך לשקר, והודה, חייב לשלם את המומון בתוספת חומש, וכן חייב לחבאי קרבן אשם.

מקור דין זה הוא מדכתיב (ויקרא ה') "שפט כי תחטא ומנעל מעל בד', ותכש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וכו', והוא כי יחטא ואשם, והשבי את הלוה וכו', וישלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו וכו'. ואת אשמו יביא לו, איל תמים כן הגאנ".

בפרק זה (ל"ו: ל"ח') יבוארו פרטי דיני שבועת הפקדון.

ל"ז. הכופר בפקדון, כגון שאמר לו התובע תן לי פקדוני שיש לי בידך, ואמר שבועה שאין לך בידך, או שאמר אין לך בידך, ואמר לו התובע משביעך אני, ואמר אמן, חייב אשם, ששווייו ב' סלעים דכתיב "בעררך כסף שקלים". (וזה כתוב באשם מעולות, ומוה למודים אחר אשמות. תוד"ה בשועת).

שבועת הפקדון נהוגת אף ב**פסולים לעדות**, כנשים, קרובים (-שבַעל הפקדון קרוב להא שהפקדון אצלו), ופסולים.

שבועת הפקדון נהוגת אף **שלא בפני ביי"ד** דכתיב "וכחש בעמיתו" – כל דהו. לר"מ במושבב מפני אחרים שלא ענה אלא, כמנאמר משביע עליך שמתחיל פקדוני אחר כי ביד, אינו חייב אלא כשכפר בבית דין, דדין מושבע מפני אחרים לא נאמר בתורה לגבי שבועת הפקדון, אלא לזמדים זאת מושבעות העדות, ודין מונה ומניה שאינו חייב אלא בבית דין כשבעות העדות (כמבואר לעיל א'). ולחכמים אף במושבבע מפני אחרים וכפר שלא בבית דין חייב ביי"ד, דס"ל דון מניה ואוקי בארתה, ובמושבבע מפני עצמו לכו"ע א"צ דווקא בבי"ד.

במזיד ובשוגג - אינו חייב אלא כשהזיד בפקדון, בין אם הזיד בשבועה בין אם שגג בשבועה דלא כתיב ביה "ונעלם", אבל אם היה שוגג גם בפקדון והוא סבור שהוא נשבע באמת פטור דאנוס הוא. ולר"ש (ל"ז), המזיד בשבועת הפקדון אינו מתכפר בקרבן.

אם השביעו כמה פעמים בין בבי"ד בין שלא בבי"ד, חייב על כל אחת ואחת, ואמר ר"ש שהטעם מפני שהיה יכול לחזור ולהודות אחר הכפירה, ונמצא שבכל שבועה הוא כופר בממון.

חיוב קרבן בכפירה בקנס-

הנשבע שלא אנס או פיתה בתו של פלוני, לת"ק חייב, כיוון מששלם בושת ופגם על פי עצמו, והוא תובע גם את הבושת ופגם ונמצא שכפר בממון. ולר"ש פטור, מפני שכפר בקנס שאינו מושלם אותו על פי עצמו וכן שגם אם היה מודה היה פטור, נמצא שלא כפר בממון. וכתבו התוס' (ל"ח, ד"ה אנסת) דבגמרא (ב"מ מ"ח). מבואר שאינו חייב אלא ביחיד לו כלי, וצ"ל דמזייר שייחד לו כלי שיגבה ממנו כל מה שיתבימהו בית דין.

הגמרא (ל"ח). אומרת שלרבי חייא בר אבא הכונה שעיקר תביעתו היא על הקנס. ואב"י מקשה שהרי הכפירה היא על כל מה שתבע, וכיון שכפר גם בממון צריך לחייבו. ורבין מבאר שכל תביעתו היא רק על הקנס ולא על הבושת ופגם, דאין אחד מניה מלתובע דבר קצוב ותובע דבר שאינו קצוב. ולדמיון אין אדם מניה מלתובע דבר שאם יודה בו יהיה חייב ותובע דבר שאם יודה בו יהיה פטור.

הנשבע שלא גנב חייב, אבל אם הודה בגניבה וכפר בטביחה ומכירה פטור.

הנשבע שלא המית שורו את שור חבריו חייב, ואם נשבע שלא המית שורו את עבד חבריו שהוא משלם קנס שלושים שקלים אפילו אינו שור אלא דויר, פטור.

הנשבע שלא קבל ועשה הכורה חייב, אבל הנשבע שלא הפיל שן נזק לעבדו עקבו אותו שיצוץ אותו לחרות, פטור.

זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור.

ל"ח. חיוב קרבן ומלכות כשיש התראה-

הגמ' מסתפקת מה הדין באופן שהיה מזיד על שבועת הפקדון, והתרו בו, אם חייב רק קרבן (דחידוש הוא בשבועת הפקדון שחייבים קרבן גם על מזיד, משא"כ בשאר התורה - לא דווקא, שהרי יש עוד שלשה פסוקים קרבן אם במזיד, רבא על שפחה חרופה, ויש שטמא, שבועת העדות, וט"ו. וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שלפ"ז אין מנות הגמרא שכן חידוש גמור, ודאי שטעם ההומרא הוא כיון שזדונו ניתן להכפירה), או שכיון שהתרו בו והוא לוקה אינו חייב קרבן, או שגם לוקה וגם מביא קרבן. וכתב רי"ש שבשבועת העדות לא שייך ספק זה, מפני שלא ישים שני קרבנים ודאי, כיון שאין מי שיוודע בהודאת שהם יודעים על עדות. והתוס' (ד"ה הדין) כתבו דלא חשיב ספק, כיון שהמותרה יודע אין האמת, (לכמצינו שאם עדים זוממים היו צריכים התראה היו שייך להתרות בהם אע"פ שהתורמים לא יודעים אם הם משקרים), ולכן כתבו התוס' שהסיבה שהגמרא לא הסתפקה ספק זה היא משום שבשבועת העדות א"א לעולם לדעת אם הם מזידים, כיון שהם יכולים לומר שכחנו.

והא דאיתא בברייתא ששבועות הפקדון מזורזו משבועת העדות בכך שחייבים על זדונה להביא מלאכה בשבועות העדות שאין את התראת ודאי, ועל שגגתה אשם בשני שקלים ובשבועת העדות חייב קרבן עולה ויורד, וכיון שלוקה בהכרח מיירי דאתרו ביה, ומבואר שלוקה ואינו מביא קרבן (ועדיף לאדם להביא קרבן ולא ללקות). י"ל שהקרבן כר"ש לא דס"ל ששבועת הפקדון במזיד לא ניתן לכפירה בהכרח, אבל מביא גם קרבן. ויש ששנו בברייתא שבין בשוגג בין במזיד מביא אשם בשני שקלים, (והחומרא היא שבשבועות העדות יכול להביא חטאת בשווי דנקא -ששית דינא), ואין להוכיח שאינו לוקה, דדילמא מיירי דווקא כשלא התרו בו.

והא דאיתא בברייתא שנזיר טמא שונה משבועת הפקדון שכן נזיר לוקה ואילו בשבועת הפקדון אינו לוקה. הגמרא אומרת

שבחכרה איירי בהתרו, דאל"כ גם נזיר אינו לוקה, ומי"מ א"ר ר'אבה שבשבועות הפקדון מביא קרבן ואינו לוקה, ד"ל שהוכנה שבשבועות הפקדון לא מספיק מלקות, אבל נזיר טמא די לו במלקות, והקרבן הוא כדי שתחול עליו נזירות שמתחיל למנות מחדש בטירה שזה תלוי בקרבן, והקרבן לא בא לכפרה.

הכופר בממון שיש עליו עדים או שטר

שיטת רבה שהכופר בממון שיש עליו עדים פטור
משבועת הפקדון כיון שלא מועילה לו פירתה.

והא דאיתא בברייתא שהמודה לאחד מהאחים או השותפים, או שכפר על מלוה בשטר או בעדים (כגון שאמר לא לזית, דהוי כאומר לא פרעתי. ויתרה"פ פרט), פטור, אין מזה ראי'ה לדברי רבה, מפני שהוכנה שהוא מודה בעצם ההלואה, אלא שהוא טוען שלא לזה בעדים או בשטר, או שהוא טוען שלא לזה משנים אלא לזה להלכה מאחד.

והא דאיתא לעיל (ל"ב) 'שב' כיתי עדים שכפרו בזה אחר זה, שתיהן חייבות משום שבועת העדות, מפני שהעדות היתה יכולה להתקיים בשתיהן, אע"פ שכשכפרה הראשונה היתה השניה יכולה להעיד, ומבואר לכאורה שכפירת ממון שיש עליו עדים נחשבת ככירה. וצ"ל דאיידי שבשבעת כפירת הראשונה היו שני העדים על הכת השניה קרובים דרך נשותיהם - ששהי העדים נשואים לשתי אחיות, ובאותה שעה אינם ראוים להעיד, והיו נשותיהם גוססות, וקמ"ל שאף שרוב גוססים למיתה לא אמרין שהן נחשבות כמותות וא"כ יש על העדות עדים, דמ"מ בשעה זו לא מתה, וגמס' היו כחי דבר כלל.

ל"ז: וכן אף דאיתא בברייתא שהטוען טענת גנב בפקדון והוא שומר חנם והוא נפטר י"ז טענה זו, ונשבע והודה, ואח"כ באו עדים, חייב קרן חומש ואשם משום שבועת הפקדון, (ואם הודה אחרי שבאו עדים משלם כפל ואשם כנגב עצמו, אבל חומש אינו חייב, דכתיב 'ושילם אותו בראשו ומחשיתו יוסף עליו' - ממון המשתלם בראש מוטרי' חומש, ממון שאינו משתלם בראש, גמון זה משתלם כפל, אינו מוטרי' חומש), אבל כשהודה לפני כן או כפל, דמודה בקנס פטור), גם בזה צ"ל שבתחילה היו קרובים בנשותיהם בשעת שבועה, שזה נחשב שאין עדים. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שכאן א"צ לומר שהיו גוססות, כיון שא"א להקטות כאן פשיטא, כיון שיש חידוש שאם הודה ואח"כ באו עדים משלם קרן וחומש, ואם באו עדים ואח"כ הודה משלם כפל.

הגמ' מוכיחה שלא כדברי רבה מהא דאיתא בברייתא שנזיר לוקה ושבועות הפקדון אינו לוקה, וכיון דלוקה בהכרח איירי שיש עדים שהתרו בו, ובהז' אין לוקה בשבועות הפקדון, מביא קרבן. תיובתא דרבה תיובתא.

שיטת רבי יוחנן שהכופר בממון שיש עליו עדים חייב, אך אם יש עליו שטר פטור.

אין לומר שטעמו של רבי יוחנן הוא משום שעדים יכולים למות וממילא זה נחשב שהכפירה מועילה לו, שהרי גם שטר יכול להאבד.

אלא הטעם מפני ששטר יש בו שעבוד קרקעות, ואין מביאים קרבן על כפירת שעבוד קרקעות, שכיון שאין נשבעים על הקרקעות, גם אם נשבע אין אף דין חיוב שבועה להביא עליו קרבן. והקשו התוס' (ד"ה ואין) שהרי רבי יוחנן סובר (ב"ב קע"ה) ששיעבודא דאורייתא, ונמצא שגם בעל פה יש שעבוד על הקרקע, וא"כ מתי שייך קרבן בשבועות העדות ושבועות הפקדון. וצ"ל דמזייר נטמחול על השעבוד.

הנשבעים שאינם יודעים על קרקע, ולרבי יוחנן פטורים, דאין חייבים על כפירת שעבוד קרקעות, ולרבי אלעזר חייבים.

הגזול שזה מחבירו ושטפה נהר, לרבי אליעזר חייב להעמיד לו שדה אחרת, ולרבנן אומר לו הרי שלך לפניך דס"ל שקרקע אינה נגזלת, וממילא כששטפה נהר בירושת הבעלים היא עומתה. הגמ' מבארת שמהלוקתה היא בהא דכתיב "וכחש בעמיתו (כלל או רבוי) בפקדון או בתבשותי זו (פרט או מיעוט) או מכל אשר ישבע (כלל או רבוי), לרבי אליעזר דורשים רבוי מיעוט ורבוי, ולא נתמעטו אלא שטרות, ורבנן דורשים כלל ופרט ונתמעטו קרקעות עבדים ושטרות, דבעינן דבר המיטלטל ולא קרקע, וגופו ממון ושטרות אין גופם ממון כיון שאינם אלא לראיה בעלמא, ועבדיהן הקושט ולקרקעות דכתיב "והתנהלם אותם לרשת אחוזת", הגמ' אומרת שרבי אלעזר הג"ל ודאי סובר כרבי אליעזר, אבל רבי יוחנן לא בהכרח סובר כרבנן, דאף לרבי אליעזר כיון דכאן כתיב "מוכלי ולא הכל, נתמעטו גם קרקעות.

וכתבו התוס' (ד"ה מיעט) שכלאחר מאן דלא דאין דינא דגרמי ופסור שורף שטרותיו של חבריו, א"צ פסוק למעט שטפא, וצ"ל שההוא' היתה שכיון שאם הם בעניי אחרים, אף על פירות. ולמסקנתה שהנזון לענין השב, צ"ל דס"ל כ"מ דדאין דינא דגרמי. או שרק בשורפם במקומם פטור, אבל בנטלם ושרפם חייב.

ל"ח. מתי חייב כמה פעמים-

אם תבעוהו כמה בני אדם, ונשבע שאין לכס ביד, חייב אחת, ואם פירט- לר"מ חייב על כל אחת, ולרבי יהודה אם אמר לא כך ולא כך חייב על כל אחת, ולרבי יהודה היינו דווקא כשהזכיר בסוף שבועה -אין כל ביד לא כך ולא כך כשבעה, שבאופן זה לשון שבעה מדבר על כך מה שאמר לפני כן, ולר"ש דווקא כשהזכיר בכל אחד שבועה.

במה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה- לשמואל כללו של ר"מ 'ולא כך ולא כך'. נחשבב פרט לרבי יהודה, וכללו של רבי יהודה 'לא כך לא כך' לא בלי ו', והוא פרט לר"מ. ולרבי יוחנן 'ולא כך' הוא פרט של לר"מ בין לרבי יהודה, ונחלקו ביניהם ש'שלר"מ זה פרט, (ורק 'שבועה שאין לכס ביד' זהו כלל), ולרבי יהודה זה כלל.

והא דאיתא במנתי' גבי פקדון ותשומת יד, וגבי חיטים ושעורים, שאם פירט חיטים ושעורים וכו' חייב על כל אחת, לשמואל צ"ל שזה לשטית רבי שסובר לגבי מחשבה לאכול כזית למחר בחוץ, שמהשבת חוב לזמנו עושה את הקרבן פיגול, ומחשבת לא לקטפונו עושה את הקרבן 'פסול', שכן בכזית כזית ובין בכזית וכזית זה נחשב שפירט, ונמצא שחשב לאכול כזית למחר וכזית אחר בחוץ, והקרבן כבר נתפצל במחשבה הראשונה, ואין המחשבה השניה מפקיעה ממנו דין פיגול, לרבי יהודה שאמר שאם מחשבת חוץ לזמנו קדמה לומחשבת חוץ למקומו היה פיגול ויחייב על אכילתו כרת.

אם תבעו נול תי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך, ונשבע 'שבועה שאין לך ביד', אינו חייב אלא אחת, ואמר רבי יוחנן שפרוטה אחת מכולם יחד מצטרפת. ואם אמר 'שבועה שאין לך ביד' פקדון ותשומות יד וגזל ואבידה' חייב על כל אחת ואחת, ונחלקו רב אחא ורבינא אם חייב פעם נוספת על השבועה הכללית, ולפ"ז גם בזה אמר רבי יוחנן שפרוטה מכולם מצטרפת, או שחייב רק על כל מה שפירט בשבועה ולפי זה אין פרוטה מכולם מצטרפת. ולמ"ז, שלא חייב על השבועה הכללית, הא דתני רבי חיאיא שאם תבעוהו ה' בני אדם חייב כ' חטאות, לא איירי בחיטים שעורים וטוסמין בצירוף השבועה הכללית, אלא בענין השומות יד גזל ואבידה, ואופנה זה אם נשבע שאין לך ביד פקדון תשומת יד גזל ואבידה, ולא כך ולא כך ולא כך ולא כך, חייב חמש על כל אחד.

אם תבעו חיטים שעורים וטוסמין ואמר 'שבועה שאין לך ביד', אינו חייב אלא אחת, ואם אמר 'שבועה שאין לך חיטים ושעורים וטוסמין' חייב על כל אחת ואחת. ולר"מ אפי' אם תבעו חיטים שעורה וטוסמית חייב על כל אחת. לשמואל הנהגו מיירי שאמר חיטה שעורה וטוסמת בלי ו', וקמ"ל שאף שנתעל חיטה ונשבע חיטים, בכלל חיטה חיטים דכתיב "והחיטה והטוסמת לא נטנו", וחז"ב.

שבועת הדיינים

הנושא האחרון במסכת שבועות בדיני שבועות (לאחר שנתבאר דיני שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת העדות, ושבועת הפקדון) הוא דיני שבועת הדיינים.

שבועות הדיינים היינו שבועות שהדיינים מושביעים בתביעות ממון שבין אדם לחברו. ובשונה מהדיינים שהדיינים מושביעים בהם עיקר הנדון הוא לגבי חיוב בקרבן על השבועה, שבועות הדיינים עומדים הנה הוא מנהגם איך להשבע כדי להפטר מחיוב ממון, (ואם התנעו נשבעו לשקר שבועות אלו והודה חייב קרן חומש ואשם כפי שנתבאר בפרק שבועת הפקדון, ואם היו לתנעו עדים שיכולו לעזור לו בנדון הממון, והם נשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, חייבים קרבן עולה ויורד כפי שנתבאר בפרק שבועת העדות), ולפעמים השבועות מוטלת על התובע שאם הוא נשבע על טענה וזה נוטל את הממון שתבע.

מן התורה אין מושביעים אדם אלא כשהודה במקצת, או כאשר יש עד אחד כנגדו, או בשומים שטוען שקרה לפקדון דבר הפוסר אותו מלשלם -גמרי-ואבידה במדתיב בסוטה "ואמורה האשה אמן אמן", שכיון פשע בה, ושלא שלח בה די, ושאינה בירשותו. ב"מ ו).

כמו כן כאשר אדם חייב שבועה לחבריו, התובע יכול לגלגל עליו שבועה על טענות נוספות שיש לו עליו, אפילו כשאותם טענות אינם מחייבות שבועה, ודין זה נלמד מדרכתיב בסוטה "ואמורה האשה אמן אמן", שכיון שהיא נשבעת על דבר אחד מנגלגים עליה שבועות נוספות.

ומדרבנן ישנם אופנים נוספים רבים שמשביעים בהם אדם על טענות ממון, רוב השבועות הם שבועות המשנה', ושבועה אחת שהיא 'שבועת היסת' היא תקנת חכמי הגמרא.

שבועת מודה במקצת

הגמרא פותחת בבאור דיני שבועת 'מודה בהמקצת' והיינו שהתובע מחבירו ממון, והנתבע הודה לו על חלק ממאותו ממון, חייב הנתבע להשבע שאינו חייב את שאר הממון, דכתיב "אשר יאמר כי הוא זה, עד האלוהים יבוא דבר שניהם".

ל"ח: שבועת הדיינים משום הוראה במקצת, דכתיב, "אשר יאמר כי הוא זה" וכתבי התם "ונקרב בעל הבית אל האלוהים אם לא שלח ידו" דהיינו שבועה, הפטור לפחות בשתי כסף, וההוראה לפחות בפרוטה.

כופר הכל פטור משבועת הדיינים, (אמנם משביעים אותו שבועת היסת. מ:).

הוראה שאינה ממין הטענה - התובע את חבריו ממון, והוא הודה לו שהוא חייב לו איזה ממון, אלא שההוראה אינה ממין הטענה, פטור. והיינו כגון שתבעו כסף במשקל והודה בפרוטה שהיא מנחושת, (אבל אם טענו מטבע כסף חייב), או שתבעו זהב והודה בכסף, אבל טריטית פונדיון ופרוטה הם דבר אחד, תבואה וקטניות הם ב' מינים, אבל פירות וקטנית הם מין אחד, ואם תבעו כסף ופרוטה והודה בפרוטה חייב, ורבן גמליאל מוחזק.
אף בִּשְׁטַעֲנו חִיטִים והודה לו בשעורים, דלא בעי הוראה ממין הטענה, וכתבו התוס' (מ. ד"ה והודה) שרבה בר נתן (ב"ק ל"ה) סובר שטענו חִיטִים והודה לו בשעורים אפול ארז מדמי שעורים, דמשמע ליה דפטור היינו לגמרי, ולא רק משבועה, כולל באמת היה אפשר לפרש שנתחלקו בין השבעה, אז נמי א"ע"פ פטטור מדמי שעורים אפילו לרבן גמליאל, זה נחשב הוראה לחיוב שבועה.

תבעו כדי שמן (כ-דמים מלאים שמן) והודה לו בנקנינים ולא בשמן, לאדמו"ר רבן גמליאל חייב כיון שהודה במקצת הטענה והיו טענו חִיטִים ושעורים והודה לו באחד מהם, ולחכמים אין זה נחשב הוראה במקצת הטענה ופטור.

כתבו התוס' (מ, ד"ה ור"ג) שאף שר"ג סובר שטענו חִיטִים והודה לו בשעורים חייב, מ"מ ר"ג פלוגתא דאדמו"ר ורבן בטוען כדי יין וכדי שמן, והתנבע אומר שמן לא היה דברים מעולים, ולגבי דחמיצין אני חייב רק חמשה, שלאדמו"ר חייב אמר ר"ג והוא אני את דברי אדמו"ר, לפי שבכלל הלשון נכלל גם תביעת קנקנים, ואף שא"ר מחייב גם בהוראה שלא ממין הטענה, נ"מ בדברי אדמו"ר להיטא שטענו עובר כדי שמן והודה בחמש, שחייב גם על הקנקנים, ולפי כיון שיש בכלל הלשון גם קנקנים. עוד כתבו תוס' (מ: ד"ה לימוד) דאיתא בכתובות (ק"ח) שלאדמו"ר יש בלשון הוה לשון קנקנים ומינו דמשתבע אבקנים מושתבע נמי על שמן מחמת גלגול, והא דבעי לומר שהודה במקצת קנקנים, אין זה לאדמו"ר, לדבריו חייב אפילו בתודה בכל הקנקנים, אלא לומר שרבן פוטרים אפילו בתודה במקצת קנקנים, דאין בלשון הוה לשון קנקנים, דבתריה פליגי, בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם, וביש בלשון הוה לשון קנקנים.

אם תבעו מנה לאבי בידך והודה במקצת פטור, מפני שהוא כמשיב אבידה שהיה היה יכול להציע פניו ולכפור.

אם הודה לו בפני עדים ואמר להם אתם עידי (רש"י מ"ב), ולמחרת אמר שכבר נתן לו הכל, פטור מלשלם ומשבועה דאורייתא, ואם הכחיש ואמר לו היה דברים מעולים, חייב לשלם, ואזי נאמן בשבועה, מפני שהחזיק כפר. וכן אין כח שבועה, אמר לו אל תתנני אלא בפני עדים, ולמחרת טען שנתן לו ואין עדים, חייב.

אם תבעו כלים וקרקעות והודה באחד מהם וכפר בשני, או שהודה במקצת הקרקעות, פטור, שאין נשבעים על הקרקעות, ואין הודאתם מביאה לידי חיוב שבועה, ואם הודה במקצת הכלים שיש כאן חיוב שבועה גם בלי הקרקעות, חייב שבועה אף על הקרקעות, ע"י גלגול שבועה. והנכסים שאין להם אחריות זוקקים שבועה גם על נכסים שיש להם אחריות.

דיני שבועת הדיינים

לרב משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה "ואשבעיך ב'ד' אלוקי השמים וכו' ". לרבי חנינא בר אידי משביעים בשם המיחזק, ולרבנן משביעים אף בכינוי, ומהשבועה הנ"ל לומדים שצריך נקטת חפץ בדין, וכולהלן.

נקיטת חפץ - צריך הנשבע לתפוס בידו חפץ או ס"ח או תפילין, כמאברה שהתפסי לאליעזר בריה מילה, ודיין שהשביע בלי נקטת חפץ נחשב טועה בדבר מושגה וחוזה, שאף שזה מדברי רב, גם טועה בדבר האמוראים חזיר, ולא אמרין מה שעשה עשוי וישלם ממתה, וכן הלה. ולרב פפא אין להשביע בתפילין, ואם השביע בתפילין נחשב טועה בדבר משנה, ויכול להשבע כרב פפא, אלא לתלתהיל יושבע בטעם ביהוה תורה, ות"ח יוכל להשבע לתלתהיל בתפילין מפני כבודו. (ומה שאברהם השביע את אליעזר במילה, הא אמרין דת"ח משביעים אותו לתלתהיל בתפילין, אי נמי כיון שעדיין לא נצטוו יותר הוי כספר תורה לגביהו. ת"ח תא"ה).

בדורות ביטלו הראשונים שבועה דאורייתא מפני שעונשה גדול, ותיקנו גלזר עליו ארור בעשרה, וכדאמרין (ל"ו). שארור יש בזה שבועה. רש"י.

צריך לעמוד בשעה שנשבע, ות"ח נשבע מיושב.

ל"ט. יכול להשבע בכל לשון

כשמשביעים אותה, ויודיו מעשר – "ביערת הקדוש מן הבית", וקריאת שמע ותפילה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפקדון.

מה היו הבי"ד אומרים למי שבא לישבע

חומרת השבועה לשקר - אומרים לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני "לא תשא את שם ד' אלוקיך לשוא", (ואין הטעם משום שניתנה בסיני, דמאי שנא מעשרת הדברות, ואין הטעם משום דחזקמריא, דאינה חמורה יותר מכריתות ומיתות בי"ד, אלא כדהלן דכתיב בה "לא ינקח").

ושונה השבועה משאר מצוות, דבכל העבירות כתיב בהו ינקח (והא דכתיב "ונקח לא ינקח" היינו שלשבים ינקח ולשאנים שבים לא ינקח), ונפרעים רק ממנו (והא דכתיב בנות מזרוע למוזלך שנפרעים משפחה ומשפחה, והטעם משום שמתעלים עליו, מ"מ אינם מקבלים עונש כרת כמותו, אמנם נענשים בעונש חמור, וכל העולם אע"פ שכולם ערבים זה בזה, אין נענשים אלא אלו שבים למחות, ונענשים בדין הקל, והצדיקים אינם נענשים), ואם יש לו זכות תוליס לו שניים ושלשה דורות, ואילו שבועת שקר כתיב בה "לא ינקח", ונפרעים ממנו וממשפחתו (באותו עונש שלו) ומכל העולם כולו (בדין חמור, והצדיקים ממשפחתו ומכל העולם נענשים בדין הקל), ונפרעים ממנו לאלתר, והשבועה מכלה אף בדברים שאש ומים אין מכלים אותם.

אם אמר איני נשבע פוטרים אותו מיד וישלם מיד, ואין משהיה אותו כדי שלא יחזור בו, (וסובר רש"י שאם הסכים לשלם ויצא מבית דין אינו יכול לחזור בו, דהוי גכמור דין, ולר"ת לא הוי גכמור דין ויכול לחזור בו, ומ"מ מלסקים אותו כדי שיתבייש לחזור בו).

אם רוצה להשבע אומרים העומדים שם זה לזה "סורו נא מעל אהל האנשים הרשעים האלה" וגו', וגם המשביע בכלל זה, דכתיב "בטעות ד' תליה בין שניהם", וגם הוא נענש מפני שלא דקדק למסור ממנו ביד אדם נאמן, ועי"י באו לידי חילול השם.

היו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעים אותך, **אלא על דעת המקום ועל דעת בי"ד**, (ומשום המעשה בקנה שהיה עם רבא ונתבאר לעיל כ"ט), וכמו שעשה משה כשהשביע את ישראל, (והשביע שם גם את הדורות הבאים ואת הגרים העומדים להתגייס, בין מצוות האמורות בסיני בין מצוות העתידות להתחדש כמו מקרא מגילה).

ל"ט: סכום הטענה והכפירה - לרב צריכה הכפירה להיות בשתי כסף מתוך התביעה. להשמואל צריכה אינה שתי כסף, והכפירה או ההודאה היא פרוטה, דכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" – מה כלים שנים אף כסף שנים, ומה כסף דבר חשוב אף כל טענה צריכה להיות בדבר חשוב, ועל זה אמרה התורה "כי הוא זה", וההודאה במקצת הטענה לומדים מדכתיב "הוא" וכתב "זה", וכיון שהטענה היא שתי כסף, ממילא יודעים שההודאה היא בחלק מהשתי כסף. ורב סובר שמ"כ הוא זה" לומדים שצריך הודאה במקצת הטענה, ו"כסף" היינו שיעור הכפירה. ולהלן מ. מביאה הגמ' מדרבי רבי חייא לסייע לרב.

מתי התביעה היא דווקא על מין מסוים, ומתי התביעה היא על השווי

התובע שתי כסף והודה בפרוטה - במתני' איתא דפטור, לרב טעם הפטור משום שלא הודה בשתי כסף, כסף, ואכ"י ההודאה בפרוטה אינה ממין הטענה, והיכא שתבעו ליטרא זהב אף לרב כוונתו לזהב דווקא שכיון שטענו משקל ודאי כוונתו דווקא למין זה, אבל בכל המטבעות הכותל לשווי, ולכן אם הודה בליטרא כסף אין זה ההודאה ממין הטענה ופטור.

מ. התובע דינר זהב והודה לו דינר כסף או טריטית או פונדיון או בפרוטה - במתני' איתא שחייב, כיון שכולם מין מטבע, לשמואל איירי שטענו דינר מטבעות –טבעות עסק צורה, ולא טענו משקל, ולכן ההודאה היא ממין הטענה כיון שכולם מטבעות, (ותוס' ד"ה בטוענו) כהנא! הונא אל חשיב ההדא ממין הטענה, אלא מיירי שטענו שנתן לו דינר כדי להחליפם במטבעות, והלה טוען החזרתי הכל חוץ מדינר כסף או טריטית או פונדיון או פרוטה). ולרב בלאו הכי הטענה אינה דווקא על זהב דווקא.

התובע דינר זהב זהוב -טבע. והודה בדינר כסף חייב מפני שהכל מין מטבע אחד, לרב היינו דווקא כשאמר זהוב, ולשמואל כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהוב.

שבועת עד אחד בטענה על שוה פרוטה - לשמואל א"צ טענת שתי כסף אלא בטענת מלוה והודאת לוה, אבל אם יש

עד אחד מדמייע למלוה, והלה כפר הכל, חייב אפי' בטענה של פרוטה, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש ללן עול ולכלל חטאת" – לכל עון וחטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה, וכל מקום ששנים מחייבים ממון עד אחד מחייב שבועה. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) ששמואל לטעמיה דס"ל שיש שבועה על כפירת פרוטה, וא"כ שייך שבועה על פרוטה, אבל לרב שמוחה במקצת נשבע עד כפירת שתי כסף, גם בעד אחד אין נשבע על פרוטה, כדמצינו שאים נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות גם כשרי עד אחד. ולפ"ו אין הלהה כדברי שמואל כאן, כמו שאין הלהה כמותו שם, דהא ברא תליא. עוד כתבו התוס' (ד"ה וכל) שאם מלש בכל מקום שעדים מחייבים ממון עד אחד מחייב שבועה, שהרי בכפירת שעבוד קרקעות עדים מחייבים ממון ועד אחד אינו מחייב שבועה.

טענו חִיטִים ושעורים והודה לו באחד מהם

לשמואל חייב, ולרבי יצחק כך שיטת רבי יוחנן, ודעת ריש לקיש בזה אינה ברורה, ולרבי חייא בר אבא (מ: דעת רבי יוחנן שפטור, ולהלה טענו חִיטִים ושעורים והודה לו באחד מהם חייב, ודלא כ"ח"פ פוסק שפטור. תודה"ה וחדא.

מז: הגמ' מדייקת מדברי המשנה (ל"ח:;) בדין טענו חִיטִים והודה לו בשעורים, ובדין טענו כלים וקרקעות, שאם טען ב' טענות וקרקעות והודה באחת מתוך שתי הטענות חייב, והגמ' דוחה שהדין הראשון לא לשמואל כוונו דר"ג שמחייב, והדין השני לא לאשמועינן דין לגלול שבועה, (והכא עיקר ובקידושין כדי נסבא).

והא דאיתא בברייתא שאם טענו שור והודה בשה פטור, אבל אם טענו שור ושה והודה בשה חייב, תלמודו ערוך כפי רבי יוחנן ששיטת אדמו"ר דמצריך הודאה ממין הטענה, אמנם אם טען ב' טענות והודה באחת מהם חייב.

טענו חִיטִים והיה בדיעוה לטעון גם שעורים **וקדם והודה לו בשעורים** אם נראה כמערים שקפץ להודות לפני שיתבעו גם שעורים ויתחייב שבועה, חייב (לשמואל) אם בעו גם שעורים, ואם כוונתו להודות על טענת החיטים ולא למחר להודות לפני יתבענו שעורים פטור.

סכום ההודאה והכפירה-

טענו ב' מחטים והודה לו באחת מהן חייב, ולכן הזכירה התורה "כלים" להתחייב עליהם במה שהם -בכל דהו.

טענו כלים ופרוטה, והודה בכלים וכפר בפרוטה, פטור, והיינו כרב שפפית טענה צריכה להיות שתי כסף, ואם הודה בפרוטה וכפר בכלים חייב, והיינו כשמואל שטענו חִיטִים ושעורים והודה באחת מהן חייב.

שבועת היסת

אף שמובאר במתני' שכופר הכל פטור משבועה, משביעים אותו שבועת היסת (-לשון שומא, ששמו עליו חכמים שבועה).

י"א שאפי' בטוענו מנה לי בידך והוא טוען אין לך ביד, נשבע שבועת היסת, דחוקה אין אדם תובע אא"כ יש לו, ואף דחוקה אין אדם מעזי פניו בפני בעל חובו, אין כוונתו אלא להשתמט עד שיהיה לו, ואף שגם בכופר הכל שייך לומר שהוא משתמט, מ"מ מודה במקצת חייב שבועה מפני שאינו מעזי פניו לכופר הכל, שזה הענין גדולה יותר, וליכא מינו. תוד"ה אדרבה), כדמצינו שהכופר במלוה ובאו עדים והוא לא נשבע על כפירתו כשר לעדות, ולא אמרין שהוא חשוד על ממון, דאישתמוטי קמשתמוטי, משום דמלוה להוצאה ניתנה ואין לו עקשיו שיהי דליכא דררא דמזמנא לא נשבעי מוספק, דהמציא מחבירו עליו הראיה, ומ"מ לא היה מוחה בדיינים שהיו משביעים, ושיטת התוס' שקצת נראה שיהי להשביעו, דאיכא דאמרו הוא טפל ללשון ראשון כמו שאומר רב"א, ולר"ת הולכים בדין המקיל, ולרבי יאנון לא משביעים אותו אלא מנידים אותו על תנאי שיהא בנידוי אם הוא חייב ואינו משלם.

מ"א. ההבדלים בין שבועה דאורייתא לדרבנן-

בדאורייתא (-שבועת מודה במקצת) לא **מפכינן שבועה** אם אמר לחובע השבע וטול, ובדרבנן (-שבועת היסת) מפכינן, ולמר בר רב אשי אף בדאורייתא מפכינן, וכתבו התוס' (ד"ה ולמו) שהלה כמור בר דאש, וכן ויכא שהתובע אומר השבע לי שלא פירעתי, יכול התבע לומר השבע אתה שפרעת ויטפסי, והתאונים נתחלק בין הראשון, וי"א שגם בדין הראשון אין הלהה כמור בר רב אשי ולא הופכים שבועה דאורייתא.

בדאורייתא נחתין **לנסכיו** אם אמו איני נשבע ואינו משלם, ובדרבנן לא נחתין, ולרב יוסי אף דרבנן נחתין, וכדמור רבי יוסי שמצינא חרש שוטה וקטן יש בהם גזל גמור, והיינו להוציאם בדיינים, אבל לרבנן אין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום, ומנדים אותו, ולרבינא מנדים אותו עד שמגיע הזמן שמולקים אותו, וכשמוגיע הזמן אחר לו יום מלקים אותו ומניחין לו.

בדאורייתא **אם הנתבע חשוד** על השבועה יתקנו חכמים שהתובע נשבע ונוטל, ובדרבנן לא, דלא עבדינן תקנתא לתקנתא.

שיטת רש"י (כתובות פ"ה.) שבשבועה דאורייתא צריך נקטת חפץ, ובדרבנן א"צ. והתוס' מוסיפים שגם בשבועה דרבנן צריך נקטת חפץ.

טענת פרוע

המוציא שטר חוב על חבירו והלוה טוען שהשטר פרוע, אומרים לו שישלם, ואם הוא תובע שהמלוה ישבע שלא פרוע, המלוה צריך להשבע, (ואם הוא צורבא מרבנן אין נזקקים לדניו, אך אינו גובה בלי שבועה), והפגום שטרו שמוד שקיבל חלק מהחוב הכותב בשטר, חייב המלוה להשבע אך אם הלוה לא טוען שישבש, ואינו פרוע אלא בשבועה, כיון שא"צ יותר לסמוך על השטר, ש"ל שהוא פרע יותר.

המלוה את חבירו בעדים, אם צריך לפרועו בעדים-

ללישנא קמא לרב אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים, כיון שלא האמינו בלי עדים, אמנם היכא שלא הלוה בעדים אלא תבעו בעדים והודה ולמחרת הכחיש, פטור אף לרב אסי, אמנם נשבע שבועת היסט. ולשמואל אף כשהלוה בעדים יכול לומר פרעתני בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים.

מ"א: ולישנא בתרא לרב אסי א"צ פלורעו בעדים אא"כ אמר לו **אל תפרעני אלא בעדים**, ושיטת שמואל שגם באופן זה יכול לומר לו פרעתני בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים (התוס' ד"ה תיבובא) דנים האם נאמן במינו לומר פרעתני בין ובין (עמקן, וס"ל שכך שיטת רבי יהודה בן בתירא בברייתא, אבל לת"ק צריך לפרועו בעדים.

לרב פפי רבא פוסק שהמלוה את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים. ולרב פפא רבא פוסק שאין צריך לפרועו בעדים (וכן הלכה. תוד"ה ורב פפא, א"כ אמר לו אל תפרעני אלא בעדים.

ואם אמר לו **שפרע בפני ראובן ושמועון** ופרע בפני עדים אחרים **לאבאי מיתי** (והוא נאמן באופן שהם עדי שקר. רש"י. ובאיור התוס' ד"ה אול) שכיון דאמר שפרע דווקא בפניהם, הוא נאמן לומר שהם פסולים. ודעת התוס' שמדובר שהוא לא מביא אותם לפניו אלא אומר שהם הלכו למדינת הים). ולרבא לא מהני.

ואם אמר לו **שפרע בפני בי תרי דתנו הלכתא**, ופרע בינו לבין עצמו, ונאנסו המעות מיד המלוה, אין יכול המלוה לטעון שקיבלם כפקדון עד שיזדמנו בי תרי דתנו הלכתא ואינו אלא כשומר חנם, שלא קיבלם בתורת פרעון, אלא כיון שמודה והוא נתנם לו בתורת פרעון הוי פרעון מעליא ודברים שבכליו אינם דברים.

מתי הוחזק כפרן-

הטוען לא ליותי, ובאו עדים שלוח ופרע, לאביי פטור כיוון שהעדים מעידים שפרע, ולרבא חייב דכל האומר לא ליותי כאומר לא פרעתי, והודאת בעל דין מנאה עדים, ואין העדים נאמנים אלא על ההלואה ולא על הפרעון. וכתבו התוס' ד"ה כל) שאביי מודה שכל האומר לא ליותי כאומר לא פרעתי, ורק כשיש עדים שפרע לו היו כאומר לא פרעתי. שיטת ריב"ז שאם אמר לא ליותי מחרצים דיבורו שכונתו לא נמנתו בהלואתא לא פרעתי, והכא מיייר שאמר לא היו דברים מעולם. והתוס' כתבו ש"ל שכשואמר ביות דין לא ליותי לא מפרשיהם בדיורי כן.

הטוען שפרע בפני ב' עדים מסוימים, והם אומרים שלא פרע בפניהם, והוא אומר שפרע או בפניהם או שלא בפניהם, רב ששת רצח לומר שהוחזק כפרן, ומומילא אינו נאמן אפילו בשבועה לומר פרעתני שלא בפניהם, ורבא אמר שלא מוטל עליו לזכור מי העידים כיון שלא אמר לו לפרוע בפני עדים. והקטת התוס' ד"ה הו) שמפקדת הגמרא (ב"ב ק"ע), דאע"ג שהמלוה חבירו בעדים אין צריך לפרועו בעדים, אם טען פרעתני בפני פלוני ופלוני צריך לברר ריבואו מפניו ופלוני ועידי. ותירוצו שרוב סודר כמ"ד אין צריך לברר, אי נמי כמו שפירש רבינו חם צריך לברר אמתות הדברים כמו שיקל, ומ"מ אם לא מצאם או שמצאם ואמרו לא היו דברים מעולם אינו מופסיד.

מ"ב: מי שלוח שש מאות זוז וטען שפרע מאה קבים ששויים שש זוז כל אחד, ובאו עדים שהיו שוויים ארבעה והוא תובע מאתיים זוז, והלוה טוען שזאת מאות, ואם לא באו לו אמתות, לרבא הוחזק כפרן, כיון שרגילים לא שוער, ולרמב"ר חמא לא מוטל עליו לזכור אין פרע.

מלוה עם שטר, **שמודה המלוה שהלוה פרעו, אך טוען שפרעו טובא אחר**, לרב נחמן הורע כח השטר כיון שהוא מודה שקיבלם, ולבא כל כמניה לומר שזה על חוב אחר, (וכתבו התוס' ד"ה איתרע) ששיטת ר"ח ור"ת שצריך בעל השטר להשבע שלא נפרע, ולתוס' לא קורעים שטר זה ולא גובים בו), ולרב פפא לא הורע כח השטר, ואף שאם הלוה טוען שנתנם המלוה עבור שוורים למחצית שכו וקיבל את מעותיו במזקם מכירת הבשר, והמלוה טוען שזה היה מעות אחרים, הורע כח השטר, שאני התם שלא הכחישו שנתנם עבור השוורים. ולהלכה הורע כח השטר, אך אם אין עדים על הפרעון, מיגו שהיה יכול לטעון לא היו דברים מעולם, נאמן לטעון שאלו מעות אחרים.

האמאין את המלוה לטעון שלא פרע, ופרע בפני עדים, אביי ורבא אמרו שהרי האמינו, וטען והלא רב פפא, שלא אמרנו יותר מועדים. ואם האמינו כב' עדים והביא ג' עדים, שרוב פפא נאמן ע"י ג' העדים, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אין הולכים אחר רוב דעות אלא לענין אומדנא, שבזה הרבים בקיאים יותר, אבל בעדות מאה כתרי ותרי כמאה, אך אם אמר שמאמינו כמו שלשה, ופרע בפני ארבעה, כיון שדקדק במספר הדעות, ד' נאמנים יותר מג'.

שבועה בחרש שוטה וקטן ובהקדש

אין נשבעים על טענת חרש (שטען ברמיה, דחרש שדיבורי חכמים בכל מקום אינו מדבר ואינו שומע) שוטה וקטן, דכתבי' "כי יתן איש" ואין תנית קטן כלום, חרש שוטה קטנים הם בלא דעת, אבל להקדש נשבעים, ואין משביעים קטן.

כספא דמתני' איתא שנשבעים לקטן, הגמ' שואלת שלפני כן כתוב שאין נשבעים, רב מתיר דאיייר **בבא בטענת אביי** שטען שאביו שהוא איש נש, ודחי נתניה, וכרבי אליעזר בן יעקב דס"ל שאם אמר לבן של הלוה מנה לאביוכ בידי והחזרתי לו חצי והחצי השני בידי נשבע על השאר, (ואף דמשיב אבידה פטור, אינו משיב אבידה, כיון שאף בבנו אינו מעיז פניו לכפור הכל, שהרי זה הטעם שכל מודה במקצת נשבע ואינו נחשב משיב אבידה מפני שאינו מעיז פניו לומר הכל, אלא הוא נשבע ושמטמט עד שיהיה לו מה לפרוע. ולרבנן פטור משיב דמעיז פניו בעני הבן והוי משיב אבידה. ואם הבן טוען שמא, חשיב משיב אבידה אף לרבי אליעזר בן יעקב).

מ"ג: ולשמאל' נשבעים לקטן' הכונה שנשבעים כדי **להפרע מונכסי קטן**, ואף דכבר תנן שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה, אשמועינן שיתומים היינו בין גדולים בין קטנים, (וכן לענין זיבורית שנפרע מיתומים זיבורית בין גדולים בין קטנים).ונשבעים להקדש הינו להפרע מונכסי הקדש אם הלוה הקדיש נכסיו ובא המלוה להפרע מהם, ואף דתנן שאין נפרעים מנכסים משועבדים אין בשבועה, הוה אמינא שזה דווקא במשועבדים להדיוט, אבל בהקדש לא חיישינן שיעשה קנוניא על ההקדש, קמ"ל שחוששים לקנוניא, ואמנם שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן, דשכיב מרע אין עושה קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו אלא בשביל היושרים.

עבדים שטרות קרקעות והקדשות

עבדים שטרות קרקעות והקדשות, אין נשבעים עליהם, ואין בהם תשלומי כפל (כלל ופרט וכלל "על כל דבר פשע (כלל) על שור על חמור על שה על שלמה (פרט) על כל אבידה" (כלל), ממועט דבר שאינו מיטלטל קרקעות). ושייך גביה בקרקע כגון מטוג גבול, אי נמי בגנפים טענות והלה טוען טענת גנב, ור"מ מודה בשאינם עומדות ליבצר. תוד"ה ואין) או שאין גופו מושט (שטרות). ועבדים הוקשו לקרקעות, והקדש מתמטע מ"דעהו", ולא תשלומי ד' הו' (דכיון שאין כפל הוו תשלומי ג' ד' ובתור כתוב ארבעה וחמשה. וג"מ רק בהקדשות, אבל קרקעות ועבדים לא שייך ד' הו' שאינם נהוגים אלא בשטר ושה בלבד, תוד"ה ולא), שומר חנים אינו נשבע וד"ה שאינו משלם אם פשע, ואפילו שומר שטר פטור אם פשע, תוד"ה שומר. (כלל ופרט וכלל מ"כי יתן איש (כלל) כסף או כלים (פרט) לשמור" (חזר וכלל), ממועט דבר שאין מיטלטל או אין גופו ממוין, ועבדים הוקשו לקרקעות והקדש מתמטע מ"דעהו"), ונושא שכר אינו משלם בגניה ואבידה (כלל ופרט וכלל מ"כי יתן איש אל רעהו (כלל) חמור או שור או שה (פרט) וכל בהמה לשמור" (כלל), והקדש מתמטע מ"דעהו").

לרבי שמעון **קדשים שחייב באחריותם** כגון האומר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו והפקדיה אצלי, נשבעים עליהם, דלרבי שמעון דבר

הגורם לממון כממון דמי, וקדשים שאינו חייב באחריותם אין נשבעים עליהם.

מ"ג: הטוען שמסר **י' פגנים טענות** והנתבע מודה בחמשה, לרבי מאיר נשבעים עליהם, דכבצורות דמיין, ולחכמים אין נשבעים נשבעים, דלאו כבצורות דמיין, אבל בגנפים וקנייות לכז"ע אין נשבעים עליהם, דכל המחזור לקרקע כקרקע דמי. וכתבו התוס' ד"ה כבצורות) שלבני שבת לכז"ע לאו כבצורות דמיין, שהרי צריצת סממנים היתה כשהיו עומדים להקדש, ולבני חוב בעל כיון שאינם צריכים את הקרקע לכז"ע כבצורות דמיין. ושיטת ר"ח שגם בבעל חוב זה תלוי במחלוקת.

דבר שבמדה ושבמשקל וששבמין, כגון שטוען שמסר לו בית מלא או כיס מלא, והנתבע אומר שאינו יודע כמה היה אלא מה שנתת אתה נוטל, פטור משבועה, אבל אם זה טוען שהיה מלא עד הצי, וזה אומר עד החלון, חייב. (ולמ"ד ה"ח פטור, צריך להעמיד שגם שמודה לו אינו בעין. תוד"ה זה). ואם נתבע בית זה מלא, לאביי חייב, ולרבא פטור ואינו חייב אלא אם גם התביעה וגם ההוצאה הם בדבר שבמדה ושבמשקל וששבמין. והקשו התוס' ד"ה אלא) למה בבית זה מלא לא חשיב דבר שבמידה, ותירוצו דמיירי שחסר רק מעט, אי נמי בעינן שיוכרז מידה בהודאתו.

נשבעו לרב גדול והוכרז בקטן- התובע מנורה או גזורה גדולה, והודה דבשרה פטור, דמהו טענונ לא הודה לו ומה שוהדה לו לא טענו, אבל אם תבעו כור תבואה והודה בלתך, או שתבעו מנורה במשקל מסוים והודה לו במשקל פחות חייב. הגמ' אומרת שאין הכונה דווקא למנורה של חוליות, אלא שכיון שיכול לגזרה ולהעמידה במשקל הפחות, חשיב מודה במקצת, לבא בגדולה וקטנה ליכא למימר הכי, ובתגורא אין לומר שחתך, שהרי ראשיה ניכרים.

המלוה על המשכון ואבד המשכון

מתי נחשב כופר הכל ומתי מודה במקצת- המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון, אם הלוה טוען שהמשכון היה שוה כשיעור כל החוב, והמלוה טוען שהיה שוה פחות, פטור. אבל אם הלוה מודה שלא היה שוה כשיעור כל החוב, אבל טוען שהיה שוה יותר ממה שאמר המלוה, חייב המלוה להשבע, ואף שמעיקר הדין היה צריך הלוה להשבע, אינו נשבע שזא ישבע ויוציא המלוה את הפקדון ושמוא הלוה לא דקדק בשמוא. ויפסדת לעדות ושבועת. וכתבו התוס' ד"ה ויוציא) שבנהפסיד (ב"מ ל"ד:) ושי"י מקשה על זה וכי עבדינן תקנתא לרשיעי. ולכן פירש שהחשב שיוציא את הפקדון ונמצא שבשבעת הלוה בלשלא. אמנם השתא דאמר רב אשי ששומר סכר שטוען נגנבה מהחייב עצמו בתשלומין, משביעים אותו שאינה ברשותו שמוט עניו נתן בה ורוצה לקנותה בדמים, ואי"כ המלוה צריך להשבע שאינה ברשותו, והלוה צריך להשבע כמה היה שוה, ואי"כ אין חוששים שהמלוה יוציא את המשכון, צ"ל שכונות המשנה שהמלוה ישבע בתחילה שאינה ברשותו, ואח"כ ישבע הלוה כמה היה שוה, שמוא ישבע הלוה ויוציא המלוה את הפקדון. וכן אם הלוה טוען שהיה שוה יותר מהחוב והמלוה טוען שהיה שוה כשיעור החוב פטור, אבל אם המלוה מודה שהיה שוה יותר מהחוב, אבל טוען שהיה שוה פחות ממה שאמר הלוה, המלוה חייב להשבע.

מ"ג: שיטת שמואל שאם אבד המשכון הפסיד המלוה את החוב אפי' אין המשכון שוה כשיעור החוב, דסבר וקיבל, אבל

לא זמן המשכון קיים גובה חובו בעל כרחו של הלוה, אם סתם הלואה גובה אחר לו יום, ואם בקעו זמן גובה כשיעור חובו, אלא קיבלו בשפרעון אלא לשם משכון, ואם נתן לו שתי משכונות שוויים ואבד אחד מהם, לשמואל לא הפסיד הכל, שאין כל משכון המותר חצי מהחוב וכן שלא פירש שזה יוריה כן, אלא שניהם אחד נחשבים משכון ולא פסיד, ומה שנתסר המושכונן פטור כשישנו זה בתשלום החוב, ולרב תנן המלוה חצי מהחוב שאע"פ שלא פירש מסתמא לו אחד עומד כנגד חצי מהחוב, ואם נתן לו קתא ונטסא ואבד אחד מהם, לרב נחמן לא אומרים שהפסיד חצי מהחוב, דכיון דנטסא חזי לפרעון לא קיבלו אלא בשוויו, ולנהרדעי אם אבד הנטסא הפסיד חצי, ואם אבדא הקת הפסיד הכל.

והתוס' ד"ה אבל) כתבו שלרב נחמן בקתא ונטסא אם הנטסא שוה פי עשר מהקתא, אם אבד הנטסא הפסיד עשרה חלקים, ואם אבד הקתא הפסיד חצי אחד עשרה. או שנתנה שאם אבד הקתא הפסיד שווי הקתא, דעיקרן סמיכת המלוה על הנטסא, ואם אבד הנטסא הפסיד הכל, ואם אבד הנטסא בתחילה הפסיד חצי, ואם אבד הקתא הפסיד הכל, ולנהרדעי אפילו אם אבד הקתא בתחילה הפסיד חצי.

והא דתנן במתני' שלא הפסיד אלא כשיעור המשכון, **יש לחלק בין פירש ללא פירש**, לרש"י מתני' כפירש שאינו מקבלו אלא בשוויו. ולתוס' ד"ה מתני') בסתמא אינו מקבלו אלא בשוויו, ורק אם פירש שהוא כנגד כל החוב הפסיד הכל.

והנה נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא היכא **במלוה על המשכון ואבד המשכון**, שרבי אליעזר ישבשע שאינדו ביטול מעותיו - חובו, ולרבי עקיבא הפסיד מעותיו, ואם הלוח בשטר והניח משכון, לכו"ע אם אבד המשכון הפסיד מעותיו.

מ"ד, הגמ' אומרת שאין הכרח להעמיד שהמשכון לא שוה כשיעור החוב ונחלקו בדשמואל שר"א סובר שמשכון שאינו שוה כנגד החוב אינו אלא לזכרון דברים, ומימלא יוני' כשומר חנם שנשבע שלא פשע ויטול מעותיו, ואם הוא שוה כהל' לוח חוב מודה ר"א שאבדו מעותיו. תודה"ל (מא). וז"ל סובר בשמואל שקובלו על השטר משכון, ובשטר מודה ר"א דניין שהשטר הוא הזכרון דברים, וא"כ המשכון הוא משכון, ולתוס' (ד"ה מא') אם המשכנתא לא נכשמהשכון שוה כשיעור החוב אלא לומר שהמשכון הוא לזכרון דברים, דלכרע' אינו משמט אפילו במשכנו בשעת הלואה.

לתוס' (ד"ה מתינ') ששמואל מדבר בשפירשו שהמשכון נגדל כל החוב, טעמא דר"א מושוו' דהוי אסמכתא בעלמא, ולכן אינו מפסיד אפילו מה שכנגד המשכון, ולר"ע לא חשיב אסמכתא אלא כשאין כוונתו להתחייב, אבל כאן דעתו למה שאמר להפסיד כל החוב אם הפסיד לו שמשכנו. וא"כ שפירש' אין הכונה ששטר שאם אבד יפסיד הכל, אלא שפירש שמקבלו אינפ' שאינו שוה כשיעור החוב, ונחלקו אם הכונה ישעמכנו בידו עד שפירע כל חובו, או שכוונתו שלא יאבד המשכון ויפסיד מעותיו. והתוס' מביאים מחלוקת לענין הלכה, שם"ל ובה"א אין אכרה כשמואל, ולתוס' הלכה כשמואל.

ד"ל שאם המשכון לא שוה כשיעור החוב לכו"ע לא הפסיד הכל, ומיירי שהוא שוה כשיעור כל החוב, ונחלקו האם בעל חוב קונה משכון כדברי **רבי יצחק** (דיליף מ"ולך תהיה צדקה" ששלא בשעת הלואה בעל חוב קונה משכון להיות שומרו שכו, אבל אינו חייב באונסים. (תודה"ל מנא), ואם אינו קונה משכון לא הפסיד צדקה לא ידן מקרי צדקה אלא כ"סחורו מוטון. (תודה"ל צדקה), וא"ל. ורבי אליעזר סובר כרבי יצחק ואינו עליו אלא שומר חנם אע"פ שהוא משכון גמור.

התוס' (ד"ה מא') גורסים 'מאי לאו בדלא שוי' והיינו אפילו בדלא שוי, שרבי עקיבא סובר שהפסיד הכל כשמואל, ורבי אליעזר לית ליה דשמואל, ואפי' שמואל טיול כל מעותיו, ובסיפא כשהלוחן אלק' וזו בשטר מודה ר"א אליעזר אבדדו מעותיו, משום אדוראח ומילתא שדלהוה בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה והוא בעל השטת הלואות וקני משכנו מדברי יצחק. ובשגמגמרא במעמידה את המחלוקת בדברי יצחק, רבי אליעזר חולק על רבי יצחק ור' בשעת הלואה, אבל שלא בשעת הלואות מודה ר' אליעזר, ולפ"ו 'אבדו מעותיו שאמר ר"ה אינו אפילו אלו שאינם כנגד המשכון, ואבדו מעותיו' דסיפא היינו אלו שכנגד המשכון.

והגמרא דוחה שרבי אלעזר מדבר רק במשכון שלא בשעת הלואה כגון ע"י בית דין, דכתי' "בחזק העמוד והאיש" ואמר ה' שהאיש הוא שליח בית דין, וצ"ל שבששל בשעת הלואה כו"ע סוברים כרבי יצחק, אבל מודר במשכון בשעת הלואה, ונחלקו אם דין שומר **אבידה** כשומרו חנם כדעת רבה, או כשומרו שכן כדעת רב יוסף משום שכן מצוה, ומלוה על המשכון נמי מצוה עבד. וכתבו התוס' (ד"ה רב יוסף) שכן שומרו התאח מחבירו מותר לתקוע לו בקעה על מצוה, והמודר התאח מוטעין מותר לטבול בו, אע"פ שאר יוסף שי בזה הגהה, שאני יתם שיכול לתקוע לטבול בזמן שאם יבוא עני, אבל בשומר אבידה כמה פעמים שיתעסק באבידה לשוטחה לצורכה ולהצניעה יבוא עני ויפטר מלתת לו.

מ"ד, או שכל"ע? שומר אבידה דינו כשומרו שכן, ונחלקו אם **כשהשומר חסד** **למשכון** השתמש בו, ומנכה מהחוב דמי שכירות, ג"כ דינו כשומרו שכן **במצוה קעביד** כיון שהוה פחת מהחוב, וכי סובר רבי עקיבא, או שדינו כשומרו משום שבזה לאו מצוה קעביד, דלהנאת קעביד, וכך סובר רבי אליעזר. רבנו גמאל מפרש שמלוה צריך לשלש את המנה של המשכון לכל משכון. והקשו התוס' (ד"ה במלוה) שאם לא סיכה שוה לא היה מוצא, ויש' ככת שדברי רבי ודאי תלויים במחלוקת, משא"כ דברי רב יוסף. אבל דעת התוס' (ד"ה שומר) שכולם סוברים כדון רבה, ונחלקו בדשמואל, ור"ע מודה שהוא שומר חנם על החלק שאינו כנגד חובה.

ההלכה בין שומר אבידה - שיטת רבינו גמאל שהלכה כרב יוסף. דאיתא בגדלים שכל"ע אית להו פטשה דרב יוסף. ולתוס' (א' שומר) אין ראיא משם, דכ"ע שוה מותר לטבול פרטת לעני, אלא שנתלקח אם עשה אותו לשומרו שכן. וכתבו התוס' שנראה מדברי רש"י שהלכה כרב יוסף. אבל שיטת התוס' שהלכה כרבה. ולפ"ו לא דאיתא אפסחוסים (ה) גבי גמין כיון דאילו גמיוני' לא מבייביד בשלשתיכו קאי דכדיומדי, והנהגה לגביה לא אבידה באונס, שאם אינ' חייב באונסים אינ' חייב לעבר, ולא חשיב גמיו' שלו, אאננס במשכין לרבי יצחק חשיב חמצי אע"פ שאינו חייב באונסים, משא"כ שומר. ובה"א הלכות פסח פסח חזק דהוי' אבד' אלא קיבל אחריותו ודאבידה.

שמיטת כספים במלוה על המשכון - לרשב"ג מלוה על משכון אינו נשמט בשביעית, ואין כאן 'לא יגיש' שהרי אינו נגשו', אע"פ אינה המשכון שוה כנגד החוב, ולרבי יהודה הנשיא רק שוה היה המשכון כנגד החוב אינו משמט. הגמ' אומרת שאין הכרח שנתלקב בדשמואל או המשכון הוא כנגד כל החוב כשמואל ומימלא אינו משמט כלל, וא"ל ואינו משמט רק מה שכנגד, דאי נימא שרשב"ג כנגדו אינו משמט, וא"כ לריה"ג אף כנגדו משמט, וא"כ איזה תועלת יש לו במשכון. ד"ל שבאמת לרשב"ג רק מה שכנגד המשכון אינו נשמט ולית ליה דשמואל, ולרבי יהודה הנשיא הכל נשמט, דאין המשכון אלא לזכרון דברים עלמלא.

כל הנשבעין

כל הנשבעים שבתורה ע"י שבעות פטורים מלשלם, דכתיב ”שבע ד' תהיה בין שניהם ולקח בעליו (את השבועה) ולא ישלם” – **מי שעליו לשלם הוא נשבע**, שלא חיובה התורה שבעה בשביל ליטול, אלא בשביל להפטר.

ואלו נשבעים ונוטלים שתיקנו חכמים שישבעו ויטלו, שכיר, גזלן, נחבל, שכנגדו (כאשר התנבע נשתחייב שבועה ע"י הודאה במקצת) חשוד על השבועה, וחוננו' על פנקסו (מה- שהוא מוכר בהקפה), וכפי שיבואר להלן.

שיטת רבי יהודה שבשכיר גזלן וחובל אין נשבע ונוטל אלא בהודאה במקצת דלא תיקנו חכמים שבועה ליטול, אלא רק במקום שמוטל על התנבע להשבע, הפכו חכמים את השבועה מתנבעת לתובע.

מתי השכיר נשבע ונוטל

שכיר שאמרו לבעה"ב תן לו שכיר, ובעה"ב טוען שכבר נתן, נשבע השכיר ונוטל, וזו תקנה קבועה, ששקרו רבנן את השבועה במקצה"ב והעבירהו לשכיר. ר"ה שבעות העיסה עדיין לא נתקנה בימי המשנה, הכונה שיותר מתאים לתקן שבעה"ב ישבע, ועוד דאפילו במודה במקצת אמור הכנסים שהשכיר ישבע. תודה"ה עקרוה. (ולרבי יהודה אינו נשבע אלא במודה במקצה, וכנ"ל). וכתבו התוס' (ד"ה התקבלת) שבמבוא כאן שדינן זהב שוה כ"ה ידיו סכף, וכיון שבזמננו זה שוה רק פי עשר מכסף, צ"ל שדינן זהב היה עבה ושקל כפלים מדינן סכף.

מ"ה, **טעם תקנה זו** אינה משום כדי חייו, דא"כ למה יפסיד בעה"ב, שהרי שניהם צריכים בעל כרחם לשכור כשהוא צריך לכן ולהשכיר לצורך ממונות. אלא טעם התקנה משום שבעה"ב טרוד בפועלו (כסיון שהוא טון שכן לכמה פועלים הוא חושש שנתן גס לו. שרשי"ב) רבא פלוג רבנן ביה או פועל אחד או הרבה, ובידשמואל יורא שבעה עסקיו יורוכים. תודה"ה בעל הבה"א. וז"מ'ו **הפועל נשבע** (שאף למ"ד ברי שמואל לאו ברי עדיף, ואין להאריך שאת טענת בעה"ב פחות משיבא, הוי כאומר נמנה לו בידך והנה אומר איני יודע אם החזרת' לו, ונשבע לכו"ע, ורבנן מחשיבים שודאי שכתן, ולרבי יהודה לא חשיב גמור כאני יודע. ותודה"ה וניתב). כדי להפסי' דעת בעה"ב (שהרי הוא עומד נצוות, אבל באני יודע אם החזרתי' לך את צ"ק. תודה"ה כ"ד), ולא תיקנו שיתן רק בפני עדים כדי שלא יבוא לידי שבועה, משום שזי טיטראח, ולא תיקנו משום שכל בראש או תנבא ענתו מועד כערב לא יטול כלום ולא תתאם שם שבועה, משום שלשניהם כדי שהשתלשול יהיה בסוף לבעה"ב לפעמים אין מעות, והפועל כדי שלא יוציאם עד הלילה לפרנסתו.

מ"ה, **אם עבר זמנו** (שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום), אינו נשבע ונוטל, דאף שהוא טרוד בפועלו, מ"מ יש חזקה שכשמוכר הזמן החיובי הוא זוכר כדי שלא לעבור על "כל תלתי", ויש חזקה נוספת שאין השכיר משהה שכרו, אבל שכי"ר, אין תוקף אחת, שאינו עובר ב"לא תגזול", ולכן המוציא מחבירו עליו הראיה. וכתבו התוס' (ד"ה כי) דלא אמרינן שתמיד נמתין עד למחר לראות אם בעה"ב ידבר, כסיון שהתחיל למכור שוב לא יודע, ואינו נותן לו להזכר פן יהא ממוחק לשקר, ומתאי טעמא לא אמרינן שישבע ועי"ז תן לו לחזקו. ויע"ל שחזקה שבעה"ב זוכר כדי שלא לעבור בכל תלתי שכיית רק בציצין חזקה שאין שכיר משהה שכרו, ושכסבר הנגעו בבי"ד כבר לא השהה שכו"ר. עוד כתבו התוס' (ד"ה וכן) שהגמרא לא מוזכרה חזקה לא לעבור אבל תגזול בבי"ד, כיון שאין הבדל לאנשים כי לאו אחד (כל תלתי) לשני לאין, ועוד בדלאו הכי משני שפיר.

ואם שכרו שלא בפני עדים לרב ושמואל ורבי יוחנן מתוך שיכול לומר שהשכיר שכרו, נאמן בלא שבועה לומר ששכרו ושילם (עיי' תודה"ה מתוך מה שביאר מתו ולפי מי אומרים מיגו זה). ואין הדבר ברור מה עוד ידן קליש שז"ר מה פטור' (מה מתוך) מה שכתב רב מיוג, דמיו מועיל לענין זאמנותו של לחושדו בשקר, אבל כאן שתולים ששכנו מה יעזור מיגו. ויתריו היתוס' שישוה שהוא טוען ברי ואומר שודאי לא שכתן, אף להחליקו במשכר כיון בבי"ד, כיון שאין הבדל לאנשים כי לאו אחד שכתן וממחת שסבור שפרע טוען ברי אע"פ שהוא מסוסף.

רבא מקשה שלפי זה שבעות השומורים שחיבה תורה לשומר שכן דכתיב "ומת או נשכר או נשבע אין רואה שבעות ד' תהיה בין שניהם", היכי משכחת לה. ורמי בר חמא מתרג' דמיירי כשהפכתי בעדים.

רבא מקשה שהוא יכול לומר נאנסו במיגו דהחזרת', ורמי בר חמא מתרג' שהפכתי לו בשטר' שאם נטען החזרתי' יאמר לו היה כל ליטול את השטר מידי. והגמ' מוכיחה מדברים אלו דסבירא להו שהמפקיד בעדים א"צ להחזיר בעדים, אבל המפקיד בשטר צריך להחזיר בעדים.

וכתבו התוס' (ד"ה בעדים) שאף למ"ד שהמפקיד עדיים א"צ להחזיר בעדים, ענים שמעדיים ששכרו בית מפלוגי' ג' ענים שחשיבים נגמרים בעודתם לגבי חזקת כיון שהשני יכול לתבוע שכתם, אם שיכולים לומר פרענו, דהם ריאים

לומר שכ' שמוא יזכה המרא קמא ברי' ויצטרכו לשלם גם לו, ועוד דאם שתיקנו שבעות היסת אין נאמן לומר פרענו. עוד כתבו התוס' (ד"ה בשטר) שהשכיר בשר הוא נאמן בשבועה במינו שהיה אומר נאנסו, וכמותה הגמרא שאם רוצה להפטר משבועה צריך עדים, ולרי"ב אין שטוען שטרך בידי מאי בעי אין לו מיגו.

מ"ו, **אם הויחוב הוא כמה קצצו בשכרו**, אינו נשבע ונוטל (ואף שבאיני יודע אם גזלתך רב נחמן ורבי יוחנן פטורים, שם הוא לא מודה כלל, אבל כאן שהוא מודה במקצת מתוך שאינו יכול להשבע משלם. תודה"ה אפילו. ומיירי שהעדים לא יודעים כמה קצצו בשכרו. תודה"ה רישא), אלא ישבע בעל הבה"ב, מפני שהמוציא מחבירו עליו הראיה בעדים ואינו נאמן בשבועה, שהרי שאדם זוכר כמה קצץ, וכן הדין באומן. ולא קאמר שנאמן מינו שהיה יכול לומר לא כסרתך מעולם, דמודה במקצת ולא קאמר מעני פניו לכפור וזה' א נמי מיירי ששכרו בעדים. תודה"ה קציבה. והקשו התוס' (ד"ה אלא) שהבהרה מודבר שלא ישלם אם מה שטוען שקצץ, דאי לאו הכי הוה כפר הכל (והגמרא עממיה כרבי יהודה שתיקנו הודאה במקצת), ולא למה נכנסו זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה, ויורי כאן לא שייך הטעם שבעה"ב לא עובר בכל תלתי ואין שכיר משהה שכרו, שהרי בעה"ב עבד והשכיר השהה.

ובברייתא איתא שאם הטלית ביד האומן על בעה"ב להביא ראיא, ואם נתנה לו, בזמנו נשבע ונוטל, עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה.

רב נחמן בר יצחק מבאר שמה שבזמנו נשבע ונוטל, ולא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן, משום שהברייתא היא לשיטת רבי יהודה, דס"ל שכל זמן שהשבועה מוטלת על בעה"ב, השכיר נשבע ונוטל.

והיינו דאיתא בברייתא שלרבנן אם לא עבר הזמן נשבע השכיר ונוטל, ואם עבר הזמן אינו נשבע ונוטל, ולרבי יהודה השכיר נשבע דווקא אם בעה"ב טוען ששילם חלק או שהויחוב הוא כמה קצצו, אבל אם בעה"ב טוען שלא שכרו מעולם או ששילם הכל, המוציא מחבירו עליו הראיה. וביאר רבא שלרבי יהודה בשבועה דאורייתא תיקנו חכמים להפוך את השבועה לשיבוע ויטול, אולם אם השבועה היא מודרבנן כשאנו מודה במקצת לא עשו חכמים תקנה להפוך לתקנה (של שבעות היסת. רשי"י. והתוס' (ד"ה בדרבנן) הקשו שבשבעה היסת לא היתה בימי התנאים, ולכן ביארו שהכוונת שצריך שבעות וגם לתקן לעוקר ממקום הראיה לה' דהיינו בעי הצירה), ולחכמים עשו תקנה לתקנה (לרבי יהוינן שמתחילה תיקנו שהשבועה תהיה מוטלת על השכיר, אבל בשכנגדו חשוד על השבועה שכן נתקנה השבועה על החשוד, מורים חכמים שלא עושים תקנתא לתקנות. תודה"ה בדרבנן), ומ"מ סוברים שבקציבה ודאי בעה"ב זוכר, ולכן בעה"ב נשבע.

מתי נגזל נשבע ונוטל

גזלן שיש עדים שנכנס לבית חבירו למשכנו שלא ברשות, וטוען הבעלים שנטל כליו, והוא אומר לא נטלת, הרי הבעלים נשבע ונוטל. (ולרבי יהודה אינו נשבע אלא כשהודה במקצת, וכנ"ל מ"ה). וכתבו התוס' (ד"ה במועד) שכלאורא שי מנאן ראיא שבעים במקצת' אינו חייב שבועה אורייתא' ממו במודה במקצת, ודלא כרבי חיאי (מ"ג ג). שהרי הגמרא לקמן מעמידה שיש עדים על מקצת. ור"י אומר שאינה ראיא, דאפי' לאוקמי שבשכר החזיר מה שדורא תוקף.

הגמ' מעמידה כשראו שמשכנו, וטוען בעה"ב שלקח עוד כלים קטנים שאדם יכול להסתיר תחת כנפיו, אבל בלאו הכי יתכן שלבספוק לא משכנו, כמו שהמחזיק גרזן ואומר שיקצין דקל של פלוגי אין לחייבו משום שמצאוהו עדים, דיתכן שאמר שיקצין ולבסוף לא קצצו, דעביד אינש דגזים. וכתבו התוס' (ד"ה עביד) דהיינו בסתם אדם, אבל במחזק לכך לא עביד דגזים. עוד כתבו התוס' דהא דבמואר בבי"ד (ל"ה) שקצץ שדאם פטור מזה חבירו נאמן לומר שקטאם ממונו, ואין אדם חשוד לקצץ פירות שאינם שלו, כמ' מדובר דווקא לגבי קציצת פירות, ודרך למכור פירות, וכאן מודובר בקציצת הדקל, ולכן אינו נאמן במינו שהיה אומר שמוכר לו, דאין דרך למכור אילן העושה פירות לקציצה.

מ"ז, **מי שראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא**, אינו נאמן לומר לקוחים הם בידי, והיינו כשבעה"ב אינו נשבע למכור כליו, והם דברים שאין דרך להטמינם שאין אדם מתבייש ליטלם בידי בשוק בפרהסיא, ולכן אינו נאמן. שאין בעיה"ב עשיל למכור כליו, ומה שהטמינים י"ל שהוא מתבייש שהוא צריך לשאל כלים משכניו, ואם היו לו לא היה טממינם, והוא אדם שאינו נאמן, אבל אם בעה"ב עשוי למכור כליו, או שזה דברים שדרך להטמינם, או שהוא אדם צנוע שדרכו להטמינ', וכל זה שאדם בינוי אינ נאמן דווקא כשבעה"ב טוען שדלוה הם בידך, אבל בטוען שאיש גזלן בכל גוונא לא נאמן, דאולי לא כמיניה לאחזוקי אינש בשבולתא. ויבדירים שאין עשוי להשאיל ולהשכיר מפני שהבעלים חסים עליהם כיון שהם מתקלקלים, נאמן המחזיק לטעון בשבועה שמכרם לו, דאין נתיאם דברי האומר שהשאלים לו, כדמיצינו שרבא הוציא מיתומים זוגא דסרבאלא (הספרים על סוקין בגדים) וספרא דאגדתא שהם דברים העשויים להשאיל ולהשכיר והחוננו הבאי

עדים שהם שלו וטען שהשואב לאבי היתומים, ומבאר שאביה היה להם אפילו לטעון ולהשבע לקוחים הם בידו, שאם היה נאמן היו טענים זאת לטעמים. דווקא ספרי דאגאטא שאין אדם עשוי ללמנוז בתם תדיר, אבל שמו של שפירא אינם טעויים להאשיל ולהטביר כיון שהם מתקלקלים, ויכול לומר לקוחים הם בידו, וא"צ לכתוב עליהם שטר מכירה אלא לזווחא דמילתא שלא יצטרך להשבע. ושי"י.

שיטת התוס' (ג'ה בטוענו) שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אינו נאמן אפילו אנחנו צוה בדברים שדוך להטמין ובבעה"ב העשוי למכור כליו, והיינו אפילו אילו כולוה לשיטתו. וכן לגבי שאר פסאים סבורים התוס' (ד"ה וספרא) שלא דווקא ספרי דאגאטא, אבל כ"ש שאר פסאים שדוך להשאיל. ויתר, אא"כ מיירי באדם שאינו רגיל עימו, שבזה אין דרך להאשיל לו.

כשצריך בעה"ב להשבע כשראוהו שנים שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות, יכולים להשבע גם השומר או אשתו, והגמ"ל מסתפקת מה הדין בשדוקא ולקטשו של בעה"ב שלא מסר להם את שמירת הבית, תיקו.

ואם טען שלקח לו כוס כסף, אם הוא אמיד (ע-עשר), או שסומכים עליו להפקיד אצלו דבר כזה, נשבע ונטול, ואם לא אינו נשבע ונטול.

מתי נחבל נשבע ונטול

חובל שיש עדים שהנחבל נכנס שלם ויצא חבול, וטוען הנחבל שהוא חבל בו והוא אומר לא חבלתי, נשבע הנחבל ונטול. (ולרבי יהודה אינו נשבע אלא כשהודה במקצת, ונכ"ל מ"ד:).

ואם הוא חבול במקום שלא יכול לחבול בעצמו, ולא שייך שזה קרא מחיכוך הכותל (כגון נשיכה בגבו או בין אצילי ידיו), ואין שם אחר שיכול לעשות זאת, ונטל שלא בשבועה.

שכנגדו חשוד על השבועה, הוא נשבע ונטול

אם הנתבע חשוד על השבועה, וכגון שנשבע לשקר בין בשבועת העדות בין בשבועת הפקדון, ואפי' בשבועת שוא שזו כפירת דברים נפסל ולא כפירת ממוון שאע"פ שהוא רע לשנים ולא לביריות ונפסל על ידה לשבועה, או שהוא משחך בקוביא (שהוא פסול מדרבנן דאסמכתא לא קניא, אבל מדאורייתא אינו גזול) או מלוה בריבית או מפריש יונים או סוחר בשביעית, הרי הנתבע נשבע ונטול, וכתבו התוס' (ד"ה ואפי') שאף שלרבא (סנהדרין כ"ו.) אינו נפסל לעדות אלא ברשע דחמוס, ולא ננשבע לשוא, הכא לענין שבועה פסול, כיון שהוא כבר רע לבירות אם הוא משקר וכופר ממוון, וכבר מנשבעה לשוא הוה רע לשנים.

בשבועת ביטוי כגון אוכל לא אוכל, כיון ששייך לומר שנשבע באמת ובעדתו לקיימה, לא נעשה חשוד אפילו אם עבר עליו שכנאו יצור או חשוד בכך לרואי' שקר מפני שבועתו דלשבעה, אבל בנשבע אכלתי ולא אכלתי נעשה חשוד. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שיש שיצו לדיקדק מכאן שמי שערב על החרם אינו פסול לשבועה, כיון שבשעת קבלת החרם י"ז נשבעה באמת. (וכן מבאר מדברי שו"ת. ושיטת ר"ת שהוא פסול, ואין כוונת הגמרא אלא לומר מלך השמים המשנה דז).

מ"ז. **ואם שניהם החתנו, לרבי יוסי חזרה בשבועה למקומה,** ולר"מ יחלוקו. וי"א שרבי יוסי הוא סובר שיחלוקו. ורב נחמן הורה למעשה שיחלוקו.

מה הכונה חזרה בשבועה למקומה-

לרבותינו שבבבלי והיינו רב ושמואל, חזרה בשבועה לסיני שהשביע הקב"ה ל"א הגזול", וכו"ו אין נזקקים לדרב לא לשבועתה ולא לפרעון, וכמו שמצינו שיתומים שבאים להפרע מהלוח' א"צ להשבע, אבל אם היתומים באים להפרע מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה שלא פקדנו אבא, ואמרו ר' רב ושמואל שכל זה שבשבועה הם הפרעים, כשמת המלוה ואח"כ מת הלוח, אבל אם הלוח מת לפני המלוה, כבר נתחייב המלוה בשבועה לבני הלוח משעה שמת הלוח, ומה שאין אין נפרעים מן היתומים אלא בשבועה, ואין אדם מוריש ממוון שהוא חייב עליו בשבועה לבניו, ומבאר שר' רב ושמואל אם שני הצדדים לא יכולים להשבע אין כאן לא שבועה ולא פרעון.

ולרבותינו שבארץ ישראל והיינו רבי אבא, חזרה בשבועה למחובי' לה -לה שהודה במקצת, וכיון שהוא חשוד ואינו יכול להשבע משלם, וכמו שמצינו בתביעה על חטיפת נשכא שהיה לחובע עד אחד, והנתבע חזר בהכפיפה וטען שזה שלם, שיהיה לחיוב לשלם שהרי הוא מודה שחטף ולא כל כמינה לומר שאת שלו הוא חטף, כיון שאין שני עדים וימנז שיכול לומר לא חטפתי יכול לומר את שלי חטפתי. ופ"ה לפרטוריו כיון שיש עד אחד ועליו להשבע להכניח את חטפו, ואם לא לחיוב בשבועה שלא חטף, דכיון שהודה שחטף הוי כגזול לגבי שבועה זו, ואין לומר שישבע ששלו חטף, דאין זו שבועת המוטלת עליו, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. וכתבו התוס' (ד"ה מתוך) שלא הפכים כאן את השבועה, אבל משלם בלי שהשני נשבע, דווקא בחשוד תיקנו להפוך את השבועה כדי שלא יפקיעו ממנו ממנו.

רבא אמר שמתכבד כרבי, אדמו ר' רבא ר' אמי "שבועת ד' תהיה אבנן שניהם" -אם בעלי הדין קיימים, ולא בין היורשים,

ובתרכה איירי שהעיר אמר חמישים ידענא ורמושיש' לא ידענא, (דאם טוען בריו למא איהו יכול לישבע), ומבואר שאביו היה חייב' שבועה בטענה זו ומתוך שאינו יכול להשבע, כיון שאינו יודע, משלם, ורק ה'יורש פטור. וכתבו התוס' (ד"ה א') שמי"ד מנה ל' בידך והלא אומר אינו יודע חייב, דברי עדיך, מוקף קרב ושמואל דבסמוך, לא נמי "שבועת ד' תהיה בין שניהם" במקום שזה שתיק, ומי שאינו יכול להשבע משלם, ואילו יורשים פטורים כשאנים יכולים להשבע.

לענין הלכה כתבו התוס' (שם) שלר"ת כשניהם חשודים הלכה כרב נחמן שאומרים יחלוקו (ובזה גם ר' אבא סובר שיחלוקו), ובתמישים ידענא וחמישיש' לא ידענא. וכן בכנסא דר' אבא, הלכה כר' אבא שמתוך שאינו יכול להשבע משלם, וכ"ש כשהנתבעה מחויב שבועה ואינו יכול להשבע שהוא מפיסד, אמנם ככל זה כשבועה אדורייתא, אבל בשבועה דרבנן לא אומרים מתוך שאינו יכול להשבע משלם, וכן התובע לא מפסיד, ורב ושמואל סבורים שגם בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול להשבע מפסיד, וכן כשניהם חשודים שטרם נשבעו, וביתומים צריכים איתא בגמרא (לקמן מ"ה) ששעבד כר' ושמואל עבד, ובפגום שטרו איתא ההם שמי שעבד כרב ושמואל לא עבד.

כתבו התוס' (ד"ה הוה) שמשמע נגמרא שר' אבא היה תלמיד של רב אמי, אבנא בגמרא (ב"מ כ"ד:) איתא שר' אמי בא לפני ר' אבא, ולספרים שגרסו של רב אסי ניהא, שאף שר' אמי היה יותר גדול מר' אסי (שהרי תמיד הוא מוזכר לפניו), מ"מ היה תבירו והיה ר' אמי בא ליטול עצה ממנו. ועוד י"ל שאלאחד זנין היה ר' אמי ראש, והיו הדינים באים לפניו.

מ"ו: **ורב ושמואל דורשים מפסוק זה** כרבי שמעון בן סרפון שעשה השבועה חלה על שניהם שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חילול ר' ורשי" ל"ט: ותוס' כאן ד"ה חלה). (עוד דרש ר"ש בן סרפון, אזהרה לעוקב אחר נופא' המרגיל לנפא' נשים לניאוף, דכתיב **לֹא תִנָּאֵף**, - לא תנאף. "ותרגנו באהליהם" תרתם את הדגל וגויתם באהלו של מקום שהשקט את שינתינו ביניהם. "הנהר הגדול נהר פרת" כיון שהוא קרוב לארץ ישראל נקרא גדול, וי"א שעבד מלך כמלך).

חנוני על פנקס נשבע ונטול

מי שאמר לחנוני שיתן לבנו חטיט' או לפועליו מעות, **אומר נתתי, והם אומרים לא קיבלנו**, נשבע החנוני ונטול מפני שהוא טוען שהפועלים לא נאמנים עליו בשבועה, ובעה"ב הוא שהאמינם בעל אלא אמר לו לתת להם עבדים, והפועלים נשבעים ונטולים מפני שהם אומרים שהחנוני לא נאמן עליהם בשבועה. (אבל כשטוען לחנוני שתכנון בעל פנקס הוא חייב לו, פטור, דלא כשיש עדים חנוני, שבעה"ב מודה שאמר לו תן, נשבע ונטול).

לבן ננס כיון שודאי בשבועה איתא היא שבועת שוא, שניהם ונטלים בלי שבועה.

בברייתא איתא שרבי אמר "טורח שבועה זו למח', ולא פירש אם מחותנו שנטולים בלא שבועה בין ננס, או שהחנוני מפסיד ע"י שבועתו, ואמר לו רבי חייא שכבר שני בנמשה בשניהם שנשבעים ונטולים מבעל הבית, והגמרא מסתפקת אם רבי קיבל את דבריו. ולפי הצד שרבי קיבל את דבריו, הא דאיתא בברייתא שלרב הפועלים נשבעים לחנוני, הכונה שנשבעים לדע הבית במעמד החנוני, כדי שיתביישו ממנו.

בין עדים ממכחישים את זה או אז - שנים אומרים הוה ושנים אומרים לא, הרי עדים המבחישות אז את אז - שנים אומרים הוה ושנים אומרים לא, הרי לרב הונא כל אחת מעידה בפני עצמה בעדות אחרת, אע"פ שאם אחת ודאי פסולה, כיון שאין ידוע איזו פסולה, אבל אין אחד מנתן זו מצטרף לעדות עם אחד מחבת הנשיה, דזמנה נפשיך אחד מהם פסול, ולרב הסתא בהדי סהדי שקרי למח' , שכיון שאחת מהם היא פסול אין אחד מהם נאמנת לשלש עדות, ותכחו תהיה (כל אחד בחדו) שרבא (ב"ב ע"ב) שסבור שעד זומם הוא חידוש דנמי חיות דסמכתי אחד סמוך איהו, סובר כרב הונא. דלרב חידוש הוא חידוש הוא מה שהזמים כשר ולא פסולית את שניהם, ולפי הטעם שם שעד זומם נפסל מכאן ולהבא משום פסידא דלקוחות, מצי סבר כרב נחמן. והלכה כרב הונא.

וכן נחלקו אם יכולים להעיד על ב' הלוחותא, אמנם אם שני ההלוחותא הם של אותו מלוה ולוהו, יד המלוה על התחתונה דמספיקא לא מפקנין ממונא, אבל את הקטן גובה ממה נפשך, ואם רק הלוח הוא אחד, הדין כמו בחנונין שלרב הונא שניהם באים וזמנים מהם, אע"פ שאנו יודעים שאחד מהם שקר, והגמ"ל מסתפקת מזה הדין אלא אם המלוה הוא אחד, ואם כיון שאחד מכלא לפנינו את שתי השטרות ולא דומקיקא לו כיון שזממה נפשיך אחד סמוך איהו, כולא דוחה אותו לענין, או שישנו שהוא מוצי' את השטרות על שני לווים זו באה ומעידה זו לא מעידה, והיינו שזה ר' רבא הונא (לרב הסתא אפילו בשני מלוים ושני לווים ושני שטרות פסול). תיקו.

מ"ח. בעדות ההודש אם עד אחד אומר שהלכנה היתה בגובהו מן הקרקע ב' מרדעות (מלמד הבקר), והשני אומר שלש, עדותן קיימת, ואם אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטילה, ומצטרפים לעדות אחרת. ולרב הסתא צ"ל שהכונה שהוא ואחר מצטרפים לעדות אחרת של ראש חודש בחודש זה, שכיון שיש איתו עוד עד אגלה איתא שהעיד אמת, והיו היה ר' תוח, אבל אינם מצטרפים לעדות ממוון כיון שאחד מהם דאי פסול.

אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ותן לו, וטוען **בעה"ב שנתן לו את הדינר, והוא אומר לא קיבלתי**, ישבע בעה"ב שנתן לו את הדינר. ואם טען החנוני שנתן לו את הפירות והוא טוען שלא קיבלם, ישבע החנוני. ולרבי יהודה כל שהפירות בידו ידו על העליונה והיינו במקרה הראשון, דאין דרך החנוני המוכר שלא בהקפה לתת פירות בלי לקבל מעות. וכן הדין באופניה ה"ל באמר לשולחני תן לי בדינר מעות (פירוטם לא נחושט), ורבי ירשיה פליג. (וקמ"ל שאע"פ שבעה"ב שבעות על עשויים להשבע ויתכן שהשהה אותם, סוברים רבנן שהשולחני נאמן, וגם בפירות שעשויים להרקב שהחנוני ממנה להשלים לתוך כלי של לוקח קודם קבלת הדינר כדי שלא יחזור סובר רבי יהודה שבעה"ב נאמן).

ואיתא בברייתא שרבי יהודה מיירי כשהפירות צבורים ומונחים ואז צריך להשבע, אבל אם הפשלים בקפותיו לאחוריו, המוציא מחבירו עליו הראיה.

רשי"י כתב שהשבועה ה"ל הוא שבועת היסת. והתוס' (ד"ה נשבע) כתבו שבועת היסת נתקנה בזמן רב נחמן, והכא (במקרה הראשון ה"ל) מיירי שעכשיו בעה"ב לא נתן כלום וטוען שנתן לו לפני שנתן את הפירות. ועוד מפרש ר"ת דמיירי שהחנוני מודד את הפירות לכליו של בעה"ב והם עדיין ברשות החנוני, ובמקרה השני מיירי שנתן בעה"ב דינר בחנות ועדיין לא נטלו החנוני, והחידוש הוא שנטולים בשבועה, וכל המשנה מדברת על נשבעים ונטולים (עד אלו נשבעים שלא בטענה), וטעם הענין הוא כיון שהפירות לא הועתק יצאו נטולות מחנות השני, וטעמא דרבי יהודה אין חנוני מודד פירות אא"כ קיבל הדינר, ולוקח בעה"ב בלא שבועה, וכן בתנן לו דינר בספיא אמר רבי יהודה שצריך ליתן לו הפירות, דדרכו ליקח דינר ולמודד פירות. דמיירי בחנוני שאין מקוץ. ולפ"י כוונת הברייתא שהכחיש חוקים בזמן שהפירות צבורין ומונחין בו, ולא בזמן שהפשילן לאחוריו מודים שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

מתי צריך שבועה לגבית כתובה- אשה הפוגמת בכתובהה שמודה שקיבלה חלק מהכתובה, או שעד אחד מועיד שהכתובה פרועה, אינה נפרעת אלא בשבועה. וכן מנכסיים ששבעים או מנכסי היתומים או שנפרעת שלא בפניו ששלח גט ממדינת הים, אינה נפרעת אלא בשבועה.

שבועת היתומים בגביית חוב אביהם

יתומים לא יפרעו אלא בשבועה, והיינו מיתומים אחרים, אבל מאחרים גובים בלי שבועה כאביהם.

דעת רב ושמואל שגם מיתומים אינם גובים ע"י שבועה אלא דווקא אם מת המלוה לפני הלוח, אבל אם מת הלוח לפני המלוה, שכבר נתחייב המלוה שבועה לבני הלוח, אין אדם מוריש ממון שלבן חייב עליו שבועה לבניו, דאין היורשים יכולים להשבע את השבועה שנתחייב אביהם. ולרבי אלעזר נשבעים בשבועת יורשים כגון שבועה שלא פקדנו אבא ונטולים.

לרבי אמי אם **עמד המלוה בדין** לפני שמת ואמרו לו בית דין השבע וטל כבר נתחייב מלוה בשועה, אבל אם לא עמד בדין, נשבעים בשבועת יורשים שלא פקדנו אבא ונטולים.

לרב נחמן אם איתא לדרב ושמואל אין חילוק בין עמד בדין ללא עמד בדין, דחויב השבועה חל בזמן שמת הלוח, ואם ליתא לדרב ושמואל ליתא. ורב נחמן עצמו שיחלוקו כשניהם חשודים, שזה דומה לכאן שאין אחד מהם יכול להשבע, ודלא כרב שמואל, והיינו כרבי יוסי, ודבריו הני"ל שהסתפק אם הלכה כרב ושמואל או לא הם אליבא דרבי מאיר דס"ל שחזרה בשבועה למקומה.

לרב ושמואל מה שמצינו שאשה שמתה יורשיה גובים כתובתה עד כ"ה שנים מיתומת בעלה, ואם לא תבעו עד אז, הפסידו, ונמצא שאף שהבעל מת בחייה היורשים חל גובים מהיורשים שלו בשבועת היורשים אע"פ שמת הלוח בחייה המלוה, מיירי שנשבעה לפני שמתה, וכן מה שמצינו שאם אשה מתה ואח"כ נשא אשה שניה ומת, שניה או יורשיה גובים כתובתה לפני יורשי הראשונה, מיירי נמי שנשבעה לפני שמתה.

והא דאיתא שם את כתב לה נדר שבועה אין עליו ועל יורשיה, הוא אינו יכול להשבעי אותה את ר' יורשיה, אבל אם הוא מה יורשיו וששכר, הוא אינו אורח, ואת יורשיה ואת הבת בברשותא אם מתה והם באים לגבות כתובתה, ומדקתני יורשיו משבעים אותה מבואר שהיא לא נשבעה, וקתני שיורשיה נשבעים ונטולים, ומבואר שאין מוריש שבעה לבניו, צ"ל שלצדדין קותני, ויורשי הבעל משבעים אותה אפילו באלמנה, ואת יורשיה מיירי דווקא בגרושה, שאם מתה בחייה אחרי שגרשה אותה, ואח"כ מת הוא, דהוי מת מלוה ביה חיה, שכשמתה היורשה לבניה ממון ממזר שנטולתו בלי שבועה, יורשיה הבאה להפריע מורשיו צריכים להשבע, דאין היתומים נפרעים מן היתומים אלא בשבועה.

מ"ח: **ואם דקתני שפה חל מה מכת האב שהבן גובה** בשטר היתומים בין בשבועה כשאין לו עדים שהאב אמר בשעת מיתות שהשטר אינו פרוע. בין שלא בשבועה כשיש עדים, והאב אילו היה קיים אינו גובה אלא בשבועה, ומיירי כשמת לוח בחיי מלוה שזה האב

אינו גובה אלא בשבועה, ובזה הבה גובה בשבועות יורשים ומבואר שהאב תורשים שבועה לבניו, צ"ל הדרינו כבית שמאי דס"ל שטר העומד ליגבות כגבוי דמי', שאם מת בעלה לפני שהספיקה הסוטה לשמות, ונטלת כתובתה ולא שוטה, דבענין 'ורביא' אישי את אשתו אל הכהן', אף שיש ספק אם זיתנה, דס"ל שמי שהנכסים משועבדים לו ידו על העליונה, והנכסים עומדים בחזקת בעל השטר כאילו הוא גבוי ועומד, וה"ה כשמת לזה בחי' מלוה אע"פ שתיקמו שלא יפיעו אלא בשבועה, ממוק גמור הוא להורישו לבניו.

רב נחמן לא רצה לבטל את דינם של רב ושמואל שהבא להפיע מנכסי תורשים שבועה לבניו, אם מת לזה בחי' מלוה, אף אמר שאין להוסיף עליו לגבי שבועה אחת, וכגון בפוגם שטרו שהודה בב"ד שקיבל חלק מהחוב שאינו נפרע את השאר אלא בשבועה, ומת, נשבעים היוישים שבועת היוישים ונטלים.

אמנם אם הלוח מת בחי' מלוה, והתחייב המלוה שבועה, ואח"כ מת המלוה ובאים היתומים לגבות מהקערב, בזה שייך דינם של רב ושמואל, כיון שהערב יחזור לגבות מהיוורשים, והוי כגבית תיומים מיתומים.

וכן אם היוורש הוא אחיו שלא היו לו בנים, והוא בא לגבות מהיתומים כשמת לזה בחי' מלוה, שייך בזה דינם של רב ושמואל, דאין חילוק בין שלא פקדנו אבא לשלא פקדני אחי.

ולענין הלכה לרב חמא כיון דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר, דעבד כמר עובד ודעבד כמר עבד, וכן לרב פאפ אין גובים שמואלה כרב ושמואל, ואף קומינהו את השטר שמוא הלכה כרבי אלעזר שיושישים נשבעים ונטלים, ויבוא לפני שידון כדבריו, ודעבד כרבי אלעזר עבד.

מה היוישים נשבעים- היוישים נשבעים שלא אמר להם אביהם בשעת מותו או קודם שהשטר פרוץ, וכן שלא מצאו בין שטרותיו של אביהם ששטר זה פרוץ, ולרבי יוחנן בן ברוקה אפילו בן שנולד אחרי איתת האב אינו נפרע אלא בשבועה שלא מצא שוב, ולהרשב"א אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוץ, אינם צריכים להשבע, ות"ק סובר שאפה"א אין נטלים אלא בשבועה, דשמא אמר כן כדי להשביע את בניו, כבביל שיחשבוהו.

מי נשבע בלי טענת ברי

שותפים או אריסים או אפטרופסים (שהתעסקו בממון של אדם, אבל בנכסי יתומים נתלקו הנאים), או אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, או בן הבית (אף ששכנו יוצאוי ברגליו, אלא ששוכנים ומוציאי פועלים או פירות), נשבעים אף בטענת שמא עיכבת משלי, אם התובע אומר רצוני שתשבע לי, ממשו שיש להם הוראת היתר כיון שהם טרחו בנכסים. והיינו בטענה של שמא עיכבת משלי שתי' כסף – לשמואל, והלה מודה מנקצת. ולרב צריך שכפירת הטענה תהיה שתי' כסף. ופסק ר"ת שבמלוה למחצית שטר אין יכול להשביעו, שכיון שכלקוח שטר נקטל לא מורי התירא. תודה' דמורי.

ואם כבר חלקו השותפים והאריסים, אין יכול להשביעו אלא אם יש לגלול שבועה, ואף בשבועה דרבנן כגון שבועת השותפים מגלגלים שבועה, ולכן אם נעשה לו שותף בערב שביעית, ובמוציא שביעית לוח ממנו, מגלגלים שבועה.

מ"ט. לרב הונא לכולם מגלגלים ע"י שבועה דרבנן חוץ מלשכיר שאין מגלגלים ע"י שבועת שכיר, כיון שכל ענינה הוא להפיע דעתו של בעה"כ (רש"י רצב"א (תודה' לכל) דלא' לה' כלנה' דתנו בהדיה שכיר, שכיון שהשבועה לטובתו, אין לגלגל עליהם. וישיבת התוס' שדווקא בשכיר שהשבועה אינה רק כדי להפיע אל חיבונו כ"כ שיוכל לגלגל עליו, ובאמת אין השבועה לטובתו, דמן הדין היה נוטל בלא שבועה), אבל בשאר המקרים מגלגלים, ואף שבכתובה שעד אחד מועיד שהיא פרועה מוכאר בגמרא (כתובות פ"ז) שנשבעת כדי להפיע דעתו של בעל, מ"י שיי' לגלול שבועה, דאיהו סתורא משבועת אלא מנודית הכותב שאין נשבעים על הקרקעות, וגם שכל הגשבעים נשבעים ולא משלמים). ולרב חסדא אין ב"ד פותחים לומר לתובע שילגלג עליו שבועה, ואם רצה לגלגל מגלגלים, חוץ מבשכיר.

השביעית משמטת את השבועה, דכתבי' "זה דבר השמיטה" אפי' דיבור השמיטה משמטת.

ארבעה שומרינ'

שומר חנים נשבע על הכל שפסע.

שואל משלם את הכל שבר או שבויה את מתה או גניבה או אבידה, אבל במתה מחמת מלאכה פטור.

שומר שכן נשבע בשבועה ושביויה ומתה, ומשלם בגניבה ואבידה.

שוכר לתנא דמנתי' דינו כשומר שכן, (ומשמע דהכי הלכתא. תודה' מאן.) וי"א שדינו כשומר חנים.

חיוב ד' שומרים בקרבן שבועה-

שומר חנים נשנבע לשקר- שומר חנים שנשבע שהשור מת, והתברר שהשור לא מת אלא נשבר או נשבה וכו', או בשאר מקרים שנשבעו והתברר שקרה מקרה אחר שגם בו הוא פטור מלשלם, או שנשבע שלא קיבל לשומרו, והוא שקיבלו אף קרה לו דבר הפוטרו מלשלם, פטור מקרבן שבועה, כיון מלא נפטר מלשלם ע"י השבועה.

אף אם נשבע שאבד, והתברר שהוא אכלו, משלם קרן, ואם הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם, דשבעת הפקדון אינה באה אלא אם הוא מודה ושב ורודח להתכפר. ואם נשבע שהשור נגנב ובאו עדים שהוא גנבו משלם כפל, (ואם טבח ומכר משלם ד' הו'. תודה' והעדים), ואם הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם.

אחד מן השוק שאמר לא גנבתי, ויש עדים שגנבו, חייב כפל (אפי' בלי שבועה. דגנב מנכס חי"ב אף בלי שבועה. רש"י. וכתבו התוס' ד"ה) ואם שלפ"ו לא גרסינ' 'הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם', דחומש (אפשר ליכא אלא בשבועה. אמנם התוס' עצמם גורסים משביעין אפי'). ואם טבחאו מכרו משלם ד' הו', ואם ראה שהעדים עומדים לבוא והודה אינו משלם אלא קרן. וכתבו התוס' ד"ה (ראה) שלשמואל (ב"ק ע"ה). שמחייב במודה בקנס ואח"כ באו עדים, מיירי שחזרו העדים לאחוריהם ולא תעידו.

מ"ט: שואל שנשבע לשקר- שואל שנשבע שהשור מת ובאמת השור נשבר או נשבה וכו', או בשאר מקרים שנשבע על דבר המחייבו, ונתברר שקרה מקרה אחר שגם בו חייב, פטור, דלא כפר ממוון בשבועה זו. אבל אם הכחיש שקיבל את השור ונשבע ונמצא שאירע לשור דבר המחייבו ממוון, חייב.

שומר שכן שנשבע לשקר- שומר שכן שנשבע שהשור מת, ובאמת השור נשבר או נשבה וכו', או בשאר מקרים שהוא פטור ונשבע שקרה מקרה אחר הפוטרו, או שנשבע על דבר המחייבו, ובאמת קרה מקרה אחר הפוטרו, פטור, וכן הדין אם נשבע על דבר המחייבו וקרה מקרה אחר הפוטרו, אבל אם נשבע על דבר הפוטרו, והתברר שקרה דבר המחייבו, חייב.

זה הכלל הנשבע להקל על עצמו חייב, להחמיר על עצמו פטור.

חיוב על שבועת ביטוי- לרב רובי אלעזר כל הפטורים הנ"ל אינם פטורים אלא משבועת השומורים אשם דשבעת הפקדון, אבל חיובים ממשו שבועת ביטוי דלשעבר, קרבן עולה ויורד, כיוון שבועה זו שייכת בהן ולאו נגנב או לא נגנב. ולשמואל פטורים אף משבועת ביטוי, כיון שבשבעה זו לא שייכת בלהבא ימות ולא ימות. ויש שבועת שמי שאין בידי קלימא. וכן נחלקו רב ושמואל בנשבע שפלגיו זרק לים או שלא זרק, וקמ"ל שרב מחייב אפי' כשב"ד משביעים אותו, ושמואל פוטר אפי' בנשבע מעצמו.

ודעת רב אמי שאין חיוב שבועת ביטוי על שבועה שהשיעוהו ב"ד, דכתבי' "כי תשבע" והיינו מעצמו ד"כ"י" משמע בד' לשונות - א, דימלא, אלא, דהא.

מסכת עבודה זרה

מסכת למסכת עבודה זרה

במסכת סנהדרין (ס:) נתבאר אלו עבודות נאסרו בעבודה זרה, ומבואר שם (ס: - ט"ז) שכל עבודה זרה אסור לעבוד כל דרך (בעבודה זרה) כגון זריקת אבנים שאסורה רק במרקולים, וד' עבודות שהם השתחווהא וזביחה הקטרת וניסוח נאסרו בכל סוגי העבודה זרה, וכן אסור לקבל את הנז' באלה אפילו באמריה בעלמא, והעובד עבודה זרה חייב כרת, ואם יש שם עדים והתראה חייב סקילה, דכתבי' "כי ימצא בקרבן וכו' ויילך ויעבד אלוהים אחרים וכו' וסקלם באבנים ומות", ובשוגג ובחייב טהא, ויש דברים שאסורים רק בלאו ואין עליהם חיוב סקילה (כגון מנפח ומנשק). וחייבים למסור נפש כדי שלא לעבוד עבודה זרה, דכתבי' "ובכל נפשך". והתורה (וכן הגביאים) מרבה להזהיר מפני איסור עבודה זרה (כגון 'השמור לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים והשתחיתו להם' ובעוד הרבה מקומות), ומזוהרה מפני העונש שהיה ללכל ולפטר אם יעבדו עבודה זרה (כגון "וזהרה אין בכנס כי" ובאבות מורה מעל הארץ הטהרה"). ואסור אף להרהר בלב מחשבת עבודה זרה או להסתכל על צורתה או לשאול דרך עבודתה (רמב"ם עבודה זרה ב"ב, א) הגויים אסורים לעבוד עבודה זרה, וכבר אדם הראשון בגן עדן נאסר בכך (סנהדרין י"א).

כמו כן עובדי ה' נאסרו על עצמם וכן דבר שמתביאם לעבודה זרה (תקורות) בעבודה זרה, אסורים בהנאה, דכתבי' "ולא תביא תועבה אל ביתך" וכתבי' "ולא ידבק בךדך מאומה מן החרם". וכן חובה להשמיד את העבודה זרה, דכתבי' "אבד האבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וכו' ותצטת את מזובותם וישברת את מצבותם ואשריהם תשרפן באש ופסלי אלוהיהם תדעורן ואבניהם את שטם מן המקום הוואו".

בנוסף התורה מזוהרה להתרחק מחוקות הגוים עובדי עבודה זרה, והרמב"ם (בהקדמה לפני תורה זרה) מונה ב"א מצוות (ב' מצוות) עשה ומ"ט לא תעשה) עניין איסור עבודה זרה והתרחקות מחוקותיהם.

חטא עבודה זרה היה נדון ללא ישראל באשם כקרב לאלף שנה מאז ניסחם לארץ ישראל בן גרו ז' אומות נחלתו עבדוהו זרה (וישראל לא מיתו) המסכתא כולו סובב לכאז עניני עבודה זרה וההתרחקות מעבדיה בציבת דברים, תחיית הרקוחים אחת משתי סיבות, הראשונה שלא להתערב בהם ושלא ללכת בדרכיהם עד שנתמר מעשות כמעשיהם כמו שידוע בטעמי קצות משנת התורה, והשנית שלא להיחזקו סיבה לביטא וקליא לקיום מחשבתם באמנות עבודת האלילים'. כמו כן ישנם דברים שאסור לעשותם עם הנכרי מפני שהנכרי חשוד על הרציחה ועל העריות וכדומה.

עוד עוסקת מסכת זו בארבות ענינין השיטות עם עובדי עבודה זרה (פירט ועם הנכרים בכלל, וכתב הגמרא (פתיחה למסכת זו) 'וענין המסכתא כולו סובב לכאז עניני עבודה זרה וההתרחקות מעבדיה בציבת דברים, תחיית הרקוחים אחת משתי סיבות, הראשונה שלא להתערב בהם ושלא ללכת בדרכיהם עד שנתמר מעשות כמעשיהם כמו שידוע בטעמי קצות משנת התורה, והשנית שלא להיחזקו סיבה לביטא וקליא לקיום מחשבתם באמנות עבודת האלילים'. כמו כן ישנם דברים שאסור לעשותם עם הנכרי מפני שהנכרי חשוד על הרציחה ועל העריות וכדומה).

כמו כן ישנם דברים של הנכרים שאסור באכילה, או גם בתנאה, כגון יין נסך שהוא 'תקורות עבודה זרה' (שידעו מתבאר באוהרה בפרקים ד' וז' וכן קצת בפרק שני), או פסחים (ג' וכו', ובשילוש עשרים וכדומה, וסבירא אלא (מלבד יין נסך ש"הא שהוא דאורייתא) הם מדרבנן, מחשש שיבא להתחתן עם הנכרים, או מחשש מאכלות אסורות, או בגלל חששות אחרים.

ישנם במסכת עבודה זרה כמה סוגיות העוסקות בענייני מאכלות אסורות (תערובת איסור והתר, נותן טעם לפגם) וכן בדיני הגעלת כלים.

סדר הסוגיות במסכת עבודה זרה

בפרק ראשון (א"ה אידיתן, ב. – כ"ב.) יתבאר אלוהים העוסקת עם הנכרים בזמן אילנות (ב. – ג"ב.) וס"ב. וס"ג. וס"ד. וס"ה. וס"ו. וס"ז. וס"ח. וס"ט. וס"י. וס"יא.) ומה אסור למכור לעכו"ם (י"ג. – ט"ז.) ומה אסור שמום "אל תתנם" (ט"ט.) ומה אסור השכירת ומכירת בתים ושדות ומדומה בארץ ישראל או בחו"ל (כ"ז. – כ"ב.).

בפרק שני (אין מעמידין, כ"ב. – מ.) יתבאר מה אסור לעשות עם העכו"ם מפני שהם חשודים על הרביעה (כגון מסירת בתהמה ליועה כעכו"ם). ודיני קנית בחמות של כעכו"ם לקרנן. (כ"ב. – כ"ז.) ועל עקבות (כגון יחוד אשה עמהם. כ"ח.) ועל הרציחה (כגון יחוד אשה עמהם, ילוד או תקנה ע"י נכרית, רפוי וסתרפות ע"י נכרי. כ"ה. – כ"ט.) ועל עשית כרות שפכה (בזמן מילה, כ"ז.) ואגב דברים אלו נתבאר (כ"ז. – כ"ז.) מהו והאם מותר לילד ולהניק ולמלו עכו"ם), וכן נתבאר אלו דברים של נכרי אסורים בתנאה, ומדוע (כ"ט. – ל"ה.) וארז באכילה (ל"ה. – ל"ט.), ואלו מותרים באכילה ובתנאה (ל"ט. – מ.).

בפרק שלישי (כל הצלמים, מ. – מ"ט.) עוברת הגמרא לעסוק בעבודה זרה עצמה, שהיא אסורה בתנאה דכתבי' "ופסילי אלוהיהם ושרפון באש וכו' ולא תביא תועבה אל ביתך" וכתבי' "ולא ידבק בךדך מאומה מן החרם". ויתבאר אלו צלמים (צורות) אסורים בתנאה מפני שהשיעושים שעבדו ימות (מ. – מ"ג.) כיצד ניתן לבטל דבר שנעבד לעבודה זרה שלא מותר בתנאה (מ"א. – מ"ב.) וכן מ"ט.). איסור עשית צורות מסוימות (מ"ב. – מ"ג.) דרך ביעור עבודה זרה (מ"ג. – מ"ד.) אלו דברים של עבודה זרה אסורים בתנאה או פסולים להקדבה מצד עבודה זרה או תקרובתה משמשיה גווייה (מ"ד. – מ"ה.) דני ע"י אשירה (מ"ה. – מ"ט.).

בפרק רביעי (רבי ישמעאל, מ"ט. – ס"א.) יבואור דיני מרקולים (מ"ט. – י"א.) האם העבודה זרה נאסרת בעשייה או רק בשימוש (י"ב.). עוד מדיני ביטול עבודה זרה (י"ב. – י"ג.) בימוס (י"ג. – י"ד.) אלו דברים שנעבדו נאסרים (י"ה.) דרכי תגות הקדבה עם העבודה זרה (י"ד. – י"ה.) ואז מתחילתה הגמרא לעסוק בארבות בדיני יין נסך (י"ה. – י"ז.) פרק חמישי (השוכר את הפועל, ס"ב. – ע"ו.) עוסק רובו בדיני יין נסך, וכן הוא עוסק בדיני תערובת איסור והתר ותנון טעם לפגם (ס"ה. – ס"ט.), ובדיני הכשרת כלים שנקנו מעכו"ם (ע"ה. – ע"ו.).

לפני אידיתן

ב. מה אסור לעשות ג' ימים לפני אידיתן- ג' ימים לפני אידיתן של עכו"ם אסור לשאת ולתת עמהם, או להשאלים, או לשאול מהם, או להלוותם (אמנם בריבית מותר, שהם שמוא מצטער הרבה. תודה' להלוותם), או ללוות מהם, או לפלעם, שהוא דאול מוודה לעבודת כוכבים ביום אידן. שאלה היינו דבר החוזר בעין, ומלוה זה דבר

שאינו חוזר בעין כגון מועות, דמלוה להוצאה ניתנה, וכתבו התוס' (ד"ה לפני, השני) שלפעמים התנא כותב את המניין בסוף ולפעמים בתחלתו.

להפרע מהם - לרבי יהודה מותר משום דמיצר הוא לו, ולרבנן אסור משום ששמוה לא לאחר זמן, וכתבו התוס' (ד"ה ולפרע מהן) שלהלכה נפרעים מהם מולח על פה, מפני שהוא כמציל מידם, ויכול להיות שאפילו מולח בשטר נפרעים מהם, דלא כל שעה אדם מצילי להפרע מחובו, ורק כמצווה העולה אסור במלוה בשטר, ואפילו כמלוה במשכון מותר, דכמה פסיעות מילתא אפילו בשמטון.

נחלקו רב ושמואל **אי תני אידיהן או עידיהן**. אידיהן היינו כדכתיב "כי קרוב יום אידם" - מלשון שבר, ועידיהן היינו כדכתיב "וציץ פסל כולם תוהו, וחמוזיהם בל יועילו, ועידיהם המה" - שתבוא העבודה, וזה ותעיד על עובדיה לחייבם. והא דכתיב "יתנו עידיהם ויעידו", איך ה' הכונה לעבודת זרה, אלא שהצומצם שרשור עושים בעוה"ז יבואו ויעידו על עוה"ז לעוה"ב.

מסכת עבודה זרה, שייכת אחרי מוסכת סנהדרין שעוסקת בעובדי כוכבים ומזלות. אמנם מסכתות מכות ושבועות נשנו לפני ע"ז והוריות, כיון שהם שיביות לסנהדרין. תר"ה לפני, הראשון.

האם במוננו שני איסור זה - רש"י כתב שטעם האיסור בפני אידיהן הוא משום דאולי ביום אידו מנהיג עבודת כוכבים, וכתבו התוס' (ד"ה אסור) שמשמע מלשונו שגם מקח וממכר אסור. וקשה על מה שמכו העולם לשאת ולתת ביום אידו העבודת כוכבים עמוהם, שהרי בכל שבע ש' להם יום איד, ולרבי שמועאל (א) זה ה' השבוע, ואין לוטור מוטעם ששניים ששניים' שבחול' אינם עובדים עבודת כוכבים אלא מנהג אבותיהם בידהם (וחול' י"ג), דהא אמר רשמואל (ז): שבגולה אינו אסור אלא יום אידם, שמשמע שיום אידם אסור גם בחול'. וכתבו התוס' שטעם מנהג היתיר הוא משום איבה, ואין הקשו דהיתאי להחלום והתאשלים, ולפרעם כשהנעדר כוכבים תובע חובו, אבל לשאת ולתת עמוהם שאין איבה איכא, וכי לא יוכל לשאת לומר איך צריך עתה לכנסור ולקנות, וכו' לשאול ללכוד ולפרע מה דני העובר כוכבים שמתני שנים שווא אידו. ולכן ביאר שטעם היתירי משום נדערים' שביטוי קים לן בגיוייה דלא פלחו לעבודת כוכבים. אי נמי כי לסמוך אהריא דתנא בירושלמי דמה שאסור לשאת ולתת מינין בעיניהם' שאינו מוכיר, ואלא במכירו מותר מפני שהוא כמנהיג. ואין ה'יה פופש שחוקים ואין וק דבר של קריבתו, ולקנות מותר, דלא שייכא איהו מומד בביתא ומנסר כיון תחת המערת תחת החפץ ואין לוקח, וגם אינו בטוח ב'כי שיריחם בסחורה. ולדבריו אפילו אם היינו מחזיקים את העכו"ם בעובדי כוכבים גומרים אין לתמוה על מנהג העולם, שהרי אינם עושים שם הקרבת אלא כמנחת, וזכה לא שם טעמא דהרהורא, הרהרב מעות מצויים להם לאותו דבר. אמנם נזון להחמיר כשבא העכו"ם ואומר הלויני מעות לשלש שקיות אופירי', אבל ר' אליהו אמר כי גם באותם אופירי' לא שם אסורי, כי הם מהם נתונים אותם לגלחים ולכומרים אנו ממש לשם עבודת כוכבים אלא לצורך הנאהם.

המו"מ עם האומות לעתיד לבוא

לעתיד לבוא נוטל שמי של פרס תורה בחיקו, ואומר שמי ששעק בה יבוא ויטול שכרו, ובאיים כל העולם' בערבוביא ולא כל אומה בפני עצמה, והקב"ה מכניס כל אומה וסופריה בנפרד, כדי שישמעו מה שהוא אומר להם, (דכלפי הקב"ה הא ליכא ערבוביא שהרי כולם נסקרים בסקריה אחת).

ב: מלכות רומי נכנסת תחילה לפני הקב"ה דין, משום דחשיבא (וכדמצינו שמולק נכנס לדין לפני הציבור, או משום שאינו דרך ארץ להשאירו בחייו, או משום שיכנס לפני שיתרבה חרון אף של הקב"ה מפני פשעי הציבור, שטא ח"ו יפרע מן המלך כל סורונו מפני החרון). והם אומרים לקב"ה שהם עשו שווקים ומרצאות והרבו כסף וזהב כדי שישיראל יתעסקו בתורה, שיהיה להם פנאי ע"י שימצאו להשתכר בשוק וימצאו מוזותיהם וצורכיהם על טוהר, ומתעדים מברצאותיהם. והקב"ה אומר להם - לשם עצמכם נשיתים, ושווקים עשיתם כדי להושיב בהם זונות (והוא מצי' למומר כדי לעשות בהם סחורה, אלא שבא לגנותן כל מה שיכול, תר"ה שווקים, והכסף וזהזה שלי הוא.

ואו"כ באה **למלכות פרס**, שהיה חשבון אחריה (דכתיב "וארו חיוה אחרי תנינה דמיתא פריס" - אלו פרסים שאוכלים ושותים ומסתובלים ומגדלים שיער ואין להם מנוחה כדב. ואף שמלכות בכל נמשלה לארץ שהוא מלך החיות, דהו עז יתור ובעל תחבולות, או שבבל נמשלה לארץ כי בשעה שמשלה על כל העולם, ועצמיה היא ממשלה על כל ארס הם עתה אלא חשבון אחרי רומי, ותעמוד בחשיבות עד מןון לבשר המשיח. תוד"ה וארו), וטוענת ג"כ שעשו גשרים (והגשרים שעשו רומי אינם חשופים כמו שעשו פרס. תוד"ה הרבה), וכבשו ונלחמו בשביל שיראל שיעסקו בהם, (ואף שכבר רומי טענו כך, מ"מ רומי החריבה את ביתה"ק ופרס (כורש בית שני) בנה, ומ"מ לא טענו זאת, כיון שרק אותו דור עשה זאת. תוד"ה ואנן), ולא היה אומר הקב"ה לצורך עצמכם עשיתם ומלחמות אני עשיתי.

וכן היה **עם שאר האומות**, שאינם חשובות בגלל שמלכותם לא תימשך עד ביאת המשיח, (ואף שגם פרס עתידה ליפול ביד רומי, היינו סמוך לביאת המשיח, דעתיה מלכות רומי לפשטו על כל העולם ט' חודשים. תוד"ה מושבא), (והחשוב שיצדקו בטעתנם כיון שלא נשתעבדו ביריהם), ואף שלא יוכלו לטעון שהקב"ה לא נתן

להם את התורה, דאדרבה הרי אב הקב"ה לכל אומה ולשון ולא קיבלוה, אלא יטענו למה לא כפה עליהם הקב"ה הר כמגיית לקבלה, כמו שעשה לישראל, ויאמר להם הקב"ה למה לא קיימו את ז' מצוות בני נח (וכדכתיב "ראה ויתר גויים" שראה שלא קיימו ז' מצוות והתירים להם, ואין הכונה שהתירים ממש, דא"כ נמצאו נשכרים, אלא הכונה שאף אם מקיימים לא יקבלו שר כמצווה ועושה) ושכבר דור רותה, מפני שזאת תמיד לבטל צידו, תוד"ה גדול), אבל כאינו מצווה ועושה מקבלים, כדמצינו שאפי' עכו"ם העוסק בתורה (בז' מצוות שלהם, אבל בשאר מצוות אם עוסק בתורה חייב מיתה. תוד"ה שאפילו) הרי הוא ככהן גדול, דכתיב "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", וע"הם קרויים 'האדם', וכן 'בני אדם' (והיו בני אדם הראשון כדאינו בנינו) (מ"ו), שיש קיץ גלברי בארץ ישרא' לחפור בה ברות שיחין ומעוות דכתיב "והארץ נתן לבני אדם", אבל 'אדם' אינם קרויים, כדאיא בגמרא (ב"מ ק"י"ד) שאין קברי עכו"ם מטמאים כאהל דכתיב "אדם כי ימות באהל" ואין עו"ם קרוים אדם. תוד"ה כתיבם).

ג: ויטענו העכו"ם שישיראל גם לא קיימו את התורה, ויאמר להם הקב"ה שהוא מעיד שקיימו, ויטענו העכו"ם שאב אינו מעיד על בנו, ויאמר להם הקב"ה שהשמים והארץ יעידו, ויאמרו לו שהם נוגעים בעדותם, מפני שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם ישיראל לא יקבלו את התורה יחזור הכל לתורו ויבורו (ונמנה שהם קיימים אין ראיא, דאין אב מעיד על בנו, ועוד דהם קיימים שפיקלו את התורה. תוד"ה נוגעים), דכתיב "יום השישי" (ולמ"ד שהתורה ניתנה ב' יום, כיון הראשון לא אמר להם כלום מפני חולשת הדרך. אי נמי ראייה היתה להנתן בשישי ומשה הוסיף יום אחד מדעתו. תוד"ה יום), ויאמר הקב"ה מכס' יבואו ויעידו בישראל שקיימו כל התורה, נמרוזד שהשק"ה את אברהם אבינו אלא כשדים מפני שלא קיבל עליה עדות כוכבים שזאסור לבני נח עבדו לאורו כהם עבד ע"ז, ולבן יעיד שיעקב לא נחשד על הגזל שכשיצא מלבן לא נטל עימו אפילו כלי קטן, ובני נח נצטוו על הגזל, ואשת פוטיפר תעיד שיוסף לא נחשד על העתירה ואשת איש נאסרה לבני נח דכתיב "ודבק באשתו", ונבוכדנצר יעיד שכנניה מישראל ועזריא לא השתחוו לגלם (וצלם לא היה עבודת סוכה, וכן אם היו מיסרים אותם היו משתחווים לו. תוד"ה שלא), ובלדד וצופור ואליפז יעידו שישיראל קיימו את כל התורה.

ויאמרו העכו"ם שיתנה להם עכשיו ויקיימוה, ויאמר להם הקב"ה שמי שלא טרח בערב שבת (בשעולם הזה) מוהינן יאכל בשבת (בשעולם הבא), דכתיב "היום לעשותם ומחר לקבל שרם", ומ"מ נתן להם מצות סוכה, שהיא קלה לפי שאין בה חסרון כיס, ויקדיר עליהם חמה, שתימשך תקופת תמוז עד אחרי החג, ויצטערו, וכל אחד יבעט בסוכתו ויצא (ואילו ישיראל נשאו קורה אל עושים כך), ואף שמוצטער פטור מן הסוכה מ"מ לא היה להם לבעט בסוכה, ומיד "יושב בשמים ישחק" ואין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו יום בלבד.

ג: שחוקו של הקב"ה - ר"א ששחוקו של הקב"ה יהיה כשיבואו הגויים ויגירוו את עצמם (ואמנם לא יקבלו אותם משום שהם מתגיירים ומקבלים גדולתם של ישראל, כמו שלא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה), וקיימו תפילין וקריאת המזוזה, אך כשיראו מלחמת גוג ומוגוג יחזרו לסורם, ואין שחוק לקב"ה על בריותיו אלא אותו יום בלבד, ואמנם עם בריותיו הקב"ה מושחק, כדמצינו שג' שעות ביום הקב"ה מושחק עם הלוייתן.

יומו של הקב"ה - ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ובשניות דן את כל העולם (כרבי יוסי דאמר שישם נדון בכל יום, וכתבו התוס' (ד"ה שניות) ש"א שלכן אומרים בקדושת מוסף 'ממקומו הוא יפן ברחמים' - ש'פה מכסא דין לשבת בכסא רחמים, דסתם מוסף הוא בשעות שניות. ואין נראה, דלמאי דמסקינן ד'ק' דבראשונה שיש ודן זה לא מסתיר, אלא כי הוא מטעם של תפילה), וכשראו שנתתיב העולם כל'יה עובר לכסא רחמים, ובשלישיות יושב וזן (קוצב להם מוהינן תזדמן פרנסתם) את כל העולם מקרני ראמים (ד-הי גדולה) עד ביצי כינים (שהם קטנים), רביעיות יושב ומשחק עם לוייתן, ואחרי צורבן ביהמ"ק שאין שחוק לקב"ה (והא דאמר הקב"ה ב"מ נ"ט:) נצטוו בו, וזין אלא בריחותא גלמלא), הקב"ה יושב ומלמד תשבי' תורה, (ולפני שחרב ביה"מ היו לומדים ממטטרון, או שהקב"ה גם שיחק וגם לימדם). ובלילה ר"א שהקב"ה עושה מעין היום, ור"א שהוא רוכב על כרוב קל שלו ושט ב"ח אף עולמות, ור"א שישב ושומע שירה מפי חיות, דכתיב "ומום יצוה ז' חסדו ובלילה שירו עימא" ואל דוד את ה'יה מנמנא אלא כנישת הסוס, וכל הלילה מתעסק בשירות ושבחות ובתורה.

מעלות התורה

כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מואכילים לו חגלי תרמים.

כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום ונותן חוט בעיני הבריות, ולישענא בתרא כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום.

ותעשה אדם כדגת הים - כמו שדגים הפורשים מהים מיד מתים, כך ישראל הפורשים מן התורה מיד מתים. דבר אחר שאם קדרה חמה מיד מתים, והיינו או בעוה"ז שחכל ביד שמים (כל המוהשיב ומכאובים הבאים לאדם באים בגזירת שמים. רש"י. והתוס' (ד"ה חל) כתבו שב המאוהעות הבאות על האדם יום יום כביד שמים ואין אדם יכול להרחיק עצמו מהם) חוץ מצנינים פחים (קור וחום). שם. עוד כתבו התוס' (ד"ה שומר) דהא דאמרין (ב"מ ק"ז) "הסיר ד' מןן כל חול"י" אי צנינ, ל"ל שחונתו שיתן מלבושים שיוכל לשמור עצמו מן הצנינה, ואמנם אדם ההולך בחוץ אין בידו להסתר מן החמה, אבל ביושב בביתו יכול לבנות לו גג וזך וחדר קרה. והא דאמרין קיה בידו שמים חוץ מיראת שמים, אינו כיונה שנזנז עליו משעת צירה אם יהיה גבור או חלש ואין על עשיר חכם או טיפש, אבל להיות צדיק או הרע הבחירה נתונה בידו), או בעוה"ב שהקב"ה מוציא חמה מנורתיקה ומקדיר, ששעים דנזונים בה וצדיקים מתפראים בה. דבר אחר כמו שבדגים הגדול בולע את הקטן, כך בני אדם אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו.

דרכי הנגהת הקב"ה

ד: בשעת מלחמה הקב"ה מתנהג ברב כח, אבל על שעת הדין כתיב "ש-ד' לא מצאנחו שגיא כח", שאם ישיא כוחו יתחייבו כולם כל'יה.

בישראל אין הקב"ה נוהג בחימה, והא דכתיב "נוקם ד' ובעל חימה" איירי בעכו"ם, ור"א שכן היה לולא שהקב"ה נשבע.

לעתי לבוא יבדוק הקב"ה בדקדוק במעשי הגויים, אם יש להם זכות יפדם, ואם לאו יושימים בדין ולא בחמלה, ולא נפרע מהם בעולם הזה כדי לטורדם מהעולם הבא, ואת ישראל הקב"ה דן מעט מעט את כל עוונותיהם בעולם הזה, כדי לפדותם מעוונותיהם שיזכו ליום הדין, ולא נפרע מהם בבת אחת, ובזה ביאר רבי אבנו את הפסוק "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, על כן אפקוד עליכם את כל פשעי ידעתיכם", ובכזות אצדקה או היסורים יזכו לעוה"ב, (אך ישראל חושבים שהצדקה או היסורים הם לדעתם), ואפילו אין ישראל עושים מצוה כי אם מעט, הקב"ה מצרפם לחשבון גדול.

רבי אבנו השתבח ברב ספרא שהוא אדם גדול, ופטורוה ממוסיס של י"ג שנים, וכשראו שאינו יודע פירוש של פסוק ציעירוהו, ורבי אבנו ביאר להם את הפסוק, ואמר להם שהוא בקי בפסוקים מפני שמוס' מצויים אצלו, אבל רב ספרא בקי בדברי התנאים.

הקב"ה לא ממיית צדיק עם רשע, אא"כ הוא צדיק שאינו גמור, או שהיה בידו למחות ולא מוחה, אמנם דבר שידוע שלא יקבלו אם ימוחו מוטב שיהיו שגויגים ואל יהיו מוידים. תוד"ה שהיה.

ד: כעסו של הקב"ה - יחיד אינו יכול לעמוד בפני זעמו של הקב"ה, אבל הציבור יכול דכתיב "קל זועם בכל יום" ושיעור זעמו מהו, ואף כמחשיבו כעסו אף שמונה מאות ארבעים ושמונה משעה, ורק בלעם ידע לכוון אותה, דכתיב "ויודע דעת עליון" (דודאי אין הכונה כפשוטו, שהרי גם דעת בהמתו לא ידע, וכדמצינו ששאול אותו שרי מואב למה אינו רוכב על סוס, וכשענה שהסוס במרעה הכחישה אותו אותו ואמרו שהוא רוכב עליה בקביעות, ועושה איתא אשיות בלילה), ועל זה אמר הנוביא לישראל שישכרו צדקות ז' שלא עסע כל אותם ימים, וכמה זעמו רגע, והיינו כשעיור אמירת רגעו (ובאותה שעה היה יכול לומר ל'עם' הקב"ה הפכו ופכו מלך, ולרבי אליהו זי' שיתחיל לקבל באותו רגע. תוד"ה רגע), והזמן הוא גב' שעות ראשונות (בשעה הלשיתית, כדלהלן שאז מלכיים מניחים את תרתיהם, וזכרם של מלכים לעמוד בשלש שעות. תוד"ה בתלת), בשעה שכרובלת התרגולות מלבינה לגמרי, (ורבי הוושע בן לוי ניסה לכוון אותה שעה כיון שהיה מין שציעירו ורצה לקללו, (לספרים דגרס עכו"ם ניהא. דעכו"ם לא מעליף לא תורה, והוא ביקש להזיקו ולא להורוה, ולא דמי להורוה לבור. ואפילו לספרים דגרסי 'הווא מינא', אע"פ שאת הכופרים מוודיים, ניהא, דודאי ביקש להורוה כקבלתו, ומ"מ אין ראוי לעשות כך, כי לא היה לו לרחוק להעניש ביד שמים מן שאינם רוצים להעניש, אע"פ שבמנ הבית היו מותר להורוה בידיים. תוד"ה שמע), ובאותו זמן נמנם, והבין שאין ראוי לעשות כך, דכתיב "ורחמינו על כל מעשינו" וכתבי' "גם עונש לצדיק לא טוב"), ור"מ אמר שהקב"ה כועס בשעה שהמלכים מניחים תרתיהם ומשתחוים לחמה.

זמן תפילת מוסף ברה"ח אין לליחיד להתפלל במוסף של ראש השנה בה שעות ראשונות, שזאם יענינו אז דיבני וידחו תפילות,

דלשת להג זה שבח וסופרי מנשה, אבא מוסף של ר"ה מתוך שהוא מחפץ מכליות זכויות ושמויות מיקפד דינא טפי, ואף פירוש אדם מן הציבור, אבל ציבור יכולים כיוון שזכותם רבה, ויחיד יכול להתפלל אז שחרית, כיוון שבזמן זה הציבור ג' כ"ח מתפללים (ואז אין תפילתו נדחת אע"פ שאינו מחתפל עמהם, אבל אינה נשמעת אלא במקום שהציבור מתפללים. תורה"ה ב'יון), (ולפי זה אב) בשם ראשונות הקב"ה ר"ה ואח"כ עוסק בתורה, או שהתורה שהיא אמת (דכתיב) "אמת קנה (לחוציא הוצאת על תלמוד תורה) ואל תמכור" (ללמד אחרים בחינם) גומרת שאין הקב"ה עושה לפניו משורות הדתיון.

היום לעשותם- ולא למחר לעשותם דאין מצוות לעתיד, או ולא היום ליטול שרכם.

המצוות שישראל עושים בעוזה"ז מעידות עליהם לעוה"ב, ויטרפו אותם לעכו"ם על פניהם.

כח התשובה- לא עשו ישראל אלה העגל (גבורים ושלטים ביצם היו, ולא היה להם חטא רב), אלא גזירת מלחיה שישלש בהם) אלא כח זה שאם חטא הציבור ידעו שיכולים לחזור בתשובה, אע"פ שחטאם מפורסם ואיכא חילול ד'. ולא היה דוד ראוי לאותו מנשה, דכתיב "ולבני חלל בקרב", אלא כדי שאם יחטא יחיד ידע שהוא יכול לחזור בתשובה, אע"פ שיחיד אין זכותו גדולה.

ה. כל העושה מצוה אחת בעוה"ז מקדמתו והולכת לפניו בעוה"ב, וכל העובר עבירה אחת בעוה"ז מלפפתו ומוליתו ליום הדין, ולרבי אלעזר העבירה תהיה קשורה בו ככלב לעוה"ב.

מה היה לולא חטא העגל- בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא לא חטא לא היינו בעולם, ואין הכונה שהיו כ"בני אולוקים" ולא היינו באים לעולם (ואף אחרת עיינו רבינו י"ן) נח לו לאדם שלא נברא, היינו בתחילת לידתו שאין ידוע מה יא בסופו, אבל כשהוא צריך אשוריו ואשרי הדוד שהוא בתוכו. תורה"ה שאמלא), שררה הראה הקב"ה לראשו הן דור ודורשיו וחכמיו ופרנסיו, (ושמעינו לעודם של ר"ע נתעצב במיתחתו), ועוד מצינו שאין, דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוין, (ואף שעכ"ם יולידו, נשמות של ישראל ושל נעים"ם אינם בגוף אחד. והא דאמר עתידה אטע תשלך בכל יום לימות המשיח, שמא י"ל שיהיה גוף חדש ונשמות חדשות. תורה"ה איון). אלא הכונה שהיינו חשובים כגוף לא באנו לעולם, לפי שלא היו מתים לא היינו חשובים כלום כנגדם, ולפי זה הא דכתיב פשרת יבמות ונחלות היינו אם יחטאו (וכתיב קרא על תנאי, וכדמצינו שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם יחטאו ישראל יחזרו לתוהו ובוהו), וס"ל כרבי יוסי שלא קיבלם, ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהם, אבל לת"ק אמר הקב"ה שא"א בעלמא שישראל לא מולך המות שכבר נגזרה גזירה, ולא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא כל אומה ולשון שולטת בהם, ואם לא היו חוטאים לא היה תולטת בהם עניות ששקולח כמיתה, דכדכתיב "כי מות כל האנשים המקשים את נפשך" והיינו דתן ואבירים שירדו מנסיכים, (דליכא למיזה שיהיו מנסיכים, דהא כתיב בעדת קרח "העניי האנשים ההם תנקר", ומצויעים נמי לא הוו, דאבדעו בתוך המהנה היו יושבים, ואין לומר שבמקנ תורה נתרפאו, דהא תורה נתרפאו חזרו למקנן בבעיות העגל. וליכא למיזה שלא היו להם בנים, דבשביל כל לא היו פחות קרובים למלוכה העליונה בתחילה. וי"ל דנשמע ליה שירדו מנסיכיהם דמתמתן כן אין להן תח עד לחיוב, אבל כל הך הין יכולים לחזיקו ע"י ממונם. ופשיטא דקרא מייור בפניה עמוה"ה "יזמל כמז מצרים". תורה"ה אלא), וכן מצויער וסומא ומי שאין לו בנים עליו חשובים כמתים.

אם בחוקותי תלכ- אין אם אלא לשון תחנונים.

מי ית והיה לבבם זה להם וכו', אמר משה לישראל שהם כפויי טובה שהיה להם לומר תן אתה ולא עשו כן כדי שלא יצטרכו להכיר לו טובה. (תורה"ה כפוי). והיו כפויי טובה שאמרו "ונפשנו קצה בלחם הקולקל" שממן הוא קל. וקראוהו קולקל מפני שבנלע באברים ולא היה חוצוב, וזו היה טובה גדולה עבורם, של היו צריכים לטרוח ולצאת מן פריסאות ח"ל להמנות, וזה הבין כפויי טובה שאמרו ישראל "האשה אשר נתת עימך" וכו' וזה לשון גנאי שתולה הקלקלה במתנתו של מקום, והוא עשהה לו לעזר, ולא רמזה משה בתוכחותי אלא לאחר מ' שנ' ונתחנתי בערבות מואב, אלא מפני משה רבינו לא רמז זאת לישראל עד מ' שנה, (ומי"מ עקם שנים על ישראל, מפני שהוא לא היה נצרך לתפילה זו והם כן, והיה להם להתגונן. ור"י פירש שמשה לא הקפיד עד מ' שנה מפני שהיה מוכר שיעמוד על דעת עקם וירמוצו תן אתה, ולא רשב שהם כפויי טובה, ורק אחרי מ' שנה וזהו הויכחם. תורה"ה ע), ושבעו מינה דלא קאי איניש אדעתיה דרביה עד אחרי מ' שנה.

ה. בזמן שישראל עוסקים בתורה וגמ"ח יצרים מסור בידם, והם אינם מסוריהם בידם.

לעולם ישים אדם עצמו דל"ת כשור לעול וכחמור למשא.

דיני ג' ימים לפני אידיהן

ג' ימים לפני אידיהן של כענ"ה אסור לשאת ולתת עמהם וכו', ואף שלענין המוכר בהמה א"צ להודיע שמכר היום את אימא או א"ת ביתה משום "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" אלא בערב ר"ז א"ת האחרון של חג שבו משלימים את קרבנות החג, או ערב יו"ט ראשון של פסח משום פסחים, או ערב עצרת משום שלמי חגיה ועולת ראיה, או ערב ר"ה שהוא יום שבו ואוכלים בו בשר, (והתוס' ד"ה ערב) כתבו דלא נקי יום הראשון של חג, לפי שהם סורדים בפרט לולב וסוכה ואין להם אפס אחר להרבות בסעודות. וי"מ דבתנן ארבעה פרוקים שטמא זב א"ת בהו, בני שר האחרון של חג תיקנו להרבות בו בסעודה לפי שזמן זבא פניו וולקס משלפניו (משא"כ בשבועי של פסח), וגם הקרבנות שבשמיניו היו בשביל ישראל וכל החג כנגד העכו"ם, וערב פסח לפי שהוא יום גאולה ויצירה לחיותו, ועצרת האדמונין הלא מדיום בעצרת דבעינן נמי נזכ, ור"ה מפני שהוא תחילת השנה מרבים בסעודה לעשות סימן יפה. (ולר"ה"ג בגליל שהיו רגילים להרבות שמחה יותר גם בערב יוה"כ דכל האוכל ושותה בו מנעלה עליו תמכוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. ותבנו התוס' ד"ה וכדבריו) בערב יו"כ רגילים בפרשות ודגים ודברים קלים), (א"ב ג' ימים דאין אדם קונה הלא יום חלפי בעשרה, היינו לאכילת דסגי ביום אחד, אבל להקריבה בעכו"ם בעי ג' ימים שאו הוא מחזר אחריה, (ולכן אלא לשאת ולתת ענין בימים אלו בכל ענייני מקח ומכר, משום ששם עבודת כוכבים עומ' או בפיו ואילו ומזיל. תורה"ה וס"ו). ובישראל כיון ששכיחי מומים הפוסלים אפי' בדוקין שבעין צריך ל' יום (לשאלו בהלכות הפסח, ועיקר התקנה היתה מפני הקרבן, אך גם בזמננו נוהג דין זה. תורה"ה והתנן) ולרשב"ג שתי **שבתות**, אבל כשינ נח לא נאסר אלא מחוסר אבר (והיינו להקריב לגבוה בהמה לבנה, דאילו בבית המקדש אפילו בדוקין שבעין יום אסור. ואף שנה הוצרכו למלכיה לתביע זקן וסריק אף שהם ראויה לקיום העולם מפני שאינם ראויים לקיום העולם, אבל במחוסר אבר ישראל לקיום העולם עומ' אלא נמנה הקריבה. תורה"ה א"ת. עוד כתבו התוס' ד"ה מניין) שמחוסר אבר לא לא מנמנה במצוות בני נח. מפני שהו קודם עשה, שאומרים לו לך האבר קרבן שלם, וקום עשה לא חטאי), דכדכתיב שיש להביא לתביע"ה מכלל החי" בהמה שיש **ראשי אבריה**, וזוהמא דקרבנות שנהנו מאבריהם לשמינה הם נוהגים לעבודת כוכבים שלהם. (וטריפה מתמטעת מדכתיב "לחיות דזע", ו"אתה" היינו שהיו טפלים לך. תורה"ה והשתא), ולמ"ד טריפה יולדת היא מקדמת בעצמא מדכתיב "אתך" בדומה לך (ואין למעט מחוסר אבר ובעל מום, כיון שכלה היה צריך להם אלא לקיום העולם. וטריפה אע"פ שלמ"ד זה היא יולדת, שמא י"ל ש"מכלל החי" ממעט מחוסר אבר, דמסתבר טפי למעט מחוסר אבר מדאפי' שיש מטרפה' שאינה מאוסה והם רהיב טריפות אין ניכרות. ו"כלל החי" מסתבר למעט טריפה, דמשמעיה תורה"ה אתך). ואם נח היה טריפה (והא דכתיב שהיה "תמים" היינו בדרכיו ענינו שרפה וזה, ל"צדיק" היינו במעשינו בלא חסמה. וכתבו תוס' ד"ה תמים) כקרבן מועטים טריפה מכל הבקר" לא "תמים", מפני שבעל מום מוגתה יותר לגבוה, כיון שזה ניכר, ועוד קדמו גופיה מיעטיה הבריא "תמים", דכתיב "תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו" דמשמע שאם יש בו מום אינו תמים), האם יש ענין להביא דווקא טריפה. ומ"לחיות זדע" למודים שאין תא' להביא קין או סריס, דהו"א שהכניסו אותם לצוות בעלמא לעמוד עימו י"ב חודשים תביעה, וטריפה לא יכניס מפני שהם תמות שכל הצוות, אבל זקן וסריס אפשר קמ"ל).

ג. ה'ימים האסורים אינם כוללים את יום אידיהן עצמו, וכי"ש שיום אידיהן בעצמו אסור.

אלו הן אידיהן של עובדי כוכבים, קלנדא - ח' ימים לפני התקופה של טבת, וכל חלה ימים היו אידיהן, סטרונדא - ח' ימים אחרי התקופה (ויש הפסק בין קלנדא לסטרונדא לכל הפחות ב' ימים. תורה"ה ואו). וקרטיסיה.

טעם האיסור- הגמ' מסתפקת אם האיסור משום הרווחה שירויחו וילך ויהה לעבודת כוכבים, ועבר הישראל משום "לא ישמע על פין", או שהאיסור משום "לפני עורר" שהישראל מוכר לו בהמה או מקריב אורח לעבודת כוכבים שהיא אתח מיד מצוות שבתני מותר לעוין, (ואע"פ ששמעו ויהיה אסור אפילו אז של, ולפי זה אסור להושיט לממונים לעבודת כוכבים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם, כי ידוע שאינאלו, וישראל גמור חשבינן להם, והיינו במקום שאם יכולים לקחת בעצמם. תורה"ה מן). אלא איירי כשיחולק לקחת בעצמם, אלא כשנאמנו בצד השני של הגהר שאם לא יתן לו אינו יכול לקחת בעצמו.

ו. **בידעיה** אם נשא ונתן עם הנכרי ביום אידיהן, לרבי יוחנן אסור בהנאה, ולרשי לקיש דווקא ביום אידיהן עצמו אסור, אבל לפני אידיהן מותר, ותנאי כוותיה דר"ל, ומ"מ הלכה כרבי יוחנן, דלקמן ז: מביא דהכמים דמתי' ס"ל שאסור בידעיה, ומתי' עדיפא מברייתא. תורה"ה תניא.

דבר שאינו מתקיים עד יום אידיהן כגון ירק ודכומה מותר למכור להם, אבל אסור ללוקוח מהם, דמרווח ליה, דמתוך שאינו מתקיים מתאווה אחר למכור, ותבנו התוס' (י"ה אבל) ש"לית ד'ס"ל ששום קניה אינה אסורה, צ"ל שקולקין היינו קבלת דיוקן, ואף דבר המתקיים אסור לקבל.

ההוא מינאה שלח דינר חדש לרבי יהודה נשיאה, ולא יכל לקבלו כדי שלא יודה לע"ז, ולא להחזירו כדי שלא יהיה לו עליו איבה, ואמר לו ריש לקיש שיפילו לבור כלאחר יד שלא יבין שהשליכו מדעת.

מה בכלל האיסור- אסור להשאילם ולהלוותו ולפרוע להם, משום שהגיו ילך ויודה לע"ז, ואסור לשאלו וללוות מהם (ל"ת היינו דווקא בלא ריבית. תור"ה אלא) להלפרע מהם, לאבני גזירה אסו להשאילם ולהלוותם ולפרוע להם, ולרבא גם בזה שייך שילך ויודה לע"ז, מפני שהישראל צריך לו, וקמ"ל שאסור גם מו"מ, וגם לשאלו מהם אע"פ שמועמט מממונם, ואסור ללוות מהם אע"פ שיש לעכו"ם צער בזה שחושב שלא יחזרו המעות, ואסור להפרע מהם אע"פ שהמעות לא יחזרו אליו.

להפרע מהם- לרבי יהודה מותר משום דמיציר הוא לו, ולרבנן אסור משום ששמח הוא לאחר זמן. ואף שרלבי יהודה מותר לאשה לסוד פניה במועד בסי' שיכולה לקבלו במועד, משום ששמחה היא לאחר זמן, אבל בלא אחר לאסור, מפני שחיול הוא לה, ואע"פ שכשנטולתו מאדמייה ומגדיל פניה, תנאז או זיזה אלא לאחר המועד), שאני מועד שכל הדברים המותרים כגון חוטיה ותיקון סעודה הם צער בתחילה ושמחה לאחר זמן, או דס"ל לרבי יהודה שעכ"ם מייצר תמיד על הפרעון.

מלוה על פה- רבי יהושע בן קרחה אסר להפרע מהם מלוה בשטר מפני שהוא שמח בזה לאחר מן ביום אידו, שכיון שהיה נאמן קניט כשר כל שעתא מושתפי מניה, אבל מתיר להפרע מהם מלוה על פה, מפני שהוא כמציל מידם, ולתנא דמתי' גם זה אסור, ואף שיחיד ורבים הלכה כרבים, מ"מ הלכה כרבי יהושע בן קרחה.

כמה פסקי הלכה

ה צבע שצבע צמר בצבע אחר-

הנותן צמר לצבע שיצבענו צבע אדום, וצבעו צבע שחור, או להיפך, לרבי צרי' לישלם לו את דמי הצמר אם ירצה, דס"ל שכל המשנה מדעת בעל הבית קראק ואף קולא בשנינו, ונטול הצמר לעצמו אע"פ שעיקשיו מחזיריו יקר יתה, (ואת דאמר מ"מ שהמולר היה מעוברת יולדה רחל טענה וגזח משום שאותו אורח יזוהית ואף לויתותיה, אע"פ שיש קונה משום ר"מ מפני שעשתה איסור, וכן כנטיטא ודומעו ודמעו קנס ר"מ שגוג אלא מודי מפני שהוא מוקד בידים, אבל כאן הוא חשב שהו רצון הבעלים לא שייך לקנסו. תורה"ה רבי מאיר). ולרבי יהודה אין לו להריחו ממה ששינה, אלא ידו על התחתונה וישלם לו אז מה שהשביח את הארצותיה -) סמיני ועצים, וישלם פעולה כשכיר יום ולא כמו שהתנה עימו) - הפחות מלנייהם, ואף שרבי יהודה סובר ששינוי קונה, כדקאמר ג'זילה חזרות בעניניה, היינו כשנתמיון לקנות, משא"כ כאח. תוס' שם.

רב הונא אמר שהלכות בזה רבי כרבי יהודה, ושען רב יוסף שזה פשוט משום שמחלקות זו ושנתה בראבב קטא, ונבבא מציעא תני בסתמא כל המשנה ידו על התחתונה, ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסדרם, דכיון שמהנו תמכים אח"כ את המחלוקת שעת מניה שעמדו רבנן על דעתו ומוסתבר נהו, (ואף אסוריהם שאין להם כסתם, מ"מ ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, דהשמינ כרבים כל יחיד. תורה"ה פשיטא). ורב הונא ס"ל שבשתי מסכתות אין סדר למשנה אין הסדר בדיוקא, ושמא משה אחרונה נשנית ראשונה בבית המדרש, ולרב יוסף כולה נזיקין הוה דין מסכתא, ולפשיטא ברתא טעמיה דרב הונא משום דתני לה בגי' הלכתא פשיטא - דידין הוה דין מרבא בפרק השוכר את האומנים המדבר על חורה משכירתו, ושנאו שם כדי לפסוק הלכה. רש"י. ותוס' (ד"ה משום) הכונה שידין זה נאמר בלישון הלכה פסקה.

דיבור בשבת על עירב במוצ"ש- לת"ק אין לומר בשבת הגרוא שעמדו עימי לערב (והיינו לעשות לו מלאכה, לרש"י) הגאא הכונה ערע נהא, כמו במוא במוא. ותלמי' (ד"ה הגרוא) הלכה ענינן שתולכי...), ולרבי יהושע בן קרחה מותר. והלכה כרבי יהושע בן קרחה.

פסק הלכה במחלוקת- ואם שאל בפני שנים ואחד אסור ואחד מתיר, הולכים אחרי הגדול בחכמה ובמנין, ואם שאלו בדרבנן הולכים אחרי המיקל. והלכה כרבי יהושע בן קרחה. רש"י. היה פוסק בכל איכא דאמר'י שבתלמודו, בשביל תורה הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר האחרון. ולרבי"א לא איכא דאמר'י אחר דסביל ראשון, והלכה כלישנא קטא. ולר"י בדאורייתא אולקין לחומרא ודאבנן לקולא כרבי יהושע בן קרחה. והכא. ולרבינו שמשון בכל מקום שאפשר לברר כאחת הלשונות משיטת התלמודו בתריה אולקין.

חכם שטימא או אסר אין לשאלו לחכם אחר כדי שיטערו או יתיר, וכתבו התוס' (ד"ה הנשאל) שיותר לו לשאל לחכמים אחרים כדי

שידונו בענין ואולי יחזור בו מדבריו, אבל בתנאי שידוע לחכם השני שכבר שאל לחכם אחר, ואימיהו החכם השני יזור לא להחרי אא"י ויכל להחזירו שוב שטנה דברב שטנה או אפילו שביקול הדעת ורגילים לפסוק שלא כדבריו. ודווקא באסר אין חבירו רשא להחיר, אבל כשהחיר חבירו רשא לאסור.

קבלת תשובה – גולמים ועמי הארץ שחזרו בתשובה, לר"מ אין מקבלים אותם לסמוך עליהם בחזקת תשובה. ולרבי יהודה אם חזרו בסתר אין מקבלים, אבל אם חזרו בפרהסיא מקבלים, וי"א בדעת רבי יהודה שאם עשו בסתר מקבלים אותם, אבל אם עשו בפרהסיא לא, דכיון שפקדי כ"כ אין נוהגים ליבם לשוב בתשובה שלימה, ולר"ש ולרבי יהושע בן קרח בכל גוונא מקבלים אותם, שנאמר "שובו בנינו ישורבים", וכן הלכה. ש"ת תהו"ט (ד"ה וטול) שודאי עם הארץ יכול לחזור בתשובה, אלא מיירי הכא שעמי הארץ החשודים על המהשגחה והשגשגות, וכבר קיבלו עליהן דברי תבירות ועתה חזרו לסורן, והכי פירושו וכו'לן פקדין עליהן דברי תבירות וחזרו לסורן, לר"מ אין מקבלים אותם עולמית, ולחכמים אם חזרו לסורן בסתר, ובפרהסיא נוהגין דברי חבורה, אין מקבלים אותם, לפי שהם גוברים דעת תבירות, אבל אם חזרו לשוב בפרהסיא שאינם גוברים דעת תבירות מקבלים אותם, דודאי אם יצאו תשובה יקימוהו, וללישנא בתרא אם כבר עשו בדרי חבורה אף במטמוניות מקבלים אותם, דמאירי שנתאמצו כ"כ שבתשובה שאף בצינעא החזיקו בה, אין להדיחם אם חזרו ונגשלו, אבל אם לא עשו דברי חבורה אלא בפרהסיא אין מקבלים אותם, דשמוא בסתר הם עושים עבירות והם מטעים את החבירות.

המשך דיני מו"מ עם העכו"ם בימי אידיהן

ז' האיסור לפניהם ואחריהם – לת"ק (ב.) אסור לישא וליתן עם העכו"ם ג' ימים לפני אידיהן, לרבי ישעמאל אסור ג' ימים לפני אידיהן או ימים אחריהם, ולשיטתו מעשים יום איד בכל יום ראשון, ואם אסור את כל מיני השעוב, ולחכמים אין להדיחם לפני אידיהן.

הגמרא מביאה כמה אפשרויות לבאר במה נחלקו חכמים ות"ק, א' לת"ק יום אידיהן אינו בכלל הג' ימים, ולחכמים הוא בכלל הג' ימים. ב' בנושא נתן ביד – ת"ק מותר ורבנן אוסרים. א ש נחלקו לענין הגולה שאין העכו"ם אדוקים שם עם יום אידיהם כוכבים, ועוד דמיסתפיני מנייניה, ש"ת א"י אסור אלא בי"ם אע"פ עצמו כשיטת שמואל, ולרבנן גם בגולה אסור. ד' לת"ק אסור ג' ימים, וחכמים סוברים כמנחם המדי יס"ל שאינו אסור אלא יום אחד בלבד (ואמרו לו חכמים נשתקע הדבר ולא נאמר – יצא דבר זה מפי אדם מעולם. לישנא אחרינא לא יצא דבר זה לחוץ).

מדברי נחום המדי

סוס – לנחום המדי מותר למכור במלכותה סוס זכר וזקן שאינו אלא לקליקול, ומילתא דלא שכיחא הוא ולא יבוא ללמוד מה למכור בהמה אחרת, דמה שאסור חכמים למכור לנכרי בהמה גסה זה גזירה אטו שלא ושכירות (שתשעה מלאכה בשבת), ומבטלת לא שכיחא לא חזר רבנן, ולא בתירא כל סוס מותר דאין בריביה בשבת חיוב תטאת מפני שהחי נושא את עצמו, ורק מדרבנן אסור לרכב, ולרבנן אסור בכל סוס מפני שהם מתמששים בהם לרמוס את תופליים במלכותה. כתב התוס' (ד"ה סוס) ב"ס ר' אלתן, דנקט זכר 'מלמנחם' כדאמרינן בירושלמי גבי ב' בתירא מתיר בסוס 'לא אמרו אלא בסוס זכר שהירות את אדוות במלכותה', וזקן נמי נקט דשמא ימות בלכותה ויעורר גזילי עמו, ומילי מילי קתי. ור"א מבי"ה' פירש דנקט סוס בתירא, שאנ"ש שיעשה בו מלאכה שיש בה חיוב תטאת, שמטמאין ברייהי, אפילו הכי מותר, וזכר במלכותה נמי נקט לריבותא, שאנ"ש שיש לאסור משום תורת כלי זין ומשום תורת בהמה גסה, אפילו הכי מותר.

מעשר בשבֿת (ירק של תבלין) – לרבי אליעזר במשך מעשרים אותה יום וזרע וזרין – יום ב' בתחילת השבוע ירק, בין בהבשת השעורים וזרין, ובין כשכבר גדלים בו זרעים והוקשו וחבטם, דכיון דאורחיה לאכול בג' אלו היה כנמך פרי, והיינו דווקא בשל גינתא, אבל הגדל בשדות אינו נאכל ירק אלא זרע קעין חרדל. ולנחום המדי בכל גוונא מעשרים אותה זרע ירק וזרין, ואמרו לו חכמים נשתקע הדבר ולא נאמר.

שאילת צרכי תפילה – לרבי יהושע יתפלת שמונה עשרה ואח"כ ישאל צרכיו, כמשה רבינו שהסדיר קודם שבה, ולכן יתפלת קודם שמונה עשרה שיש שבת בתחילתה, ולרבי אליעזר שאין אדם צרכיו ואח"כ יתפלת שמונה עשרה, (ולא ילפינן ממושה, דשאני משה דרב גורביה – גדולת מעשיו וחבתונו רבה וגאה לו לשבת, אבל באיניש דעלמא מחזי כיוחורא), ונחלקו במה שאמר רבי שמלאי' שצריך לסדר שבהו של מקום ג' ברכות ראשונות שאין בהם תפילה אלא שבה לפני תפילה – תפלה – שאר ברכות שיש בהם דברי תהילה ותפילה, ולחכמים ונחום המדי שזאל אדם צרכיו בשזומע תפילה, וכן פסק שמואל להלכה, ולרב יכול גם לומר בסוף כל ברכה מעין אותה ברכה – ואם היה משבח ומלמוד מאריך בחנון הדעת, ואם הוא בעל תשובה מאריך בהרצוה בתשובה, וכן כולם), ולרבי יהושע בן לוי יכול לומר אחר תפילתו אף יסדר יו"ט, וכתב התוס' (ד"ה א"כ) שמשמע שבאמצע תפילתו לא, ומה שנהגו עתה בתעניות בה"ב להאריך בפסוקי דהימי ושבליצותי בברכת סלח לנו, י"ל שציבור שאני, כמו שמצינו שאף ב"ה וסאבסאבין וראשונות ואחרונות אומרים קרובץ.

אלו הן אידיהן של הרומאים

ת. **קלנדא** (ח'-י' מ'ים רצופים אחר התקופה של שבת. לרבי יהושע בן לוי היא אסורה לכל יו"ל שמה שהם קוים עכשיו יביאו לרומי להקריבם לבני רומי, ולרבי יוחנן אינה אסורה אלא לעובדיה, אע"פ שכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה מס לעובדיה, ורבי כל צדיקה, אבל אינם עושים חג וקרבות שום יום זה, ותניא כותיהו דרבי יוחנן), סטרונייא (ח'-י' מ'ים לפני התקופה), קרטסים ויום שתפסה בו רומי את המלוכות מידי היונים ומלכו בכל העולם, (וגם קרטסים יום זה שתפסה בו רומי את המלוכות, שהם תפסו את המלוכות ב"ש פעמים, ע"מלדלחן ח' וכתבו התוס' (ד"ה קרטסים) ששקטו בלשון יונים הוא לשון תפיסה, ויום זה לשון ששים, והיינו תפיסה השניה), ויום הלידה ויום המיתה של מלכיהם.

לחכמים יום מיתה אסור דווקא במיתה שיש בה שריפה ששרפו עליו כלי תשישיו בדרך המלכים, ולר"מ אסור גם במיתה שאין בה שריפה. והגמ' (י"א). מבארת שאין חוק לשרוף והשריפה היא לחשיבות הענין, ונחלקו אם הם עובדים אף בכל מיתה, ואם רק במיתה חשובה ב"ש שריפה.

ימי איד פרטיים – יום תגלחת זקנו (שכל אחד עושה יום איד פרטי ביום זה), ויום הנחת (או העברת. י"א): בלוריתו שצומתו מאחוריו ואינו מגלחה יחד עם שעריו אלא משאירה לשם עבודת כוכבים, ומגלחה פעם בשנה ועושה יום איד, ויום שעלה בו מהים או יצא מבית האסורים כשהוא מקריב ובחם לעשרת כוכביו על הפסלות, ויכבד"ם שעשה משה לבנו שהוא עובד ע"ז לפי שהגיע לכן, אינו אסור אלא באותו יום ולא לפניו ולאחריו דלא חשיבי כ"כ, ורק לאותו האיש ולא למשועבדים לו.

יום גינוסיא והיינו יום המלכת בן המלך בחיי אביו כדי להחזיקו במלוכה שזה שמחה אלא עושה אותו יום איד, ויום המלכת המלך עצמו ששישים בני מלכותו יום איד בכל שנה ומקריבים ובחם, הם ימי אידיהן של עכו"ם, ואף שרומי אין מעמידים מלך בן מלך, דכתיב "הנה קטון נתתין בגויים", (ו'בזוי אתה מאד" היינו שאין להם לא חגם ולשון (לרש"י הכונה שתכבם בא מאומה אחרת, ולתוס' י. ד"ה שאין) כבם בני ישמעאל ובני קטורה ועמון ומואב שעמדו אחר דוד הפלגה בא לשונם מאומה אחרת, אלא הכונה ללשון חרוב ושבוש שהמלכים משתמשים בו, כעין חכמת וניית. ועי"ל כדאמר בבבאבבאי רבה שבדור הפלגה עליו הם והוציף רבה משתחית מניע אותות, וזקן עמדו מיושבותיו אחר קטורה, ולא ילמוד רבה הנך ירשו לשון אומה ואומה שאבדה, אבל חזיים למדו לשונם מאומה אחרת), מ"מ אם המלך נשאל לשירים מעמידים מלך בן מלך, כמו שהיה באסירוס בן אנטוניוס. (י.).

וע"ע י"א: עוד יום אידם שהוא פעם בע' שנה.

אדם הראשון ראה שהימים מתקצרים מתשיי ועד סבת, וחושב שהעולם חוזר לתורה מפני שחטא, וזו מיתה שנקנסה עליו מן השמים, (ואף למד" ב'ניסן נגבר העולם, לא ראה עדיין ימים קצרים כ"כ), וישב ב' ימים בתבירה (ובתפילה), ואח"כ ימים שהיום מאריך והולך הבין שכך מנהגו של עולם ועשה ח' ימים יו"ט, ולשנה אחרת עשה ימים אלו ימים טובים לשם שמים, והעכו"ם קבעום לעבודת זרה. וכן כשראה את הלילה אחרי שחטא חשב שזה המיתה שנגזרה עליו, ובכח וזהו הוה להלילה, ולבוקר כשראו את האור הבין שכל מנהגו של עולם, והקריב שור שקרינו דומים לרשיתו והיתה לו קרן אחת באמצע מצחו.

איסור הנאה ממשנתה עכו"ם – ישראל שאוכל ושותה במשנתה של נישואי עכו"ם, אע"פ שאוכל ושותה משלו והשמש שלו, מעלה עליו הכתוב כאילו אכל מזהבי מתים, ולכן אסור ללכת למשנתה מהזמן שולשנא את השעריים באסיתים עבירות, לעשות שיכר ליום המשתה, ולשנא אחרינא נתונים עפר בעבירות וזרעים שם שעורים לפני יום החופה, ומביאים אותם אחר שצמחו לפני החתן והכלה ואומרים להם פרו רבו שבערים הללו שצמחתיין לצמחו יותר מכל המבואה. ר"ת (התוס' י"ד ס"ג) כדאמרינן מפי פירוש שני, ולא מציינו בו התלמוד שהיו עושים שיכר משעורים אלא מתמרים או מכישות) עד ל' יום אח"כ, אפי' אם לא אמר לו שזה חממת הנישואין ונסתמא להלילה מכין והוא מקריב לעבודת כוכבים, ואח"כ אם אמר לו שזה סעודה לנישואין, אסור עד תריסר ירחי שאת. ואף יצחק פרש ולא אדם מסעודה אחרי י"ב חודש שישמע שהודה לע"ז, משהם דאדם חשוב הוא ושמה ממונו העכו"ם מאד.

המלכויות בימי בית שני

ת. **רומי יוין וישראל** – שתי פעמים תפסה רומי את המלוכות, פעם אחת בימי קלפטרא ששלטה באלקסנדריא, ולחמה בה הרומיים ונצחוה ותפשו את המלוכה, ופעם אחת בימי היונים, ושני ימים אלו הם ימי אידיהן. ושלושים ושנים מלחמות עשו הרומאים עם

היונים לא יכלו להם, עד שעשו שיפוט עם ישראל שאתח המלוכה ומהשניה יהיו המושלים, ואז ביקשו המהיונים לעשות דין למי המלוכה, וטענו שכיון שמרגלית ואבן טובה ראויים להיות בסיס לס"ת, א"כ כיון שהם יחד עם ישראל עליהם למלוך, ומלכו הרומאים ושיפוטו את ישראל כפי שסיכמו כ"ו שנים, דדרשו הפסוק "ואלכה לנגדך" – שיעקב ועשוי שנים במלוכה, ואח"כ השתעבדו בישראל ודרשו את הפסוק "ועבר נא אדוני לפני עבדך" ודרך השר ללכת בראש, ופשטה (י-שלטה) מלכות רומי הרשעה על ישראל ק"פ שנים לפני החורבן, ופ' שנה לפני החורבן גזרו חכמים טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, ומה שנה לפני החורבן גלתה סנהדרין לחנות (מקום בהר הבית ששמו גתור), משום שראו שמציינים רוצחים, ור"א רצו לבד דייני נפשות, דכתיב "מן המקום ההוא" מלמד שהמקום גורם, שאין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שכלל עיר, אלא בזמן סנהדרין גדולה וישבת במקום הגדול לה, והיינו בלשכת הגזית. וכתב התוס' (ד"ה אלא) שבארבעים שנה קודם החורבן כשהיו רואים צורך שנה לעון דיני נפשות היו חזורים ללשכת הדינים שם. עוד כתבו התוס' (ד"ה מלמה) שדיוקא דליני נפשות המקום היינו לשכת גזית שהיתה אחרי בקדש שחור בחול, דבעין סנהדרין לשנינה, ולפיכך גלו וישבו בתות, שאנ"ש שגם התות היתה בהר הבית, מ"מ לא היה סמוך לשכינה ללשכת הגזית, אבל לגבי אכילת קדיש, ה'מקומים' הוא ירושלים, ואף קדאק אינו בזמן מרמז, ודרש"ר כל זמן סנהדרין גדולה במקומה כדון אצל מובה, אז נשפטים תתן לו בכל שעירי לשפוט יוני נפשות, וסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות.

דיני קנסות אותם נופתה ושלשתיש של עבד שהיו חמיר ליקר וחולל, ובענין בזה סמוכים, דכתיב בתשלימו כפל שנים קנס "אשר ורשיעון אלוהים" והיינו מזהמים וסמוכים, לא בטלו לפני החורבן, כדמציינו שגזירה מלכות הרשעה שהלפנים והנסמן ירה, ועיי שסומכים בו יעקב, תתרה, ותתום (אלפים אמה כיביות העיר) שסומכים בו יעקב, ויהודה בן בבא זכור לטוב לפי שהלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין שני תתומי שבת בני אושא לשפרעם, וסמן את רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון, וי"א אף את רבי נתנא, ותבנים אלו היו הרבה אחרי החורבן, וכיון שהכירו אותם אויבים אמר להם לברוח והוא יהיה מוטל לפניהם באבן שאין לה הופכין, ולא זזו משום עד שנעצו לגופו שלש קנסות תניתול של ברזל ועשאוהו כדבריה. ואין לומר שדיני קנסו נשתכחו, דא"כ יליגרסינה, ולא גרסינן ליכתביהו, שהרי אין כותבים מלכות, תורה" נשתכחו.

ט. המלכויות בימי בית שני – מלכות פרס ל"ד שנים שלאחר שבורש בנה את בית המקדש ומנשכה מלכותו ל"ד שנים, מלכות יו שנטלו את המלכות מפרס ק"פ שנים, מלכות חשמונאי שנטלו את המלכות מהיונים ק"ג שנים, ומלכות בית הורדוס ק"ג שנים, ואח"כ חרב הבית ונטלה מלכותם. (ומתוך שנים אלו של חשמונאי הורדוס היהת המלכות ונשופתה לישראל ולרומי כ"ו שנים ומלכות רומי ק"פ שנים), מכאן ואילך הלא למנות סדר חכמים ויחיים או שני שטר חוב או שום מעשה, צא וחשוב כמה שנים נמצאים אחר החורבן וימנה לחורבן.

תנא שבה לשנות את הברייתא דלחלן ורועה לומר כמה שנים עברו כבר מימות השביעיה ואינו יודע את השנה המדויקת מהחורבן, ואין אדם טועה במאות אלא בשנה או שנתיים, יוסיף עשרים שנה על המנין שהספור כתוב, שהספור כתוב למלכות יו, ואין מנינים לתחילת מלכותם ומכלו אז רק בעולם, ונמצא שנים אח"כ שפשטה מלכותם, והיינו ששנאות ושושנים נבו לפני חורבן, ושנים עשרשים שנה לפנימן מהחורבן כתב הסופר ד' מאות שנה, וכגון אם הסופר כתוב מנאז מאות ואחת יכתוב התנא מאה עשרים ואחת, ואם הסופר לא יודע, יפחית עשרים שנה כמה שיאמר לו התנא, ואם התנא מונה מאתים ושלשים יכתוב הסופר שש מאות ועשר.

י' אלפים שנה הוי העולם – שכן נגזר על העולם להתקיים, כנגד ששת ימי הבריאה, ובאלף השביעי העולם ינוח כמו בשבת, ב' אלפים גזזר על העולם להיות תורוה בלא תורה. ב' אלפים תורה בלא מיות המשיח, (מ"ואת הנפש אשר עשו בחרן" ומתרגמין ירשעיהו לאורייתא, דגמרינן שהיה אז אברהם בן נ"ב, עד מתן תורה ויהי יום תמי' שנים, ועיין ברש"י שמבטח את מנין השנים לפי החשבון כמה שנים חי כל אחד (מאדם הראשון עד יצחק) קודם שנולד, ומשנולד יצחק חי ארבע מאות שנה עד מתן תורה, ששים עד עזריאל עקב, ויעקב עד למצויני בן מאה ושלששים, וישראל חי בצמרים מאתים ועשר שנה. ונמצא שהאלפים שנות עולם קלע"ב שנים אחרי החורבן, תמי' שנים לפני מתן תורה וכו"ל, בית המקדש נבנה פ"פ שנים אחרי מתן תורה. ימי בית ראשון ת"י שנה, פ' שנה גלות בבל, וימי בית שני ת"י שנה), וב' אלפים ימות המשיח. ומספר השנים לימות המשיח הוא מ"ח שנים יותר משנות מלכות יוין, ובעינוותינו עברו רבי'ם מימות המשיח ומשיח לא בא, וכתבו התוס' (ד"ה המריש) ששנים אחריו מן כבעים וחמש שנים ציצא מחר, ואין צא משם פעם וספת לפני כן וחזר לחרן, כדמציינו שבבית בן התברים הוא היה בן כבעים והוא היה אז בארץ ישראל.

טז. הרצוא לדעת איה שנה היא לשמיטה קדימין לן שביעית וזוהי בזמן הזה, ואפילו למ"ד שרק בזמן שמשמיטם תרקבן משמיטם כספים מדרבנן שביעית נהוגה, ויוסיף שנה לשנות המשיח, דחורבן בין ראשון

כוכבים, דלא דמי, דשם הנכרי ירא להנכסי בשר נבילה בקדירי הישראל שמת יריאור הישראל ויתבענו בדין, אבל כאן כוונתו לעשות דבריו, אלא הכונה **שלא חוששים משום** שמו יבקש הישראל מהנכרי שיבשל קל דירתו ויובא לאכול בישרלי עכ"ם.
שזה אסור מדרבנן, וכמו כן כאן אם יזוע שמעות אלו לקחם הנכרי מותיבתו ואין כאן חשש איסור דאורייתא, אין חוששים לספק איסור דרבנן **משום** שמת הנכרי ומשך אחר חבירו לעשות ג"כ **יום אידם** לאסור לשאת ולתת עימו.

ולרבה בר עולא ביום אידם של בני עזה לא התיי בר חנינא לשאת ולתת עם בני עטלווא, שבאמת יש לחוש שהוא נגזר אחרי בני עזה הסמוכה, ומה שהמשנה מותרת מיירי באינו סמוך כ"כ, ומקדירות אין ראיא, דשם מוספיק שהישראל יחתה פעם אחת בנתיבים שבשבל שהקדירה לא יתאסר משום בישרולי נכרים, אלא הכונה **שלא חוששים משום צינורא** שניתנה מקדירי עכו"ם לקדירי ישראל, שזה איסור קל, כיון שזה לא מצוי, וגם אם איתר הדזה לא בטל ברוב, וכמו כן כאן אין אין חוששים משום לפני אידיהן.

אסור ללכת בדרך שמוליכה בר לעיר של עבודה זרה ביום עבודת כוכבים שלהם, אע"פ שהולך רק לדבר עם העכו"ם, מפני שיחשדוהו שהולך לעובדה, ואם אותה הדרך מוליכה גם למקומות נוספים מותר מפני שהרואה אומר שהוא הולך למקום אחר. ולר"מ אסור להכנס לתוכה ואסור לעבור דרכה לעיר אחרת.

נראה כמשתחוה - אין לשחות בפני עבודת כוכבים כדי לטויל קוץ מרגליו, ואם כדי לאסוף מעותיו, אין כדי לשחות מנועין, מפני שנראה כמשתחוהו, ואם אין נראה כגון שאחיו או צידו לעבדה כוכבים מותר, אמנם אם המעשה נראה כהשתחואה אלא שאין מי שהואה, אסור, כדאמר רב דכל דבר שאסור הכמים משום מראית העין, אסור אפילו בחדרי חדרים. (התוס' ד"ה כל מביאים מלתוקא אם הלכה כרב). וקמ"ל בג' מקומים שהאיסור הוא אין במעוה זאת לו מקום אלא וואספסא, ואף בקוץ יש שיש בזה צערא, ואף במעין שיש בזה סכנה למות בצמא.

אין לשחות מפה של צרופים הלולים המקלחים מפייהם מים שנכנסים להם מנאחוריהם בכרכים (-נקט כרכים מפני ששם הדרך להתנהג בגדולה), מפני שנראה כמנשך עבודת כוכבים (ויש בזה איסור דאורייתא, אך אינו חמור כמו משתחוה. תוד"ה צרופות).

דברים שיש בהם סכנה

לא יניח פיו על הסילון וישתה מפני סכנת עלוקה- שמא יבלע עלוקה.

י"ב: אין לשחות מים מנהרה או אגמים בפיו או ביד אחת שממנה להנכיסם לפיו ליל לבדוק, מפני סכנת עלוקה, ואם שתה דמו בראשו.

הבולע עלוקה מותר לחמה לו חמין בשבת מפני שיש בזה סכנת נפשות. (ואף שהוא יכול להיות תרומה מותר כיון שיש בזה סכנה, כדמציעו שמהלכים על ע מכה שעל גב הדי או הרגל כמנה של חללי אע"פ שלפעמים מתרחטים מאליה. רמב"ם הבולע). ובינתיים ישנה חומץ, בערוך (תוס' שם) גרס ערקא, ותינו תולעת קטנה המצויה במים, וכשנפולת על הגשה היא נתלית בו ומצוצת הדיה, וכל זמן שמוצצת היא מתמלאת ומתפחתה עד שניתית כמח הבית קטנה, וכשאדם בולעה היא מוצצת הליחה בשבועמי ומתגדלת במעיו ומצנא כריסו צבה. וי"ג עלקא, שהיא מוצצת דם בני אדם.

הבולע צירעה לא יחיה, ומ"מ ישקוהו חומץ חזק, אולי יספיק לצוות לביתו.

אין לשחות מים בלילה אפילו מן הכלים מפני סכנת שברירי (- שד הממונה על מכת סנוירים), ואם שתה דמו בראשו, ואם הוא צמא יעיר את מי שאיתו שיאמר לו צחינא מיא, ואם אין עימו אדם יקשקש בכיסוי הכד של הכד כך שיהיה נראה כאילו יש איתו אדם, ויאמר לעצמו פלגיא בר פלגיתא אמרה לא אימון אודה, משברירי ברירי רירי ירי רי' (שכאשר השד שומע את שמו מתמועט, זה לחש המועיל להבריהו משם) בכסי חיורו. ועין תוד"ה לא.

קני בעיר שיש בה עבודת כוכבים

עיר שיש בה עבודת כוכבים ודרכם לעשות שוק ויריד ביום אידם, אין לה בעיר חניות מעוטרות שזה סימן שנוטלים מהם מנס לעבדה כוכבים, ושאינם מעוטרות, אסור לקנות במעוטרות, ומותר ב**שאינם מעוטרים** מפני שאין בהן רוח עובדת כוכבים, ואף שהו יום אסור מותר לקנות, שאין האיסור אלא למכור, שמא ימכור בהמה וילך ויקריבה לעבודת כוכבים, א' ימי ילפי' החשש שיעשו אחרים לע"ז דרך דוקק לשמוח וללכת להלוות, אבל לקנות דבר המתקיים מותר, ודעתם מוכר את עצבו. ע"ש.

וכתבו התוס' ד"ה עיר) שכאן משמע שרש"י חזר בו ממה שאמר שהאיסור ביום אידם הוא מוקח וממכר. אך הקשו התוס' שהרי מבואר (לעיל א') שאסור לקנות מהם דבר שאינו מתקיים, ולכן פירש רבינו אמיר שמדובר ביריד שהמנס ממנו עובר לעבודת כוכבים, ולא ביום אידם.

שיטת ריש לקיש האיסור אלא במעוה בורד והדס של תקרובת עבודת כוכבים, שדרך לטווחם לפני עבודת כוכבים, וזה חמיוה של עבודת כוכבים, מפני שנתנה מהריה, אבל במעוטרות בפירות מותר, דאין האיסור אלא "אלא ידבק בידך מאומה מן החרום" אבל מותר שהע"ז תהנה מומנו, (אמנם בהיה כותלי סנהן לעבודת כוכבים ופסל [לקמן מ"ה]), הנמרה שואלת שאם אינו נכונתו הוא מותר את הע"ז, דשם איכא הנאה תירא נראה כנותן מקום לעבודת כוכבים. ולר"ת אסור להנות את הע"ז, מלבד כאן כשיש בו דבר עליו"ץ ככך אינו שם העשרה בראשה. תוד"ה א"ל, ואף שרבי נתן סובר שאסור (כדלהלן לגבי הנותת עטרה), אבל ר' לקיש דפליגי רבנן בעיה, ודבריה ר' כרבנן. וכתבו התוס' ד"ה אלא) שאף שמותר להריח ין נסך מנבק שבחבתי [לקמן ס"ו] דירחא לאו מילתא היא, שאני ורד והדס שעומדים בעיקר לריח, והיו מנו קטורת שאף לאחר שנושעים ממוחא שאין מועילין ב' אסוריה מיהא איכא, ואפילו אם אין עיקרם לריח, שמא י"ל דהא דאמרין (פסחים כ"ד): לא אסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא בדרך הגאחם, כ"מ אסוריא איכא, ובג"ץ י"ל שגז' לוקה (כיון דלא תיבז בה אכילה, כמו בל"מ הכרס). ולהריח יין נסך מנבק שבחבתי מותר כיון שאין בזה הנאה, כיון שחוק היין נכנס בחיטומיו מן הע"ז, וטעם האורז שם אינו בלתי הגאות הריח, אלא שיש לטעם ליה כשתהיין, כיון שהריח נכנס בגופו והוא חזק ביותר, ואפילו את"ל דשתיה נסח מותרת, כיון שאם היה שותה את היין עצמו לא היתה זו שתיה גסה, יש לאסור הריח הדומה לממש אע"פ שאינו נגהו.

י"ג. שיטת רבי יוחנן שאסור אפילו במעוטרת בפירות, דלא אסור להנות כ"כ שיש שאסור שהע"ז תהנה מומנו מהומנס, וס"ל דאם פליגי רבנן על רבי נתן.

וכתבו התוס' ד"ה ק"ו) שירי שהכמרים לוקים בו מנס מן המכר מיד, אם אותו מנס הוא לבנין עבודת כוכבים, והעכו"ם יפרש חק בסוכס בו וכן, ועוד פשוט לבנין עבודת כוכבים, אסור, כרבי נתןן דמנהא אסור, ואם לא הוזיה לו לבנין עבודת כוכבים, אלא אחר שפירש לו הסכס סנהן לו ועוד פשוט, לרבינן ברוך נראה דאסור, דמפני שהוא ישראל אינו אומר כן, אבל בלי זה לא היה מנשך ממנו עוד פשוט, ולר"ר' משה מקוצי יכול להיות שמותר, דשמואי יתנו לבנין ענדי כוכבים.

ומה שמצינו שמותר שמותר **לקנות בידים עכו"ם** בהמה דקה ושפחות (ואין לעוקרו, דאף עבד עכו"ם (ורועי בהמה דקה שלהם שהם ישראל גולנים והרי הם עכו"ם) וכתבו התוס' ד"ה והרועין) שברובים בהמה של אחרים לא, אלא דאם חטא ראל לו) לא מעלין אותם מן הבור אם נפלו לתוכו אלא יניחם וימיתו, ולא מורידין אותם לבור, דאסור להמתיר בידים. רבי יוזא רצה להתיר לקנות רק בשר ישראל, וריש לקיש התייר אף עכו"ם מפני שמכניסין תחת כנפי השכינה (להתייב בכל המצוות שהנשם חייבות. תוד"ה עבד). ורב אשי אמר שטעם ההתר בעבד הוא מפני שממעט לנכרים, שהרי זה טעם ההיתר בבמהם שממעט כשי שלוקח מהם בהמה ששומתמישם בה. (ג"ג), וכן מותר לקנות ביריד של עכו"ם בתים שדות וזרמיום, וכותב שטרות ומעלה להותנם בערכאות שלהם שזו מקום גזילהם ושופטיהם אע"פ שזה כבוד ותפארת להם ואיכא למימר דאילו ומודה, מפני שהוא כמצויל מידם שיהיו לו עדים להצילו מן העוררים. התם איירי בקונה מבועל הבית, שרק תגר משלם מכס, ובזמננו (י"ג): גם בעיה"ב משלם מכס, ואסור, ומה שרבי עקיב קנה סנדל ורד אסבי ירמיה קנה פת, שם זה היה בעיה"ב שאינו קבוע על דבר אסבי אדעתיה לגבות ממנו מנס. וכתבו התוס' ד"ה יב' ירמיה) שאף שפת עכו"ם מותר, מיירי במקום שאין פלטר ישראל, או לצורך עבד עכו"ם או בהמה. ואף שדבר שאין מתקיים אסור לקנות בעכו"ם (לעיל א'), פת הוא דבר חשבו וקפזן עליה זבנתו והוה כדבר המתקיים.

מותר לכהן לצאת לחו"ל שהיא מטמאה מדרבנן כבית הפרס, או להכנס לבית הפרס (-שדה שנהרש בה קבר) לפי שטומאתו מדרבנן (עוד מאה אמות, שחששו חכמים מהמרישה של קדרה עד שלם תחכיטו מהתגעשות ושואו יעבור על ענינם ששעורה איסורט), גרי על דם ולוערע עמהם, אם כדי ללמוד תורה ולישא אשה (ובלדג שדעתו לחזור, ולשאר מצוות תחלקו הפוסקים אם מותר. תוד"ה ללמוד), ולרבי יהודה אם מוצא ללמוד אסור, ולרבי יוסי אף בזה מותר לה אם מוצא מכל מדינה אדם זוכה ללמוד, וכן הלכה.

הנחת עטרה של ע"ז כדי להפטר ממכס- אם הע"ז מוותרת על המכס למי שמניח עטרה בראשו ובראשו חמורו, לרבי נתן אין להניח העטרה מפני שנתנה מהריה של עטריה או בשטימם, ומהו שמוותרת לו על המכס אינו נחשב הנאה, כיון שהמעוה שלו. תוד"ה יניח, ואם לא יניח נמצא שמונהה את הע"ז מבית המכס, ולכן אמרו שהנושא מותר בשוק של עבודת כוכבים (אבל קנה בהמה צריך לעקור פרוסתיה מן הארכובס ולמטה) ואם עיקור שנושעים ע"ז טריפה אסור לעשות בלהמה בדיים אע"פ שהיא אסורה בתנאה. ר"ש. ולתוס' (בהנא) אין בזה איסור, וכונת הגמרא שדי בקנסה לה בשביל להתייר (ת"ת), ואין בזה משום צער בעלי חיים, כדכתבי יהושע"ף "אם סוסייה ע"ז" (ומבואר מותרות לדורותיה, כ"ה למ"ד עער בעלי חיים דאורייתא, למרות שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, היכא שנראה קצת טעם לעקור יוסי'ם לעקור. תוד"ה אמה), ואם קנה פירות או כסות או כלים, ירקבו, ואם קנה מעוה או כל' מתכות יוליכם לים הכולת. וכתבו התוס' (ל"ה מעוה) שמבואר כאן שהמעוה אסורת כר מצד

קנס, ומה שמבואר (לקמן ז"ה) שיראל הוולך ליריד מעות הנאמא בידו אסורים ששום דאמרין עבודת כוכבים זבין, קנס שאסור אפילו לשאת ולתת עימו משום חשש עד עבודת כוכבים, דכיון דהלך דאי דמי עבודת כוכבים בידו, שאם יקנה לקנות גלמלא וקנה אותה כהן, אבל כאן מדובר בטמא היה. שם וקנסו אותו לפי שנשא נתן ביום איד, ולכן רק לו אסור דעבד איסורא.

י"ג: הקדש חרם וערך בזמן הזה-

אין מקדישים, ואין מחרמיים (דס"ל כמ"ד שסתם חרמים לבדק הבית, וכיון שאין בית המקדש חוששים שיהיה מקדש ועמילה, ורש"י. אבל למ"ד סתם חרמים לבדק הבית אין חשש תקלה, מפני שיכול לתתו לכהנים מיד. תוד"ה א' מחרמיים) ואין **מקריבים**, בזמן הזה, (ואם טמא בטל מעשר בהמה בזמן הזה. תוד"ה אין מקדישין).

אם הקדיש או החרים או העריך, פירות כסות וכלים ירקבו ויניחם שירקבו במקום של יבוא בקלות ליד תקלה (תוד"ה ירקבו), מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח (לפי שישקול, או בשאר נהרות ע"י שחיקה. תוד"ה יוליכם), ובהמה תעקרו והיינו שחיקה דלת בפניה עד שתמות מאליה מפני שאין לה מה לאכול, (והא דמבואר (ערכין כ"ט) שאדם שהקדיש כל וכסי אמו לו רב דיהיה שזירוק לנהר ד' זוזי, שאני תתם שזה הקרקעות, שכיון שא"ל ללכתם אי לא עבד רבנן תקנתא אתי ליד' תקלה לעולם, ויכול להיות שבכחה גונגא שהקדיש מטטלטין עק קרקעות מועילה תקנה זו גם למטטלטין. (תוד"ה ואם). ובבבזר בזמן הזה הוא לא יזכירנו לעוול דלת שלא יבוא ליד' תקלה ולא נצטרך להמתין עד שיפול בו מום, והבא ר' קנס על שהקדיש לחינם, ועוד דגם אם נפל בו מום אינו מותר בלא פדיון, אבל בכור שלא אתה הקדיש אין לו לקנותא, לא תמון עד שיפול בו מום ויאכל כמבואר בלא פדיון. אלא חטאי יכול להטיל בו מום קודם שיצא אל העולם ולהפקיענו מקדושת בכור למזבח רק שיתנו לכהן ולא תארוה בו עוד תקלה, אם לא עשה אין לקנותו בכך ולהזכירו עיעלת דלת. (ועל). ולא כוריתם את הפרסות של הבהמה משום בזיון קדשים לפי שאניה נתה הנאה ונראה ביניהה לזמן מרובה, ולא שחוטשים אותה (שהרי אין חיוב על שחוט' חוץ בקדש' בדק הבית. רש"י. והתוס' ד"ה ונשחטיה, בתירוק הראשון) לפתח דמריי' קדשי' מובה, ובזמן הזה אין איכא השחוט בחוץ כיון שאינו ראוי לכתוב לא מועיל), שמא יבואו לאכול, ולא יתחשבו לשתיים' שאין בזה בזיון קדשים מפני שהיא מותר מהם וגם לא חששו שיאכלוה, לאב"י משום "ונתצתם וכו' לא תעשושן כן לר' אלוקים", ולרבה אף שלאחר ההורבון אין איסור להטיל מום בקדשים שבזמן הבית אסור משום "כל מום לא יהיה בו", כיון דלא חזי להקרה לאדם בקרין בה' 'תמיסי יהיה לרצונן", כ"מ אסור משום שנראה כמטיל מום בקדשים, (ואי מיירי קדש' בדק הבית כמ"ש רש"י, אסור אטו קדשי מובה. תוס' שם), ובבעל מום בזמן הבית אסור מדאורייתא, מפני שהוא ראוי לדמי' להחליפו באחר ולהקריבו, וקרין ביה 'תמיסי יהיה לרצון' משום חילופיו.

דברים שאסור למכור לעכו"ם

לאחר שנתבאר אלו דברים אסורים בימי אידיות או גם לפניהם ואחריהם, קבוצת הגמרא אלו דברים אסור למכור להם של השנה, מפני שהם קונים את זה בשביל התעבדה אחר, ומה שמוספים נוספים.

י"ד. אסור למכור לעכו"ם (והיינו פרי אדאזא -) י"ו גלונים, והוא מובל חזירים, וי"פ פירות אילן שנקרף קו יוש בו גרעניה ואינו ראוי לאכילה. תוד"ה פרי), ולא תורניתא (-שיטה, שזה חזר ארז. רש"י. ולתוס' ד"ה תורניתא) זו מין אדמה כעין גפית), שהרי מצניז שיש באצטרוברלין ובאלכסין ובמוכוססין ובבנות שוח קדושת שביעית, והבר שדאין לו עיקר (להקדים בקרקע בימות הגשמים כגון קישואים ולדועים ודבומה. ור"י. ולתוס' שם) הרי תבואה אין לה עיקר בימות הגשמים ויש לה שביעית, וכאן מדובר בדבר שאין לו עיקר לא בימות השנה ולא בימות הגשמים) אין לו שביעית ומותר לעשות בהם סחורה ואינו מוצוה להפקידם) ובנות שוח (-ותאנים לבנות) בעובדות, מפני שחילוםם אותם חפצי עבודת כוכבים ודרכם לעובדה בה, ולבנות זכה, מפני שהם קונים זאת לצורך עבודת כוכבים. ואמנם הבילה של לפחות ג' מנים מותר למכור להם דודאי לסחורה מקומה, ואף אם ימכרם לאחרים ויקטירוהם, אין אנו מוזהרים ב"פלני עור" אלא על לפני והעכו"ם הרי יאסור בעבדה זרה, אבל לא על לפני דפלני וכאן הקונה אינו קונה לעבודת כוכבים אלא רק שיש שקנה ממנו.

כתבו התוס' ד"ה בנות שוח) שנות שוח הם פרי חשוב, ומה שמצינו (דמאי א') שלא נחשדו שיש הארץ של העשבים, וטעם מהו שיש מהם הרבה, הוא מין פרי גדולי בעיות ומצוי מן הארץ, ולכ"כ שביעית מעיקרא כפי שכתין שאינם נגמרים בשנה שחונטים בה אלא בשנה השלישית לחיטשה, סברו שאין הולכים בה לא אתה חטת ולא אחר לקוטה, ולכאורה הלכו בו אתה חטת והנהגו ב' שביעית בשנה השניה אחרי השביעית. וכתבו התוס' שיש' ב' מין תאנים, שחירות ולבנות (שזה סתם תאנים) ובנות שוח, ומאוחם בנות שוח יש מהם רעות ויש שהם טובות, והגמרא כאן מוסכת דמאי מדברת על רעות. ולר"ת גורסים כאן עליון שביעית מוכנסת בזמן זה, ולכ"כ ובנות שוח, והוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש, ואותו מין הוא גרוע.

תרנגול הלבן, לת"ק לאסור למוכרו לעכו"ם, ולרבי יהודה מותר למכורו עם תרנגולים אחרים שזה מראה שלא קוניהו לעבדה זרה, ואם מוכרו בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו, לפי שאין מקריבים חסר לע"ז. מנח"י.

לר' זצ"א אהרן הנכרי שאל: "תרנגול למי? מותר לזכר, שכן שלא חזיר לבן אימי קונה לעבודה זרה, והמלווה הוא שגורבה לקנות זה וזה (לרש"י היינו שואמר תרנגול לבן ושחור למי, ולתוס' ד"ה גמון) מיירי שיש ביד ישראל הרבה תרנגולים לבנים ושחורים ואמר לו (זה), שלרבי יהודה אסור למכור בפני עצמו, דמה שמעיקרא ביקש לבן ושחור זה הערמה כדי שימכרו לו, ובין התרנגולים מותר כיון שבזה אין כוונה לעבודת זרה, ולרבנן כיון שביקש גם לבן אסור, ואם ביקש דווקא לבן אסור למכור אפי' בין התרנגולים שסיון שגילה דעתו שכוונתו לעבודת כוכבים, רצא ליה לקנות את הערמולגים בשביל הלבן, ואם עשה העכו"ם משהת' זה שדעתו מרעים לבנו או שהיה לו חולה בתוך ביתו מותר, מיתא' זה חשוב כ"כ שיקריבו לעבודת כוכבים, אבל במשנה לחופת בנו אסור באותו יום ובאותו איש דודאי קונה לתקרבות עבודת כוכבים.

י"ז: רב אשי מסתפק אם מותר למכור לו תרנגול לבן שלם כשמפש תרנגול לבן קטוע רגל, דשמא כוונתו להערים שיחשבו שאין כוונתו להקריבו והוא יודע שלא יביאו לו קטוע כיון שקטוע אינו מצוי, ואת"ל שאסור יש להסתפק אם מופש לבן והסכים לשחור או לאדום (לרש"י הספק לפי רבי יהודה שמתיר בין התרנגולים, ד"ה ויהי) הספק הוא גם לרבנן, דהא שולקש שחור והולך אינו יודע שיתנו לו לבן), האם חוששים להערמה או לא, תיקו.

שאר הדברים מותר למכור בסתמא, כגון חיטי חיותא, אבל אם אמר בפירוש שזה לעז' אסור, וקמ"ל שאין תולים שאמר כך רק כדי שיתרצו למכור לו בול, שהרי אין דרך להקריב חטים לעבודת כוכבים.

ר"מ אסור למכור גם דקל טוב (והיינו פירות, אבל במחובר אסור גם דקל גרוע שזה מין אחר של דקל, משום "לא תחנם" – לא תחת להם נתיב הקרקע) ו**חוצב (קטשא** שזה מין תמרים, וי"א זנובה שיהא תיחם יהושע את הארץ. וכתבו התוס' ד"ה חצב) שהעירן פירש שזה קנה סוכה) ו**נקלס** (קרויט"ש שזה מין פירות).

וכתבו התוס' (שם) שלהלכה אסור לעולם למכור לכוזר עכו"ם לבונה, דודאי הוא קונה אותה לתקרבות, ועובר משום לפני עור, וגם אסור למכור שעוה לשום עכו"ם ביום אד, אבל בשאר ימים מותר, וכלי עבודת כוכבים שישראל קונה לאחר שפגמו העובד כוכבים וביטלו, אסור למכורם לעכו"ם כמות שהוא עד שיהא ניתן כולו, דבשביל פגמיה אכתא אינו מניח לתת בו יין לקלס לעבודת כוכבים, וכן ספרים פסולים הראויים לתפילה בבית עבודת כוכבים אסור למכור לכמרים, ועובר משום לפני עור, ואף לסתם עכו"ם אסור, דבודאי יתנו או ימכרו לכוזר.

מסכת ע"ז של אברהם אבינו היו בה ד' מאות פרקים.

מכירת בהמות לעכו"ם

בהמה דקה איסור מכירתה תלוי במנהג המקום אם הם חשודים באותו מקום על הרביעה, (ועובר לפני עור, ואף שלעין תקרבות מותר למכור אם יש לעכו"ם בהמה אחת (לעיל 1), שאני רביעה שהוא מתאווה לכל בהמה ובהמה. ואף לומר שלשיטתה קצא, דסתם בהמה דקה עומדת לחגול, כעו לחלבה ורחל לגיזאה. תורה מקום), דאף שאסור בכל מקום להעמיד בהמה בפונדקאות של נכח"ם מפני שחשודים על הרביעה משום לפני עור, דבני נז נאסרו ברביעה, דכתבי "הוי לבשר אחי" יצאו בהמה וזהו שאין נעשים בשר אחד, מ"מ בבהמות שלהם אינם חשודים, משום שהעכו"ם חס על בהמתו שלא תיעקר ע"י הרביעה. ורב סבר שבמקום שאסור ליידח אסור גם למכור, וחזר בו והתיר.

ט"ז, בהמה גסה אסור למכור לעכו"ם בכל מקום, ואין הטעם ש**מא עישה** בה מלאכה בשבת, שהרי היא שלו ואין בזה משהו לפני עור כיון שבני נח לא נצטוו על השביתה, (ומה שאסור לומר לנכרי שישוה עבדו מלאכה, זה משום "ממזוה חפצן דובר דבר" – דיבור אסור), אלא גזירה ש**מא ישיאל או ישכיר** בהמה לנכר, ויעשה בה הנכרי מלאכה בשבת, שהרי היא מיוחדת למלאכה, ותכ"כ "לא תעשה כל מלאכה וכו' וכל בהמתך", ועדיין הוא מצווה על שביתתה דשכירות לא קניא, (וכמו שבמצוי שישראל ששכר פרה מכהן מותר להאכילה כרשיני תרומה אע"פ שמזונותיה אינם על הכהן, כיון שתרומה זה ממון שאין לו תועבים, שהרי יכול לתת אותה לאיזה כהן שירצה, והכהן שהיא שלו מסתמא נוחא ליה שאכילה כרשיני תרומה בעין יפה, שהרי בלא הכי אין התרומה מיוחדת לו, אי נמי מדובר שירש תרומה מאבי אמו כהן, (ולתוס' ד"ה ישרא) מיירי שמזונותיה על הכהן, ולכן יכול להאכילה כרשיני תרומה), אבל כהן ששכר מישראל אע"פ שמזונותיה עליו אסור להאכילה כרשיני תרומה כיון שאינה של הכהן ובעינן "קני כסף", משום דשכירות לא קניא (ולגבי זנוהא יש לשכירות זנואה. תורה"ה והשתא), וזה הטעם שאסור להשכיר לעכו"ם לבית דירה, מפני שיכניס לתוכה עבודה זרה, ובאריך ישראל אסור להשכיר גם לא לבית דירה), וטעם נוסף משום נסיוני – שמנסה אותה אם היא הולכת היטב כשהיא טעונה, והיינו שמא ימכרנה סמוך לשקיעה של ערב שבת, ויניח הגוי עליה משא, ותכל מחמת קולו של הישראל שהיא מכירה אותו, וינחא ליה בכך, והוי מחומר ויש מ"ד שחייב חטאת. אבל מצד שביתת בהמתו לא היינו אוסרים מכירה, כיון שחשש נסיוני הוא רק על זמן קצר (ואילו שאלה ושכירות החשש הוא על כל השבת), משא"כ מחמר דחמרי טפי. תורה"ה ושמונה.

מותר לישראל **למכור חמור לעכו"ם ע"י סרסור** ישראל, דאין בזה משום שאלה ושכירות כיון שאינם שלו להשאיל או להשכירים, וגם אינו רוצה שיגלו שיש בה מום שהרי הוא רוצה למכירה, ואין בזה משום נסיוני כיון שאינה מכירה את קולו. וכתבו התוס' (ד"ה שרא) שאין חשש שיחשבו שהישראל עצמה מכרה לו, דסרסור קלא אית ליה. והר"ר שמועה פירש שזה גזירה לגזירה, סרסור אטו בעל הבית, ובעל הבית משום שאלה שכירות נסיוני.

ט"ז: לרב הונא מותר **למכור פרה לעכו"ם** משום שאפשר **לתלות** לקולא שכוונתו לשוחטתה, (ומתני' בבהמה טמאה אפילו בסתמא, או בטחורה ונשפירש תפריש' שכוונתו לקיימה. ורשב"ם "תורה" אימור) פירש בשם רש"י שדווקא פירש מותר, מפני שאין רגילים לעשות בה מלאכה, אבל שוורים שרובם כלמלאכה אין מוכרים אין עגלים וסוויים, מפני שבכח גדולתו יהיו בני מלאכה, וית' סובר שפרות הם גנות חרישה, ובין פרות בין שוורים תולים שמכרם לשחיטה ומותר למכרם, ומתני' בבהמה טמאה כמו שפירש רש"י, ונקט דווקא עגלים מפני שאם היה רוצה לשחיטה לא היה טורח לגדלם, וסוויים נקט לרבותא שאע"פ שאינם ראויים עכשיו למלאכה אסור למכרם, ואין חוששים שהנכרי ירביעה לפני השחיטה, מפני שזה מילתא דלא שכיחא. ועכשיו נהגו למכור לעכו"ם עגלים סוויים וסוסים, דווקא בימים שהיו הרבה יהודים ביחוד והיה יכול למכורה לישראל חבריו אסור, אבל עכשיו אם יהיה אסור למכור לנכרי יפסידנה, ומכח זה פסק רבינו ברוך שדווקא בקנה לצורך עצמו ונמלך מותר למכור, אבל אלא לקנות סוסים כדי למוסרים, שבכל מקום שאפשר לתלות תולים, וכמו שבית הלל מלמדים, למכור בשביעית לחשוד על השביעית פרה חורשת (מלומדת לחורש) מפני שיכול לשוחטתה, (ובית שמאי אוסרים משום לפני עור), ואף שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, תולים אפי' אם האדם מצווה על כך, כדמצוינו שמותר למכור לו שדה גני-י (חורשה) בשביעית אע"פ שהאדם מצווה על שביתת שדהו דכתבי

"שנת שבתון יהיה לארץ", מפני שיכול להחזירה וי"ל שקנאה בשביל שנה הבאה, אבל בכל שעה מצוי לו לקנות שדה, (ובית שמאי אוסרים דסתמא לזריעה היא עומדת ועובר לפני עור), אבל אסור למכור לו מחרישה וכל כליה העול והזמרה (לרש"י היינו כלי שזורים בו את התבואה, וכשאניו נצרך לכך עורדים אותו בקרקע. ולתוס' ד"ה והזמרה) הוא אחד הכלים של המחרישה) והדקר (לרש"י היינו מעדר, ולתוס' ד"ה והדקר) הוא כלי המחרישה), שסתמיהו לעבודת קרקע, דאף שאין אדם מצווה על שביתת כלים בשביעית, מ"מ כיון שאין במה תלות אסור, ואין לומר שקונה לשנה הבאה, שהרי הם מצויים בכל שעה.

רבה מכר חמור לישראל החשוד למכור לעכו"ם, כיון שיתכן שימכור לישראל, והוכיח לו אביי שזה אסור, (ואף שאין אנו מוזהרים על לפני דלפני, היינו דווקא בנכרי שאינו מוזהר על לפני עור, אבל בישראל אנו מוזהרים שלא יבוא שום ישראל לידו תקלה על דינו). ועוד דחד לפני הוא, שלא יחטא ישראל בטאלה שכירות ונסיוני. תורה"ה לעיבד), ור"ן אחריו לקנות ממנו את החמור בחזרה ולא השיגו, ואף שמבאר לעיל שתולים שקונה לשחיטה, כאן לא תולים שימכור לישראל, דאין לו עדיפות למכור דווקא לישראל. תורה"ה רה"ט.

על מה חשודים הכותים והעכו"ם

מכירת בהמה דקה לכותים תלויה במנהג המקום, והטעם של הנהוגים שלא למכור הוא שמא ימכרנה לעכו"ם, וכן אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם.

ומהאי טעמא אסור **למכור לנכרי או לכותי זיין** (ס"ףיי ורומה) **וכלי זיין** (-בית די לרומה ונדן לס"ףיי), וה"ה לליסטי"ם ישראל, שאף אם אינו חשוד על הרציחה, מ"מ אם הוא משמוטא (-ליסטי"ם השומט ממון מיד בעליו ונמלט) עשוי להציל עצמו ע"י כלים אלו, ומאבד זה את ממונו, ואסור להשחיז לעכו"ם וכותים את הזיין וסדן (להחזיק בו רגלי איש) וקולרין וכבלים ושלשלאות של ברזל כדי שלא יזרקו בזה ישראל, אף שכותים אינם חשודים על הרציחה, שהרי מותר להתייחד עמהם.

ואין טעם המנהג לא למכור בהמה דקה לכותים משום שהם חשודים על הרביעה, שהרי מותר להעמיד בהמה בפונדק של כותים, אף זכרים אצל נקבות לפי שעבודת כוכבים נרבעת לזכר, ונקבות אצל זכרים, ומותר למסור בהמה לרועה שלהם. וכן מותר למסור להם תינוק ללמדו ספר ואומנות, אבל **בעכו"ם** אסור להעמיד בהמה בפונדקותיהם, ואסור אפי' להעמיד זכרים אצל זכרים דרביעי להו, ונקבות אצל נקבות דעכו"ם מצויים אצל נשי חבריהם להפעמי לא ימצאו וירבע את בהמת ישראל, ואסור למסור בהמה לרועה שלהם, ואסור להתייחד עמהם מפני שהם חשודים על הרציחה, ואסור למסור להם תינוק ללמדו ספר או אומנות דמשכי ח"ל למנות, ועוד משום משכח זכר שהם מוזהרים בו דכתבי "ודבק באשתו" ולא בזכור.

ולענין **מכירת תריסין לעכו"ם** יש אוסרים ויש מתירים, ובטעם האוסרים י"מ משום שזה מגן עליהם, ומ"מ מותר **למכור להם חטים ושעורים** משום שא"א להמנע מזה בלא איבה. וי"מ שהמחלוקת בתריסים הוא אם כשנגמרים להם כלי הזיין במלחמה הם הורגים בהם או שהם בורחים, ולהלכה מותר למכור להם תריסין.

		
		
	חדש ב'תמצית'	
		
	הדרך ללמוד - להגות - ולזכור	
	קורס חדשני מקצועי ויחודי	
	בקורס נלמד בין השאר: כיצד פועלת מערכת ההזכרון, מדוע אנו שוכחים, כיצד ניתן לפתח בצורה משמעותית את ההזכרון, כיצד ללמוד בצורה חווייתית ונכונה ולזכור את הלימוד, כיצד חזרויים בזמן קצר ובצורה מהנה ויעילה, איך מסכמים סוגיות, כיצד מצליחים במבחנים וזוכרים את הדברים לטווח ארוך. ועוד.	
	8 שיעורים גדושים בתוכן מקצועי ומקיף, מתוך מאות מקורות מדבריי חז"ל וגדולי הדורות, עם כלים מעשיים לאימון אישי.	
	לפרטים והרשמה 055-400-7977	

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 81 זוכים בכיכוי 100 ₪ ברשת דפה נוף'.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 81 זוכים בכיכוי 100 ₪ ברשת דפה נוף'.

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אוריינתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

לדעת הכנה

על מה אמר שוקרים על המלכים?

א. על ארבעה חסידים שחיו לו.
ב. שיש שרבו עליו בלילה ובחורף המושבת בקרית שיל.
ג. תלמיד בארץ מלך.

באיזה אופן נחלקו רבא קמא ורבא יוחנן את החרה אם מותר למכור לנכרי ותרנגול לבן?

א. משקש דוקאק לבן.
ב. כששאלו דתמנול למי.
ג. כשחמור זה היה.

מדוע מותר למכור לסוחרים כלל זיון?

א. משום אבה.
ב. מפני שרם מנינים ועיניו.
ג. מפני שאין חשש שיהרגו בזה ישראלים.

מדוע רבי יוחנן בן זורא לא נאץ מהמלכות?

א. מפני שלא נאץ בלילה בחורף בראון לו.
א. מפני שישק בממלכות חסידים בראון לו.
ב. מפני שלא מחר באשרו על דברים שעשית.

שאלה מרבית העדים

משהו רבלי מוכנים וילכים לים המלח, מה היו בשאר מוריה?

א. לא נאץ ששאר חורף.
ב. כדי לחשוף לבד נהר.
ג. לים המלח שילך בלא שוקאק ובשאר חורף יצי שחורף.

לפי ר' ישיאל שפירא זצ"ל, שנתקן את ר' יצחק אשכנזי ז"ל.

ניתן לעשות את המבטחים:

בט"ל: 0737-289-669
במחזור: 0737-289-669 (כרית)
במחזור: 0737-289-669 (כרית)
ניתן לנקל את המבטחים:
במחזור: 0737-289-669
במחזור: 0737-289-669

הגולות בכל שבוע:

פרס ראשון נעל 500 ש' במחזור.
נעוד 8 זוכים בדיוני 100 ש' ב'פרס נוק'.

מבחן שבועי בדה היומני

מסע במסע ענים הנכדים מביאים אדם שלם ומורכבים אותו על אדם חיוני ונור, זוגות עקב ועשיו?

א. עשר נכדים.
ב. עשר נכדים.
ג. נכדים שנה.

באיזה אופן מותר לשחוט בעזר עבודה זרה?

א. אם אינו בראה במשחית.
ב. כשאין מי שדאף אותו שחט.
ג. בכל אופן אסור.

באלו תנאים נחלקו רש"י וק"ט אם מותר לקנות חרם בעזר שיש בה חריגות שאינם משחיתות.

א. בחריגות שחידו וחדש של תפוחות עבודה זרה.
ב. במשחיתות בידו וחדש של תפוחות עבודה זרה.
ג. במשחיתות בידו וחדש של תפוחות עבודה זרה.

באיזה אופן מותר לקנות בידו של עבד בחרם עבדים וטפחות (לפי יוחנן)?

א. בקונה מותר, מפני שהוא משלם מכס.
ב. בקונה מותר, מפני שהוא משלם מכס.
ג. בכל אופן מותר.

מי שהקדיש בהמה בזמן חורף, מה עשה אחיה?

א. ימחוק עד שיהיה בה חסד.
ב. ימחוק עד שיהיה בה חסד.
ג. ימחוק לא חל.

האם מותר למכור לנכרי בהמה דקה?

א. מותר.
ב. אסור.
ג. תלוי במנהג המקום.

במה של ישראל המושבת לנכרי, האם מותר שיהיה חשמה מלאכה?

א. מותר.
ב. אסור.
ג. רק אם היא עושה מלאכה בעזר חורף וישראל אסור.

מה עשה עם המלכים לא למסור בהמה דקה לנכרים?

א. שמא ימכרו לנכרי.
ב. שמא ימכרו לנכרי.
ג. שחשבו שיהיה על חורף.

בביתקמח: חז"ל, של מלכי עבדים של מרחצאות של אורזות?

א. אם אינו בראה במשחית.
ב. כשאין מי שדאף אותו שחט.
ג. בכל אופן אסור.

מה צריך לתחזק מזה?

א. ד' אמות מפתח בזה.
ב. רק קריבה של גלילי עיריות אסורות.
ג. מחלוקת.

לדעת הכנה

העשרה כפרה לעשרת מנכדים, האם שכרו מותר?

א. מותר.
ב. אסור.
ג. תלוי אם יש עשרת המסירות מתחילה ועד סוף או רק לבסוף.

מה מותר לעזר רבי מאיר?

א. ללכת מנכד חרם לעבדים.
ב. לשבח את הקב"ה על נכר ואחר.
ג. למכור קרקע לנכרי.

מדוע פר אדומה מנסלת אם נרבעה?

א. משום שהיא חקירה חסודה.
ב. משום שהיא חקירה חסודה.
ג. משום שהיא חקירה חסודה.

ג' מפני שחשש שיהיה עליו חל.

אילו שני שירות מנסלת פר אדומה (רש"י)?

א. דווקא שחורף.
ב. דווקא שחורף.
ג. שחורף או לבנות.

שאלה מרבית העדים

האם יש אסור לפני עוין באי שני דבוק?

א. כן.
ב. לא.
ג. אין אחר מותר תמורה אבל מותר לנסור לאסור.

ניתן לעשות את המבטחים:

בט"ל: 0737-289-669
במחזור: 0737-289-669 (כרית)
במחזור: 0737-289-669 (כרית)
ניתן לנקל את המבטחים:
במחזור: 0737-289-669
במחזור: 0737-289-669

הגולות בכל שבוע:

פרס ראשון נעל 500 ש' במחזור.
נעוד 8 זוכים בדיוני 100 ש' ב'פרס נוק'.

מבחן שבועי בדה היומני

מי נשדף ומה שמונים של צמר על לבו?

א. רבי יוסי בן קיסמא.
ב. רבי חנינא בן חננין.
ג. רבי עקיבא.

מה מצוי במרחש שמונים מי שמתלוצץ?

א. יסורים באים עליו.
ב. מוחצות מתמשים ונפיל בהמה.
ג. שני המעצבות נכונות.

האם עדיף למכור חורף מרב אחד או מנכדי?

א. מרב אחד.
ב. מנכדי.
ג. מנכדי מרב אחד וסבירא מנכדי.

חורף מביא ללוי חוריות ונור, מהי חרירה המרולה מכלים?

א. יא חסידות ויא חר חסידות.
ב. יא ענה ויא חר חסידות.
ג. יא חסידות ויא חר חסידות.

מה אסור למכור לנכרי בחי"ל לפי רבי מאיר?

א. בתי.
ב. שדות.
ג. גם בתי וגם שדות.

מה י"א שמוני להשכיר לנכרי, שדה או מרחץ?

א. מרחץ.
ב. שדה.
ג. שדה אסורים לבוין.

האם מותר לחלק יאכל פירות בשדות חורף, ונכדים יאכל ישראלי ח"ו?

א. מותר.
ב. אסור, משום שהנכרי שילוח של שחורף.
ג. אסור, משום שהנכרי שילוח של שחורף.

למה מותר (לנכד לנכד) לתקוע בהמה מנכד של עבדים או עבדים?

א. לתקוע במנכד מותר, ולנסור לנכד אסור.
ב. לתקוע במנכד אסור, ולנסור לנכד מותר.
ג. שניהם אסורים.

האם מותר לקנות פר אדומה מעבד?

א. מותר.
ב. אסור, ורק אם היא עושה מלאכה בעזר חורף וישראל אסור.
ג. מחלוקת.

כיצד הקריש את המהמות שהביאו את הארון מפלשתית ולא חשש שיהפץ?

א. הם היו פחותות מנכדי שיל.
ב. חורף שחורף.
ג. בבמות מותר לחקור בהמה בערבית.